

Måndagen den 17 december

Kl. 09.00

---

*Om villkoren för
statlig exportkreditgaranti*

§ 1 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 2 Om villkoren för statlig exportkreditgaranti

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Carl-Henrik Hermanssons* (vpk) den 30 november anmälda fråga, 1979/80:184, och anförde:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat mig om jag anser att svenska företags kortsiktiga exportintressen skall tillåtas överflygla en politik som syftar till att stärka de demokratiska krafterna i världen.

Vad som åsyftas är att Exportkreditnämnden lämnat förhandsbesked till en svensk bank att nämnden är beredd utställa garanti för ett lån avsett att finansiera export av utrustning till Chile. Beslutet är fattat enligt de riktlinjer som fastställts av riksdagen.

Beslut i Exportkreditnämnden avspeglar inte regeringens inställning till regimen i Chile. Vi förbehåller oss rätten att fördöma övergrepp mot mänskliga rättigheter även i länder med vilka vi upprätthåller handelspolitiska förbindelser.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Förtrycket ökar i Chile. Situationen i Chile har inte förbättrats under det senaste året, snarare har den i många avseenden förvärrats. Det konstaterar FN:s särskilde rapportör om de mänskliga rättigheterna i Chile i en rapport i samband med en debatt i generalforsamlingens tredje utskott. Övergreppen och förtrycket fortsätter. I rapporten talas om fortsatta "allvarliga kränkningar av rätten till liv, till frihet och till fysisk säkerhet". Det påpekas att antalet fall av tortyr och misshandel av fångar som kommit till rapportörens kännedom är större än under de två föregående åren. Allt fler människor som gripits för facklig eller politisk verksamhet eller för att ha deltagit i fredliga demonstrationer utsätts för förnedrande behandling, misshandel eller t. o. m. tortyr.

Det är mot denna bakgrund man måste se och bedöma det faktum att Exportkreditnämnden beviljat L M Ericsson en stor statlig garanti för export till Chile. LM-projektet är i storleksordningen 500 milj. kr. Statens åtagande sträcker sig upp till ett tak på 350 milj. kr., inkl. räntor. Stödformen är en s. k. S-garanti – en nyinrättad garanti som täcker in större risker än normalt med tanke på den "sambällsnytta" som en eventuell order kan ge. Chilebeslutet är det första som har fattats. Det är också första gången sedan juntans blodiga kupp 1973 som staten ger mer omfattande stöd till Chileexport.

Måndagen den
17 december 1979

*Om villkoren för
statlig exportkreditgaranti*

Herr talman! Denna åtgärd är ett direkt stöd till militärjuntan i Chile. Den är ett slag i ansiktet på alla dem som lidit i juntans fångelser, på alla dem som tvingats lämna sitt hemland Chile på grund av förtrycket och på alla dem som kämpar för att få bort juntan och återställa demokratin. Beslutet av Exportkreditnämnden är en skam för vårt land.

Den fråga jag ställde till utrikesministern var: "Anser utrikesministern att svenska företags kortsiktiga exportintressen skall tillåtas överflygla en politik som syftar till att stärka de demokratiska krafterna i världen?" Jag beklagar utrikesministerns svar, som inte är något som helst avståndstagande från Exportkreditnämndens stöd till juntan i Chile. Den nuvarande regeringen anser tydligen att företagets kortsiktiga exportintressen skall gå före allting annat. Det är inte bara en kortsynt utan också en reaktionär inställning, som skarpt måste fördömas.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har inget att invända mot C.-H. Hermanssons beskrivning av förhållandena i Chile. Men sedan måste jag göra en distinktion.

Vilken skall den svenska reaktionen bli? Vi kan protestera, ensamma eller tillsammans med andra, i internationella organisationer etc., och vi kan inleda olika åtgärder på sanktionsområdet.

Mig veterligen har ingen utöver vpk aktualiserat tanken att vi skall påbörja en egen handelsblockad mot Chile. Men det är just en sådan unilateral handelsblockad som skulle vara förutsättningen för det ingripande gentemot Exportkreditnämnden som C.-H. Hermansson kräver av regeringen.

Jag tror att – dess värre – den enda effekten av en blockad, etablerad av Sverige ensamt, skulle bli att man avtrubbade ett instrument som kan behövas i vissa lägen, t. ex. visavi Sydafrika.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Utrikesministern frågar: Vilken skall den svenska reaktionen vara gentemot det förtryck som utövas mot folket i Chile? Och han säger att de enda här i riksdagen som kräver en handelsblockad, riktad mot juntan i Chile, är företrädarna för vänsterpartiet kommunisterna.

Det är möjligt att den bedömningen är riktig. Det förefaller så, att döma av det faktum att våra motioner om bojkottåtgärder har avslagits av de övriga partierna. Men jag vill erinra om att det såväl i Chile som ute i vårt land finns starka stämningar för en sådan handelsblockad.

Många människor anser att det är att föra en dubbel och cynisk politik, om man å ena sidan fördömer vad som händer i Chile och å andra sidan genom exportkrediter och handel ger ett stöd till juntan i Chile. Jag delar denna mening.

Regeringen kan heller inte undandra sig sitt ansvar i den här frågan. Regeringen – och särskilt utrikesministern – kan inte låta bli att ha en mening om det faktum att Exportkreditnämnden genom sitt beslut ger ett direkt stöd till militärjuntan i Chile.

Vad anser utrikesministern om Exportkreditnämndens beslut? Var det riktigt eller var det oriktigt? Vill han försvara det eller vill han fördöma det?

Tystnad på denna punkt måste tolkas som ett godkännande av det statliga stödet till juntan i Chile. En sådan tystnad skulle ytterligare förvärpa de negativa verkningar för Sveriges internationella anseende som Exportkreditnämndens beslut redan har haft.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar, fattar Exportkreditnämnden sina beslut inte på order från utrikesministern eller någon annan minister utan enligt de riktlinjer som antagits av riksdagen. Om Carl-Henrik Hermansson är missnöjd med riktlinjerna, går det ju för sig att motionera om att de ändras, så att Exportkreditnämndens beslut skall vara politiskt grundade och inte ha med exportfrämjande syften att göra. T. v. gäller alltså de riktlinjer som antagits av riksdagen, och det är bara dem jag kan hålla mig till.

C.-H. Hermansson anser att det är en cynisk politik att bevilja exportkreditgarantier till länder vilkas interna förhållanden eller utrikespolitik man ogillar. Jag tror att vi bör akta oss för att driva den linjen, för det skulle omöjliggöra för Sverige och för de '84 andra länder från olika delar av världen, öst som väst, som bedriver handel med Chile att samtidigt med detta handelsutbyte utöva en hård politisk press på landet. Jag kan inte inse att det är cyniskt eller uttryck för dubbelmoral att göra åtskillnad mellan handelspolitik och utrikespolitik.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! På den senare punkten har jag en annan uppfattning än utrikesministern.

Det handlar här inte om att Exportkreditnämnden bara följer riktlinjerna enligt riksdagens beslut. Formellt gör det visserligen det, men Exportkreditnämnden måste ju alltid göra en prövning av vad den företar sig. Det här är det första beslut nämnden fattar enligt de nya normerna om s. k. S-garantier, och det är första gången staten går in med ett stort stöd för handeln med juntan i Chile. Och detta är, herr talman, uppseendeväckande.

Lika uppseendeväckande är det att utrikesministern och regeringen inte har någon som helst mening om detta, utan förefaller att tyst stödja något som i realiteten innebär ett stort handtag till förtrycket i Chile mot de arbetande människorna.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! För det första är inget beslut fattat ännu. Nämnden har bara givit ett förhandsbesked.

För det andra är det faktiskt inte Exportkreditnämndens sak att fatta beslut på politiska grunder. Om C.-H. Hermansson ett ögonblick lägger av demagogin och håller sig till vad som faktiskt gäller här, så tror jag att han borde kunna acceptera de regler efter vilka Exportkreditnämnden har att fatta sina beslut.

Måndagen den
17 december 1979

*Om villkoren för
statlig exportkreditgaranti*

C.-H. Hermansson säger också att jag inte har någon mening om detta. Visst har jag det! Jag har den mening som jag just nu har givit uttryck åt, nämligen att vi kan arbeta efter de regler som gäller för Exportkreditnämnden och att vi kan fullfölja de åtaganden vi har på handelspolitikens område, inom GATT och andra internationella organisationer, samtidigt som vi ger uttryck för vår avsky i fråga om brott mot de mänskliga rättigheterna i Chile och i en rad andra länder med vilka vi upprätthåller handelspolitiska förbindelser.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vad utrikesministern här säger är i långa stycken vilseledande. Det handlar inte om huruvida Exportkreditnämnden skall fatta sina beslut utifrån rent politiska grunder eller inte. Det handlar här om att man infört en ny stödform, s. k. S-garanti, som skall täcka in större risker än normalt med tanke på den s. k. samhällsnyttan.

Menar verkligen utrikesministern att det är förenligt med svensk samhällsnytta – detta ord taget i vid mening – att ett så omfattande stöd ges till militärjuntan i Chile? Det är den frågan utrikesministern måste svara på.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är förenligt med svenskt intresse att svensk industri kan exportera sin produktion. Det är detta som det svenska välfärdssamhället i stort sett är uppbyggt på. Det är möjligt att C.-H. Hermansson har en annan mening och att han tycker att vi bör avstå från att bedriva handel med andra länder än sådana som vi accepterar – vilka det nu kan vara enligt C.-H. Hermanssons mening.

F. ö. är ännu inte något beslut fattat i EKN. Vi vet alltså inte om det kommer att bli en S-garanti eller inte. Vad vi vet är att EKN har sina regler att hålla sig till, och det gäller för nämnden att göra en kreditvärdesbedömning i fråga om det här projektet. Utfaller den bedömningen så att det är tveksamt om man bör gå in med en vanlig exportkreditgaranti eller inte, så kan man ta särskild hänsyn till sysselsättningsproblem i Sverige. Jag har en känsla av att C.-H. Hermansson och hans parti i andra sammanhang inte brukar mena att sådana synpunkter som baseras på att man vill skapa förutsättningar för sysselsättning i Sverige är totalt ligkiltiga. Nu råkar det vara en prövning som handlar om Chile, men samma regler gäller givetvis även i fråga om andra länder.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Sysselsättningen inom en så stor koncern som L M Ericsson kan klaras utan affärer med militärjuntan i Chile, vars terror verkligen stått i centrum för den internationella uppmärksamheten.

Utrikesministern kan väl f. ö. inte mena att vi skall begå vilka nedrigheter som helst med hänvisning till Sveriges inre ekonomiska läge. Här handlar det ju om en direkt, statlig stödåtgärd som hjälper juntan och som stärker dess position i kampen mot de demokratiska krafterna i Chile.

Vi har infört speciella regler när det gäller handeln med Sydafrika. Det finns en stark opinion för speciella regler också när det gäller handeln med Chile. Vi talar här konkret om Chile, och inte om något allmänt problem som att handeln skall följa politiska hänsyn. Det är Chile vi talar om, och det finns speciella skäl – de känner utrikesministern mycket väl till också från debatten i FN – för att man gentemot juntan i Chile tillämpar en stark restriktivitet när det gäller handeln.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det finns en stark opinion som kräver åtgärder mot många länder, Chile och en rad andra, även om det råkar vara Chile som är aktuellt just i den här debatten mellan C.-II. Hermansson och mig. Om vi menar att sanktionsinstrumentet skall kunna användas i vissa lägen – därvidlag tror jag att vi är överens – måste vi acceptera att man inte bör använda sanktionsinstrumentet i varje läge där man ogillar en annan regim.

Av detta skäl har vi infört något så pass unikt i världen som förbud mot nyinvesteringar i Sydafrika samtidigt som vi avstått från att använda samma instrument eller liknande instrument gentemot andra regimer som vi också ogillar. Vi har gjort detta gentemot Sydafrika, eftersom Sydafrika vad gäller systemets grymhet är unikt.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk)

Herr talman! Min poäng är just att förhållandena i Chile är av en sådan unik beskaffenhet att det är befogat att tillämpa särskilda regler när det gäller handeln med den därvarande militärjuntan. Det var just därför jag ställde min fråga till utrikesministern.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Om förhållandena i Chile vore unika, skulle jag vara mycket glad, men som C.-II. Hermansson väl känner till är det tyvärr inte så, vare sig på den latinamerikanska kontinenten eller i övrigt.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara hänvisa till den bedömning som jag citerade och som gjorts av FN:s specielle politiske rapportör när det gäller förhållandena i Chile. Jag tycker att hans rapport styrker den ståndpunkt jag intagit i denna debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att minska orätt-
visorna i skatte-
systemet*

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Inga Lantz (vpk) den 29 november anmälda fråga, 1979/80:174, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att minska orättvisorna i skattesystemet.

Inom budgetdepartementet pågår fortlöpande överväganden angående skattereglerna. Ett led i detta arbete är givetvis att lägga fram förslag till ändringar om de gällande reglerna visar sig kunna missbrukas eller annars leda till otillfredsställande beskattningsresultat. Jag vill här särskilt nämna några åtgärder av det slag som torde avses med frågan. Först vill jag påpeka att ett viktigt inslag i det omfattande reformarbetet under senare år varit att minska orättvisor i skattesystemet. Detta var också ett av syftena bakom den nyligen genomförda RS-reformen.

Jag vill också erinra om att riksdagen under senare tid fattat beslut om begränsningar i möjligheterna att skattemässigt utnyttja avdrag, vilkas effekter inte ännu hunnit återspeglas i taxeringsstatistiken. Jag tänker här framför allt på det beslut som riksdagen helt nyligen har fattat på grundval av proposition 1978/79:209 om ändring i bostadsbeskattningen, m. m. och som innebär att den omedelbara avdragsrätten för reparationer begränsas i två avseenden. Det ena avser s. k. andelshus och det andra reparationer som har utförts med statligt lånestöd eller bidrag.

För framtiden vill jag peka på att det ingår bland uppgifterna för den kommitté som skall se över beskattningsreglerna för familjeföretag även att överväga reglerna för handelsbolag – inkl. kommanditbolag. Härvid skall tillses att reglerna inte öppnar möjligheter till obehöriga skatteförmåner, något som anses vara fallet f. n. särskilt i fråga om kommanditbolag. I direktiven (Dir 1979:106) nämns bl. a. möjligheten att begränsa delägarnas rätt till avdrag för underskott i bolagets verksamhet mot deras egna inkomster.

I fråga om underskottsavdragen i allmänhet uttalade jag i proposition 1978/79:160 om fortsatt reformering av inkomstskatten, m. m. att jag delade den uppfattning som framfördes av 1972 års skatteutredning, nämligen att fortsatt specialinriktat utredningsarbete är påkallat. Direktiv för en sådan utredning håller på att utarbetas.

Inom budgetdepartementet bereds ett förslag till lag mot skatteflykt. Detta arbete är inriktat på att förslag skall läggas fram till innevarande riksmöte.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret.

Det har kommit en bok av Göran Skytte som visar hur rika och fattiga betalar skatt i Malmö. Det är en intressant läsning. Följderna av vårt orättvisa skattesystem avslöjas.

25 % av höginkomsttagarna på Bellevue betalar mindre i skatt än

låginkomsttagarna i Rosengård. Om man går till Malmös miljonärer, så finner man att de betalar låg skatt, dvs. mindre än 39 %. Av alla inkomst kategorier är det miljonärerna som betalar den lägsta genomsnittsskatten.

Fastighetsmiljonärerna är mycket dåliga skattebetalare. Med en medelinkomst på 433 000 kr. betalar nästan alla låg skatt, nästan ingen hög skatt. Det finns också barnmiljonärer. En pappa kan låna ut pengar till sitt barn räntefritt, som barnet i sin tur lånar tillbaka till pappan mot ränta. Då får pappan göra avdrag för räntan.

Det är också en lönande affär att skriva över fastigheter på sitt barn. Man kan sprida inkomsten och förmögenheten på flera familjemedlemmar. Och så stannar pengarna i familjen. Antalet avdrag ökar, och den rika familjen blir ännu rikare. Det är som att spela Monopol med riktiga pengar och riktiga hus som insats. I fyra församlingar i Malmö äger 38 barn i 2 till 17 års ålder 27 fastigheter som är taxerade till 20 milj. kr.

Det finns höginkomsttagare som har så låg taxerad inkomst att de räknas som låginkomsttagare, och som sådana kan de söka bostadsbidrag och också få den lägsta avgiften på dagis. Vårt skattesystem tillåter obegränsade avdrag. Människor som tjänar en miljon om året kan göra avdrag för alltihop och betala skatt som om de inte hade några inkomster alls. Man kan tjäna 200 000–300 000 kr. och helt lagligt bli nolltaxerad. Mer än var tredje höginkomsttagare betalar låg skatt, alltså under 39 %.

Det är också intressant att se hur förtroendevalda betalar skatt, eftersom de skall fatta de politiska besluten om skatten.

Av riksdagsledamöterna är det moderaterna som betalar lägst skatt – trots att de tjänar mest. De gör de största avdragen och får den lägsta skatten. En moderat ledamot tjänade 183 000 kr., gjorde avdrag på 144 000 kr. och fick 0 kr. i skatt till staten och bara 18 % i skatt till kommunen. Detta är helt lagligt. Denne ledamot har bara använt sig av de paragrafer som finns, paragrafer som alltså gynnar de rika.

Det finns ett skattefrälse i vårt land som tjänar grova pengar på det nuvarande skattesystemet med bl. a. dess avdragssystem. För dessa skattefrälses lyxliv med miljonvillor, båtar och bilar får vanliga människor betala. Det är de vanliga inkomsttagarna som får dra det tunga ekonomiska lasset i vårt samhälle.

Av svaret framgår att regeringen inte överväger att göra någonting åt detta. Men jag skulle vilja ha ett konkret svar från budgetministern, om han tycker det är riktigt att de som tjänar mest betalar minst i skatt – ett svar som är ja eller nej, helst.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Av svaret framgår klart och entydigt att en del hänt under de gångna åren, att en del beslut fattats här i kammaren så sent som för en dryg vecka sedan och att ytterligare ett par åtgärder av speciell betydelse i det sammanhang som Inga Lantz tar upp är under förberedande – jag tänker då framför allt på det utredningsarbete som inlett beträffande underskottsavdragen.

*Om åtgärder för
att minska orätt-
visorerna i skatte-
systemet*

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Av svaret framgår att regeringen inte tänker ta itu med orättvisorna i skattesystemet. Jag konstaterar också att Ingemar Mundebo inte svarade klart på min fråga.

Skattepolitiken är en klasspolitik. Den skulle kunna användas som ett fördelningsmedel som hjälper upp de inkomstsvaga i vårt samhälle. Men som det är nu används den till att gynna de redan rika.

Det heter i svaret att det pågår fortlöpande överväganden och att man, om det visar sig att skattesystemet kan missbrukas, skall kunna vidta åtgärder.

Men dessa förhållanden har varit kända länge. Och regeringen har fört en politik som har gynnat dem som har höga inkomster och som har kapital.

Vi har orättvisa skatter. Vi har fått förslag om slopande av arbetsgivaravgifter, införande av inflationsskyddade skatteskalor, förändringar i marginalskatterna, höjningar av momsen och höjning av skatten på tobak. Alla dessa förslag har inneburit lättnader för höginkomsttagarna, medan låg- och mellaninkomsttagarna har missgynnats. Vårt orättvisa avdragssystem gynnar, som jag klart visade i mitt första inlägg, dem som är allra rikast i vårt samhälle.

Jag tycker att de uppgifter som har kommit fram i Göran Skyttes bok borde leda till att man från regeringshåll utarbetade något förslag som förändrar det förhållandet att man kan göra avdrag för alla sina inkomster och bli nolltaxerad, om man är miljonär eller höginkomsttagare.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Om hundskatten

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Thure Jadestigs* (s) den 4 december anmälda fråga, 1979/80:191, till jordbrukministern, och anförde:

Herr talman! Thure Jadestig har frågat jordbruksministern om han är beredd att medverka till borttagande av hundskattetak. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag har för avsikt att under våren 1980 föreslå regeringen att lämna förslag till riksdagen om ändringar i bestämmelserna om hundskatten. Utgångspunkten för förslaget bör vara de riktlinjer som riksdagen tidigare har angett och som innebär bl. a. att kommunerna skall ha täckning för registreringskostnaderna och för de övriga kostnader som hundarna ger upphov till för kommunerna. Detta skall ske genom avgifter från hundägarna. Varje kommun skall få bestämma hundavgiftens storlek inom vissa i lag fastställda gränser.

Jag har erfarit att jordbruksministern avser att under våren 1980 ta upp frågan om den framtida finansieringen av djursjukhusen. Denna fråga och frågan om hundavgiftens storlek kommer därför att kunna behandlas i ett sammanhang.

---

*Om åtgärder för
att undvika felaktiga
besked om
kvarskatt*

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Min erfarenhet från de allra första åren som kommunalpolitiker var att hundskatterna i hög grad dominerade vid budgetsammanträdena. För kommunerna har hundskatten i dag ingen större betydelse. Ända uppgick skattebeloppet 1977 från de närmare 500 000 skattebetalande hundägarna till 37 milj. kr. Det betyder att avgiften i genomsnitt per hund och år är något mer än 72 kr.

Den nu gällande förordningen om hundskatt tillkom 1923, och någon större förändring har inte skett sedan dess tillkomst. Låt mig bara få notera att det har gjorts en utredning, SOU 1972:89 med rubriken Hundavgift. Låt mig också anföra dels att regeringen den 20 mars 1975 fick i uppdrag av riksdagen att framlägga förnyat förslag om hundskatt eller hundavgift, som utredningen ville kalla det, dels att statsrådet själv här i riksdagen 1977 utlovade att ett sådant förslag skulle föreligga hösten 1977. I dag säger budgetministern i sitt svar till mig att förslaget kommer till våren, och det tackar vi för.

Min fråga var baserad på önskemålet att få ökade ekonomiska resurser för att kunna medverka till att ett djursjukhus kan fortsätta sin viktiga samhällsinsats. Förslag och önskemål har framställts att skattetaket skulle borttas så att berörda kommuner därmed skulle kunna utöka sitt ekonomiska åtagande.

Jag noterar med tacksamhet budgetministerns besked att vi även har att förvänta oss att den här frågan under våren 1980 kommer att aktualiseras över ett regeringsinitiativ.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om åtgärder för att undvika felaktiga besked om kvarskatt

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Jörgen Ullenhags* (fp) den 7 december anmälda fråga, 1979/80:216, och anförde:

Herr talman! Jörgen Ullenhag har frågat mig om jag är beredd vidta åtgärder så att en kontroll, motsvarande den som finns för att hindra för höga utbetalningar av skatteåterbäring, kan äga rum i syfte att förhindra att slutskattensedlar distribueras med felaktiga uppgifter om kvarskattens storlek.

I det nya ADB-systemet för beskattningen görs fortlöpande en rad maskinella rimlighetstester och andra kontroller av det registrerade materialet för att förhindra felaktiga besked på slutskattensedlarna. Visar kontrollerna att ett fel kan föreligga får skattemyndigheterna ett maskinellt framställt meddelande som underlag för undersökning och rättelse.

Som Jörgen Ullenhag har sagt finns det en särskild kontrollrutin beträffande vissa skattensedlar med överskjutande skatt. Denna gäller bl. a. skattensedlar där den överskjutande skatten uppgår till betydande belopp.

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att undvika felaktiga
besked om
kvarskatt*

Sådana skattsedlar markeras maskinellt, och granskning sker. Enligt vad jag har inhämtat planerar riksskatteverket att införa en motsvarande rutin för skattsedlar med kvarskatter. Jag vill också påpeka att det redan f. n. görs vissa kontroller av att fel inte föreligger i fall av särskilt höga kvarskatter. Mot denna bakgrund anser jag att några ytterligare åtgärder inte behövs nu. Frågan om behovet av att utveckla kontrollrutinerna vid debiteringsarbetet kommer emellertid att övervägas vidare i samband med den allmänna utvärdering av taxeringsreformens genomförande som pågår inom budgetdepartementet.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret.

För någon vecka sedan rapporterade flera tidningar, bl. a. Svenska Dagbladet och Expressen, om en egendomlighet i skattemyndigheternas rutiner. Den som fått för hög kvarskatt måste själv höra av sig till skattemyndigheterna för att få rättelse. Datorerna säger omedelbart stopp om någon fått tillbaka för mycket på skatten, medan någon motsvarande spärr inte finns mot för stor restskatt.

Vi är säkert många i denna kammare som har blivit kontaktade av förvånade skattebetalare, som i och för sig tycker det är riktigt att myndigheterna genom en automatisk kontroll garderat sig mot för höga utbetalningar av skatteåterbäring men som med rätta tycker att det är fel att någon motsvarande kontroll inte finns för att undvika uppgifter om för hög kvarskatt.

Detta var bakgrunden till min fråga. Nu säger budgetministern i svaret på frågan att han inhämtat att riksskatteverket planerar att införa en motsvarande rutin för skattsedlar med kvarskatter. Det innebär att jag nått det syfte som frågan hade. Det ställs i utsikt att den nuvarande stötande ordningen kommer att ändras. Detta bör självfallet ske så snabbt som möjligt. Budgetministern omtalar också att ytterligare översynsåtgärder kommer att vidtas. Det är bra.

Det är naturligtvis viktigt att man har en stor öppenhet och en hög beredskap för att rätta till skevheter i ett nytt system. Det ger mig också anledning till en följdfråga av allmänt intresse till budgetministern: Gör statsrådet den bedömningen att det nya ADB-systemet för beskattningen efter justeringar och förbättringar kommer att kunna fungera bättre än det gamla systemet?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Ja, jag både hoppas och tror att så blir fallet. 1979 års taxeringsarbete har ju nu nått sitt slutskede och alla skattsedlar skall vara utsända. Vi är medvetna om att det har varit en del problem, förseningar och tidspress i arbetet under det här året. Det är ju ett omfattande maskineri som skall sättas i gång – ett maskineri som berör drygt sex miljoner skattebetalare – och det är måhända förklarligt att det har varit en del problem under inkörningsarbetet.

Men enligt de rapporter vi har fått är ändå antalet taxeringsfel och debiteringsfel inte större nu än under tidigare år. Min ambition är att reformen skall leda till att antalet fel blir färre, och som sagt, jag både hoppas och tror att vi skall kunna nå det målet.

Vi gör ett omfattande utvärderingsarbete för att få ett sådant underlag att vi till 1980 års taxering skall nå en ännu större effektivitet med reformen.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Vi är uppenbarligen överens om att det finns skevheter i det nuvarande systemet som behöver rättas till så snart som möjligt.

Jag noterar också med tillfredsställelse att Ingemar Mundebo gör den bedömningen att det nya systemet kommer att fungera bättre än det gamla efter det att man kommit till rätta med de barnsjukdomar som systemet dras med f. n.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om parkeringsverksamheten vid statliga arbetsplatser

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Alf Wennerfors* (m) den 26 november anmälda interpellation, 1979/80:82, och anförde:

Herr talman! Alf Wennerfors har i en interpellation frågat mig om jag är beredd att utfärda direktiv som innebär att parkeringsverksamheten, avgiftsbeläggningen m. m. vid statliga arbetsplatser skall lämnas ut på entreprenad till enskilda parkeringsföretag.

Hela frågan om avgiftsbelagd parkering vid statliga arbetsplatser bereds f. n. inom regeringskansliet. En utgångspunkt vid detta arbete har varit att den avgiftspolitik som staten tillämpar måste samordnas med de berörda kommunernas parkeringspolitik. Hur en sådan samordning skall komma till stånd och hur avgiftskontrollen m. m. vid statliga parkeringsplatser skall administreras är f. n. inte klart. Olika alternativ diskuteras i detta sammanhang. En given utgångspunkt är därvid att kostnaderna för administrationen skall begränsas och att även andra effektivitetshänsyn måste övervägas. Jag kan försäkra herr Wennerfors att även utlämning av verksamheten på entreprenad till enskilda parkeringsföretag övervägs i detta arbete. Jag kan däremot inte i dag lämna besked om vilket resultat den fortsatta beredningen kan ge.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret.

Gunnar Sträng och den socialdemokratiska regeringen bestämde år 1970 att parkering vid statliga arbetsplatser skulle avgiftsbeläggas. Vi kan alla förstå att landets statstjänstemän mottog detta besked med grumlad glädje. Det var nära nog en självklar rättighet för varje svensk att få parkera sin bil

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om parkerings-
verksamheten vid
statliga arbetsplat-
ser*

var som helst och självfallet utan kostnad. Men denna upplevda gamla rättighet kolliderade alltmer med det ökande antalet bilar och den tilltagande biltrafiken. Tätorterna fick större och större problem med trängseln på gator och vägar. Kommunerna införde parkeringsbestämmelser och avgifter. Man anställde parkeringsvakter, och man beivrade överträdelser. Varje förnuftig statstjänsteman har säkerligen fått allt större förståelse för att det måste bli ordnade parkeringsförhållanden även vid statliga arbetsplatser.

Syftet med min interpellation är förstås att kräva åtgärder på detta område. Det är snart tio år sedan den socialdemokratiska regeringen fattade detta beslut. Nu måste den borgerliga regeringen ta ordentligt i den här frågan. Den gångna tioårsperioden är en alldeles för lång försöksperiod. Det hade kanske räckt med tre eller fyra år.

Hanteringen av parkeringsfrågan har nu blivit ett exempel på en uppseendeväckande brist på beslutsamhet, ansvar och handlingskraft hos ansvariga chefer på högsta nivå.

Här fattar Gunnar Sträng och den socialdemokratiska regeringen ett beslut år 1970. Vad händer sedan? Jo, vissa ansvariga statliga myndigheter och chefer försöker på olika sätt sabotera och kringgå beslutet. I en källare i ett länsresidens någonstans i Sverige – jag skall inte tala om var – fann man exempelvis parkeringsmätare som skulle ha satts upp flera år tidigare. Frågan är om parkeringsmätarna är uppsatta än.

Jag vill gärna säga statsrådet att mina inblickar i det här ärendet har ökat min undran över höga statliga chefers kompetens som chefer. Det tycks på vissa håll dessutom råda brist på civilturage och t. o. m. på den lojalitet mot statsmakternas beslut som man bör ha rätt att kräva.

Skulden för detta kan vi riksdagsmän och statsrådet inte skjuta ifrån oss. Vi är huvudmän för den offentliga sektorn. Det är vi som skall skapa förutsättningar för ökad effektivitet och arbetstillfredsställelse.

Det är bara ett par veckor sedan jag påpekade detta från den här talarstolen. Jag underströk då alldeles särskilt behovet av ökad och förbättrad utbildning av chefer på alla nivåer inom statliga verk och myndigheter.

Och inte bara detta! Vad skulle Ingemar Mundebo säga, exempelvis som chef för byggnadsstyrelsens parkeringskontor, om någon hög chef för någon statlig myndighet krävde att en parkeringsförseelse skulle avskrivas för vänskaps skull eller av något annat ovidkommande skäl? Sådant händer inte i Sverige, skulle förmodligen Ingemar Mundebo säga. Jag trodde inte heller att sådant hände i Sverige. Jag trodde inte att det fanns höga chefer i statsförvaltningen som kunde underteckna ett brev till byggnadsstyrelsen, i vilket man kan läsa bl. a. följande:

”Personalorganisationerna har under våren uppvaktat myndigheterna och klagat på den oresonliga inställning som byggnadsstyrelsens parkeringskontor intar i ärenden som rör uttagande av kontrollavgift. För myndigheterna har därvid redovisats enskilda fall där rättelse inte kunnat erhållas trots att den parkerande med vittnesintyg, kopia av biljett m. m. synes har visat att gällande avtalsbestämmelser för parkering har följts.”

---

*Om parkerings-
verksamheten vid
statliga arbetsplat-
ser*

I ett annat brev, från en bildad person med framskjuten ställning i samhället, yrkades att kontrollavgiften skulle omprövas och återbetalas. Det hör till saken, vill jag säga, att byggnadsstyrelsen sett mycket humant på parkeringsförseelserna i inledningsskedet och i den genomförda försöksverksamheten. Har det funnits minsta tvivel om att något fel begåtts eller att kravet på kontrollavgift varit obefogat över huvud taget har man avskrivit ärendet. I det nyssnämnda brevet åstadkommer emellertid kravet på kanske en hundralapp i kontrollavgift följande hotfulla framställning:

”Det har dessutom kommit till min kännedom att Era beslut är ytterst godtyckliga och eventuellt även beror på den överklagandes tjänsteställning, vilket enbart i sig är tillräckligt intressant för en JO-anmälan. I denna borde givetvis även inkluderas diverse andra aspekter som har framkommit.”

Herr talman! Jag skall inte tränga djupare ner i det här – det är litet olustigt. Jag har fått ett svar på min interpellation som jag till viss del är nöjd med. Det känns nämligen tillfredsställande att hela frågan nu bereds inom regeringskansliet. Men självfallet skulle det ha varit bra om jag hade fått veta att den pågående beredningen utmynnar i ett regeringsbeslut i nästa vecka.

Kan budgetministern säga någonting om tidsplanen? Statsrådet har chans att undvika det där förargliga tioårsjubileet i detta ärende. När blir det beslut – i nästa vecka eller i januari?

Redan 1976 lämnade byggnadsstyrelsen förslag till regeringen om hur man skulle kunna göra med den fortsatta utbyggnaden av verksamheten. Vidare försäkrar statsrådet mig att utlämning av verksamheten på entreprenad till enskilda parkeringsföretag övervägs i det här arbetet. I och för sig är detta besked positivt, men nog kunde väl budgetministern litet mera kraftfullt deklarerat sin principiella inställning. Eller är budgetministern tveksam? I så fall måste jag påminna om att riksdagen den 21 november i anledning av två motioner om egenregiverksamhet inom den offentliga sektorn har uttalat: ”Huvudprincipen bör dock vara att produktionen genomförs efter ett upphandlingsförfarande med anbuds konkurrens.” Jag förutsätter att statsrådet handlar i enlighet med detta riksdagsbeslut. Eller finns det speciella skäl i den här verksamheten som kan föranleda att huvudprincipen frångås?

Vad anser vidare budgetministern om riksdagens revisorers uppfattning, nämligen att den här verksamheten sköts av ett centralt statligt parkeringskontor eller en central statlig nämnd som är fristående från alla de statliga myndigheter, vilkas personal skall utnyttja parkeringsplatserna? Det är en mängd skäl som talar för det – inte minst med tanke på att vi måste på alla sätt minska kostnaderna och begränsa kostnaderna i den offentliga sektorn. Vidare talar effektivitetshänsyn för detta.

Men jag vill alltså fråga: Vad anser budgetministern om det som riksdagens revisorer framförde för några år sedan?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Denna fråga har en lång historia – en alldeles för lång. Vi är

Måndagen den
17 december 1979

*Om parkerings-
verksamheten vid
statliga arbetsplat-
ser*

emellertid nu inne i slutskedet av den, och ett beslut är på väg. Det finns ett några månader gammalt utkast till ett beslut om riktlinjer för avgiftsbeläggning av parkeringen vid de statliga arbetsplatserna. Det kommer nog inte att bli något beslut i nästa vecka, då jag liksom flertalet statstjänstemän nog tänker ägna mig åt julferier. Men ett beslut är som sagt på väg, och jag hoppas att det inte skall dröja lång tid in på nästa år innan vi kan klubba det beslutet.

Alf Wennerfors har nog rätt i att det inom den offentliga förvaltningen råder en delad glädje kring det förslag som vi har utarbetat. Jag tror emellertid inte att de citat som Alf Wennerfors delgav oss här är representativa för situationen inom den offentliga förvaltningen. Visst finns det exempel av det här slaget, men jag tror inte att vi därav skall dra några långtgående slutsatser om chefernas kompetens, handlingskraft osv.

På den konkreta fråga som Alf Wennerfors ställde till mig, hur jag skulle ha reagerat som chef för en parkeringsverksamhet, är mitt svar aldeles entydigt. Min vänskap till medmänniskorna och till dem som verkar inom den offentliga förvaltningen är visserligen omfattande, men den är inte så omfattande att jag skulle ha gett ett ja-svar. Svaret hade aldeles klart varit nej.

Huvudskälet till att beslutet har dröjt så här länge är faktiskt det förhållandet att det är många kommuner som berörs av frågan. Som jag har sagt måste beslutet samordnas med de olika kommunernas parkeringspolitik. Kommunerna har alltså olika riktlinjer för sin parkeringspolitik. Beredningsarbetet är som sagt nu i sitt slutskede, men eftersom det inte är helt klart vill jag följa den linje jag alltid brukar följa under pågående beredning att inte ge bestämda besked om ett kommande besluts innehåll eller vad jag tycker på den ena eller andra punkten kring de frågor som är under beredning.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tror att budgetministern har rätt när han kommenterar mina exempel på hur chefer i allmänhet och statliga chefer i synnerhet kan handla. Det stora flertalet handlar inte på det här sättet och agerar inte som chefer på det här sättet – det får vi verkligen hoppas.

Jag skulle ändå vilja pressa budgetministern på ett svar beträffande hans principiella inställning till just anbudskonkurrens och till att vi använder oss så mycket som möjligt av enskilda företag i den offentliga verksamheten och inte utvidgar parkeringsverksamheten i offentlig regi. Riksdagen har ju för bara några veckor sedan uttalat sig i frågan. Jag tycker att det vore på sin plats att budgetministern instämde i den huvudprincip som riksdagen uttalat sig för.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag har i mitt svar sagt att utlämning av verksamheten på entreprenad till enskilda parkeringsföretag övervägs i detta sammanhang. Jag tycker att det beslut som riksdagen nyligen har fattat var bra. Det måste

givetvis vägas in i prövningen av den här frågan.

Vad jag möjligen ändå ville sätta något frågetecken efter är ordet *skall* i Alf Wennerfors fråga – att det alltid, i alla sammanhang och på alla orter *skall* vara på detta sätt. Som jag sade tidigare bör vi få en viss samordning med de berörda kommunernas parkeringspolitik, och man kan kanske söka olika lösningar.

Men i den principiella frågan – och det var den som Alf Wennerfors nu senast tog upp – är mitt svar klart: Jag ser entreprenadformen som värdefull.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om beredskapsarbeten, m. m.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Anna-Greta Leijons* (s) den 30 november anmälda fråga, 1979/80:188, dels *Frida Berglunds* (s) den 5 december anmälda fråga, 1979/80:202, och anförde:

Herr talman! Anna-Greta Leijon har mot bakgrund av en framställning från arbetsmarknadsstyrelsen om ytterligare medel för beredskapsarbeten frågat mig varför regeringen inte i tid lagt fram förslag i riksdagen till ytterligare insatser. Vidare frågar hon när regeringen kommer att ta fatt i frågan och vad regeringen avser göra för de arbetslösa ungdomarna under tiden fram till kommande riksdagsbeslut. Frida Berglund har mot samma bakgrund frågat hur jag förklarar att beredskapsarbetena stoppas i brist på pengar och vilka åtgärder jag ämnar vidta för att nödvändiga beredskapsarbeten skall komma i gång.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Enligt riksdagens beslut i anledning av 1978/79 års budgetproposition har 1,4 miljarder kronor anvisats för beredskapsarbeten under budgetåret 1979/80. Härutöver har 175 milj. kr. anvisats för beredskapsarbeten i Norrbotten. Riksdagen har vidare givit regeringen fullmakt att om arbetsmarknadsläget så kräver besluta om sysselsättningsskapande åtgärder inom en ram av 2,5 miljarder kronor.

Med stöd av finansfullmakten beslutade regeringen i torsdags att arbetsmarknadsstyrelsen får disponera ytterligare 479 milj. kr. för beredskapsarbeten och 21 milj. kr. för industribeställningar, dvs. totalt 500 milj. kr. Arbetsmarknadsmyndigheterna kan omedelbart sätta in dessa medel för att fullfölja planerade beredskapsarbeten i Norrbotten såväl som i övriga delar av landet.

ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag är glad över att arbetsmarknadsverket nu har fått pengar för att driva beredskapsarbetena vidare. Man har varit orolig ute på många länsarbetsnämnder. Även om

Måndagen den
17 december 1979

*Om beredskaps-
arbeten, m. m.*

arbetsmarknadsläget nu är bättre än på länge, är för många människor beredskapsarbeten det enda alternativet till arbetslöshet.

Vi socialdemokrater tycker ju egentligen inte att beredskapsarbetena i sin nuvarande form är den allra bästa lösningen för tonåringarna. Därför har vi bl. a. i vår ekonomiska motion nu i höst fört fram förslag till alternativ. Men det är självklart att så länge man inte har något alternativ får det inte vara så att ungdomar riskerar att kastas ut i arbetslöshet därför att pengarna till beredskapsarbeten tar slut. På många länsarbetsnämnder har man alltså oroat sig för att en sådan utveckling skulle kunna komma till stånd. Så blir nu inte fallet, och jag är glad över det.

Med den omfattning som beredskapsarbetena nu har är det nödvändigt att vi planerar dem mycket väl – bättre än man kanske har gjort i tidigare sammanhang. Planeringen måste göras på lång sikt. Ur den synpunkten hade det naturligtvis varit välkommet om regeringen hade kunnat fatta detta beslut tidigare.

Läget på arbetsmarknaden är, som jag sade nyss, bättre än det har varit tidigare. Men fortfarande är arbetslösheten mycket hög, omfattningen av beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning likaså. Och orosmolnen hopar sig. Ekonomiska prognosmakare både här hemma och utomlands justerar ner sina tidigare bedömningar och spår mörkare tider framöver. Vi vet ju alla att man i flera branscher väntar stora svårigheter fram mot våren. Många befarar att läget på arbetsmarknaden kommer att vända till det sämre någon gång under 1980. Det är därför viktigt att vi har en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap, men det räcker inte med det. Vi måste också ha en samordnad sysselsättningspolitik.

Egentligen är jag besviken. Jag hade nämligen hoppats att i dag få ett svar av arbetsmarknadsministern också på min andra fråga, som gäller regeringens proposition om en samordnad sysselsättningspolitik. Men nu kommer det inte något svar förrän i januari, vilket naturligtvis kan tolkas som att regeringen över huvud taget inte kommer att lägga fram något förslag. I så fall är det risk för att Gösta Bohmans berömda rundgång gör intrång även här. Jag hoppas att Rolf Wirtén åtminstone kan bekräfta, att det inte är så illa, utan att det så småningom skall komma en proposition om en samordnad sysselsättningspolitik.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret och göra ett par kommentarer till detta. Av svaret framgår att bristen på näringspolitik gör att det ställs väldigt stora krav när det gäller arbetsmarknadspolitiska insatser. Svaret är positivt och bra så till vida, att alla de som väntat på ett besked nu kan få ett sådant och således kan sätta i gång med det som redan är planerat.

Det förhållandet att beskedet har dröjt så länge har förorsakat otålighet, irritation och ilska bland berörda människor i vårt län. Det är en naturlig reaktion – än så länge, vill jag säga – hos dem som väntar på att få jobb eller hos dem som riskerar att mista sina jobb. Rubriker som "Fridens man blir

ilsken" kan sägas ge uttryck för den press som våra kommunalpolitiker utsätts för. Dessa lever mitt i arbetslösheten och ser dess följder. När de inte kan lämna besked och när de inte vet om planerade beredskapsarbeten kan komma i gång reagerar folk med ilska. Vi lever med mycket små marginaler – både ekonomiskt och psykiskt.

Om vi i Norrbotten inte hade fått de begärda 160 miljoner kronorna skulle det ha medfört att ca 4 700 personer fler hade blivit arbetslösa i februari. Detta får ses mot bakgrund av att vi för 1979 noterat efterkrigstidens högsta arbetslöshetsiffror – enligt AKU en arbetslöshet i Norrbottens län på 5,2 % mot rikets 2,1 %.

Arbetslösheten är skrämmande stor bland kvinnor och ungdom. 52 % av de arbetslösa är kvinnor och 35 % av dem är ungdomar under 24 år.

Man förstår inte särarten och vidden när det gäller svårigheterna i vårt län när man inte lämnar besked utan bara håller människorna på sträckbänken. På bildskärmen kan vi se två pilar avseende hur många personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Den övre pilen avser utvecklingen från 1976 till 1979 och den undre antalet arbetslösa.

Läget är alltså sådant att vi inte kan minska antalet beredskapsarbeten så länge dessa inte kan ersättas av andra, varaktiga arbeten. Beredskapsarbetena ligger i dag på en oacceptabelt hög nivå. Man frågar sig därför: Vilka beredskapsarbeten kan bli fasta arbeten?

Det är viktigt att åtgärder sätts in i syfte att långsiktigt lösa sysselsättningsfrågorna. Jag vill, herr talman, bara ställa en fråga här: Är herr Wirtén beredd att i framtiden handla skyndsammare med hänsyn till de speciella förhållanden som råder i vårt län?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag först med anledning av de propåer som har gjorts från både Anna-Greta Leijon och Frida Berglund om att det har varit en långsam behandling av ärendet säga att det inte alls är så. Det har varit en mycket ordinär behandling av frågan i kanslihuset. Det kan kanske vara av intresse att påminna i varje fall Anna-Greta Leijon, som var inne på samma arbetsområde i arbetsmarknadsdepartementet under sin tid som statsråd, att vid det sista tillfälle då den socialdemokratiska regeringen hade möjlighet att behandla en sådan här frågeställning hade man betydligt längre tid på sig för att ge svar på frågorna. Det har faktiskt inte alls varit någon osedvanlig långrotning, Frida Berglund, utan vi har handlagt ärendet på vanligt sätt. Därtill bör sägas att vi just nu är inne i en budgetprövning, där man bör se detta tillskott av pengar till AMS i samband med hela budgetarbetet 1980/81 och den resursfördelning som skall ske under det budgetåret.

Får jag sedan, herr talman, också säga att visst kan man fortfarande hävda att arbetslösheten är för hög. Jag tror att vi alla är eniga om att vi skall fortsätta arbeta med att få bort den, så länge vi har en arbetslöshet utöver den "friktionsarbetslöshet" som kanske ändå är nödvändig i ett näringsliv där förändringar pågår. Men ändå säger exempelvis AMS i sin framställning att arbetsmarknadsläget nu är klart bättre än någon gång tidigare sedan vi kom

in i den besvärliga konjunkturen. Att t. o. m. Norrbotten har en förbättrad arbetsmarknadssituation är viktigt att notera.

Till Anna-Greta Leijon vill jag säga att jag tycker också att det är bra om vi kan planera beredskapsarbeten på ett bättre sätt. Vi fortsätter naturligtvis att utveckla de tankar jag har haft hela tiden som arbetsmarknadsminister om att få in en varvning av teori och utbildning. Jag hoppas att vi skall kunna komma överens om en vettig avlösning för huvuddelen av beredskapsarbetena i en företagsinriktad gymnasieskola så småningom.

ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Får jag beträffande den långsamhet i handläggningen som jag har upplevt säga att den oro man känt ute på många länsarbetsnämnder nog skall ses mot bakgrund av osäkerheten hos många om vart den borgerliga regeringen är på väg. Det är inte bara Gösta Bohman som nu talar om åtstramning på den offentliga sektorn. Jag tror att i detta perspektiv har man varit väldigt orolig över att man inte – som man upplevde det ute på många länsarbetsnämnder – snabbt fick besked.

Får jag fråga igen: Kommer regeringen att lägga fram en proposition om en samordnad sysselsättningspolitik? Läget på arbetsmarknaden är visserligen bättre än tidigare, men fortfarande är nästan 80 000 människor öppet arbetslösa och över 150 000 sysselsatta genom särskilda, kortsiktiga åtgärder. och orosmolnen hopar sig. Bedömningarna blir dystrare för 1980. Vi behöver en sådan här proposition. statsrådet Wirtén.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Beträffande långrotningen frågar man sig varför besked inte kunde lämnas tidigare när pengarna fanns i finansfullmakten. Diskussionerna om att medlen till beredskapsarbetena eventuellt skulle minskas eftersom det bedömdes att arbetsmarknadsläget var bättre har också väckt stor oro. Läget i vårt län är sådant att man inte kan säga att det är någon märkbar skillnad. Det spelar egentligen inte så stor roll om man har 19 500 eller 20 000 människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden, för behoven är ändå så enorma. Det är en av anledningarna till att man har känt den här oron.

Jag sade att man dröjde så länge och att det gjorde att människor blev ilska. Väldigt många är medvetna om att dröjsmålet kanske helt enkelt berodde på okunnighet om situationen i länet men också om hur folk känner det som är mitt uppe i röran. Det är klart att det är svårare att sätta sig in i människors förhållanden när man själv har ett stadigt jobb, när man har lön och när man bor i ett område med stor efterfrågan på arbetskraft, men därför är det också viktigt att vi för fram de här synpunkterna och försöker hålla liv i regeringen och i någon mån också i riksdagen.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag vill först konstatera att ungdomsarbetslösheten nu för första gången på mycket länge är under 30 000. Det är ett litet exempel på att arbetsmarknadsläget ändå har förbättrats. Då är det också viktigt att vi

försöker använda det tillflöde av lediga arbeten som har kunnat noteras under 1979 så, att vi får ut ungdomarna i första hand på den ordinarie arbetsmarknaden och, när det är fråga om förändringar i näringslivet, ser till, att de får den förändring av sin utbildning som är nödvändig för att ta vara på de lediga jobb som finns.

När det gäller framtiden, Anna-Greta Leijon, är jag medveten om att vi har ett allvarligt hot i de stigande oljepriserna. Jag hoppas att riksdagens alla partier känner sitt gemensamma ansvar för att finna former för att möta de svårigheter som svensk ekonomi står inför på grund av den här utifrån kommande påfrestningen.

Anna-Greta Leijon har ställt en fråga till mig om sysselsättningsutredningen. Det är väl bra att vara ute i god tid, men jag vill bara säga att vi skall återkomma till den saken; ännu har inte ens remisstiden gått ut för utredningen. Vi skall säkert få tillfälle att lägga fram propositioner för riksdagen med anledning av de många förslag som finns från skilda utredningar om sysselsättningen inför 1980-talet.

ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Det finns ju flera orosmoln på vår himmel än det som oljepriserna innebär, men jag håller med om att det är ett av dem. Läget på arbetsmarknaden är, som jag har sagt, bättre än tidigare, men det betyder inte att det är bra, inte ens för ungdomarna. Visst skall vi i första hand försöka se till att ungdomarna tar ordinarie jobb, men vad man upplevde som en fara nu var att de skulle tvingas att i stället hamna i arbetslöshet.

Varför svarar inte Rolf Wirtén på min fråga om när regeringen kommer med sin proposition om sysselsättningspolitiken? Enligt alla lagar och förordningar borde ju svaret lämnas nu och inte i januari.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Vi har i november och december 7 378 arbetslösa. Av dem är 2 597 ungdomar under 24 år, och det anser vi vara väldigt alarmerande.

Av den pil som jag visade på bildskärmen såg vi hur utvecklingen åren 1976–1979 ser ut. Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser har hela tiden ökat i östra Norrbottensregionen, och samma sak gäller för hela länet. Där har också den öppna arbetslösheten ökat under samma tid. När arbetslösheten minskar och efterfrågan på arbetskraft ökar i andra delar av landet riskerar vi att förlora en del av de ungdomar som vi så väl behöver i vårt län.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag till Frida Berglund säga att Norrbotten utöver den ordinarie fördelningen av dessa pengar för beredskapsarbeten, som sker via AMS, som en extraresurs i Norrbottenspaketet har fått 175 milj. kr.

Jag har erbjudit mig att under hösten svara på Anna-Greta Leijons fråga om när regeringen avser att lägga fram förslag på sysselsättningsutredningens betänkande. Men tyvärr har anhopningen av frågor varit så stor att det inte

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om den framtida
sysselsättningen
för anställda vid
Tretorn AB*

har varit möjligt att planera in det i den hektiska tid som riksdagen nu upplever i julveckan. Men jag har redan sagt att vi får tillfälle att återkomma till den frågan. Och remisstiden har som sagt ännu inte gått ut. Nog borde vi få möjlighet att i varje fall invänta det, innan vi i definitiva termer tar ställning till i vilken månad och på vilken dag som det är lämpligast att lägga fram ett förslag från regeringen.

Får jag också, herr talman, . . .

TALMANNEN lät nu klubban falla och yttrade: Jag får fästa uppmärksamheten på att anförandenas längd i frågestunder enligt reglerna är tre minuter, två minuter resp. en minut.

ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! De besked som har givits mig om varför jag inte har fått svar på den andra frågan har inte gjort gällande att det skulle vara ärendehan-
ningen här i riksdagen som var orsaken. Men jag tolkar det som herr Wirtén nu sade som att det i varje fall kommer en proposition om denna fråga under våren 1980.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Låt mig ytterligare konstatera att brist på näringspolitik gör att det krävs mer av arbetsmarknadspolitiska insatser. När det gäller utflyttningen från mitt län, som har ökat, är det ungdomen som flyttar. Och i och med att de unga flyttar tar de regionens utvecklingsmöjligheter med sig. Vi får svårare att på sikt klara sysselsättningen, om vi inte värnar om att ha ungdomen kvar i Norrbottens län.

Jag förstår att statsrådet i dag inte kan lämna besked när det gäller alla de insatser som krävs, men jag vill att arbetsmarknadsministern skall ha detta med i beräkningen när den framtida propositionen om sysselsättning diskuteras.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om den framtida sysselsättningen för anställda vid Tretorn AB

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Ingrid Sundbergs* (m) den 4 december anmälda fråga, 1979/80:194, dels *Jörn Svenssons* (vpk) den 5 december anmälda fråga, 1979/80:196, och anförde:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat mig hur jag bedömer möjlighe-
terna för de 600 anställda att vid nedläggning av Tretorn i Helsingborg få nya arbeten. Dessutom har Ingrid Sundberg frågat om jag genom arbetsmark-
nadspolitiska åtgärder avser att underlätta anskaffandet av nya arbeten i Helsingborgsregionen. Jörn Svensson har mot samma bakgrund frågat mig vad regeringen ämnar göra med anledning av krisen vid Tretorn.

---

*Om den framtida
sysselsättningen
för anställda vid
Tretorn AB*

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

1976 upprättades ett avtal mellan staten och Tretorn AB. Syftet var att trygga den svenska försörjningsberedskapen genom inhemsk produktion av gummistövlar. Avtalet innebar att Tretorn AB under åren 1977 och 1978 mot ersättning av 8 milj. kr. skulle upprätthålla viss produktion och produktionskapacitet.

1978 upprättades ett nytt avtal mellan staten och Tretorn AB för perioden 1979–1981 om produktion och produktionskapacitet mot en sammanlagd ersättning av 19,5 milj. kr. I samband därmed skulle företaget göra vissa rationaliseringar.

För att dämpa takten i de personalinskränkningar som skulle bli följden upprättades 1978 ett särskilt avtal mellan staten och Tretorn AB. Avtalet innebar upprätthållande av viss sysselsättning t. o. m. utgången av 1979 mot en ersättning till företaget med 5 milj. kr.

För ett par månader sedan begärde Tretorn AB hos överstyrelsen för ekonomiskt försvar en uppjustering av nu gällande avtal. Överstyrelsen fann dock inte skäl att gå med på ökat stöd. Tretorn AB valde då att säga upp avtalet.

Tretorns förslag till nytt avtal skulle dels innebära en avsevärd personalminskning under 1980, dels en subvention vad gäller stöveltillverkningen med 40 000–50 000 kr. per personår.

Regeringen anser inte att det finns anledning att frångå överstyrelsens bedömning. Det blir nu överstyrelsens sak att överväga alternativa vägar att upprätthålla försörjningsberedskapen när det gäller gummistövlar. Företaget har informerats härom.

Mot bakgrund av detta har Tretorn AB beslutat att inleda MBL-förhandlingar om total nedläggning.

Sysselsättningsläget har nu allmänt sett förbättrats. Efterfrågan på arbetskraft till industrin är relativt god. Men omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste ändå sättas in vid en nedläggning av denna omfattning. Självfallet kommer de reguljära medel som står till buds att användas. Jag har från arbetsförmedlingen i Helsingborg inhämtat att sådana insatser planeras. I första hand kommer det att bli aktuellt att, i det relativt gynnsamma arbetsmarknadsläge som nu råder inom industrin, underlätta omplaceringar lokalt och regionalt genom intensiva förmedlingsinsatser. Det kan även bli aktuellt med utbildningsinsatser för att underlätta övergången till expansiva industrier. På detta sätt kan man långsiktigt trygga sysselsättningen för dem som drabbas vid en nedläggning av Tretorn AB.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Låt mig från början säga att jag instämmer i regeringens instämmande i överstyrelsens bedömning när det gäller den fortsatta verksamheten vid Tretorn.

Däremot tycker jag att svaret andas en optimism inför sysselsättningsläget i vilken jag inte kan instämma. Det sägs att sysselsättningsläget har allmänt

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om den framtida
sysselsättningen
för anställda vid
Tretorn AB*

sett förbättrats och att efterfrågan på arbetskraft i industrin är relativt god. Men det gäller inte i det tidigare expansiva industriområdet Helsingborg-Landskrona. Inför den hotande inskränkningen vid Öresundsväret och nedläggningen av Tretorn är arbetsmarknadssituationen prekär, inte minst i det avseendet att det här gäller en typ av arbetskraft som är mycket svår att placera om på arbetsmarknaden. Av de I.O.-anslutna som arbetar vid Tretorn är mellan en tredjedel och en fjärdedel invandrare, och huvuddelen av dessa är kvinnor med mycket dålig utbildningsbakgrund.

Arbetsmarknadsministern hänvisar till åtgärder för att underlätta övergången till expansiva industrier. Jag vill fråga: Räknar man då också med att arbetskraft med mycket låg utbildning skall kunna bli föremål för heltäckande utbildningspolitiska åtgärder?

Den andra delen av arbetskraften som också är svårplacerbar utgörs av dem som kanske sedan 14-årsåldern har varit anställda vid vad som då betraktades som Helsingborgs säkraste arbetsplats och som nu har nått en relativt hög ålder men ändå har många år kvar till pensionsåldern. Huvuddelen av dem är lokalt bundna, och de har kommit så pass till åren att det inte är lätt att placera om dem.

Låt mig också säga: Hur ställer sig arbetsmarknadsministern till frågan om en förlängd avvecklingsperiod? Det är ju en sak som direkt skulle kunna mildra de negativa verkningarna av en nedläggning av verksamheten. Statsrådet Olof Johansson kommer senare att besvara en interpellation om ökad satsning på den statliga verksamheten. Kanske kan man i det sammanhanget tänka sig någon form av stöd i samband med avvecklingen av Tretorn.

Malmöhus län har i dag, vilket man inte tror när man lyssnar till beskrivningar av situationen i de norrländska länen, Sveriges relativt sett största arbetslöshet. Länet har nära 10 000 anmälda arbetslösa. I Helsingborg fanns det vid senaste månadsskiftet 448 ledigannonserade platser – huvudsakligen kvalificerade arbeten och dessutom vårdpersonal. I övrigt är det inte så bra som arbetsmarknadsministern låter påskina.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Tretorn tillhör de företag som har fått betydande stöd med statliga medel. Nu vill företaget förhandla om nedläggning av produktionen. Då uppstår frågan hur man från statens sida har kunnat låta detta ske. Vilken insyn har egentligen det allmänna i stödföretagen?

I fallet Tretorn har en rad märkliga fenomen blivit observerade. Försök att lägga ut arbetsmoment i utlandet har under årens lopp gjorts, men det har resulterat i långt sämre prestationer än i hemmafabriken. Värdefull maskinutrustning, som bort komma till nytta här och som varit av modernt snitt, har sålts till annat land.

Arbetsmiljön på Tretorn hör obestridligen till den tristaste tänkbara i svensk fabriksindustri. Uppvärmning och ventilation brister svårt. Arbetsmaterial körs fram på skrällande och bullrande lastanordningar. Oförsvarliga

mängder lösningsmedel används i cementen vid stöveltillverkningen. Olycksberedskapen vid vissa livsfarliga maskiner är helt bristfällig.

Man ställer sig frågan: Vad kunde ha gjorts för att öka produktionens slagkraft genom bättre arbetsplanering, genom färre påfrestande arbetsmoment, genom verkligt inflytande över produktionens uppläggning för de arbetande?

Hade inte staten bort ta sitt ansvar på ett annat sätt? Det staten gör nu är ju bara att svara på bolagets utpressningskrav med att säga att nu tar vi vår hand ifrån er. Det menar jag innebär en politik som är både felaktig, kortsynt och asocial.

En annan fråga som man ställer sig är: Vad skulle hända med de anställda vid en nedläggning? Sist jag ställde samma fråga, vilket jag har gjort för en tid sedan, svarades ungefär att det fick man besluta om, när det blev aktuellt.

Vad jag nu först och främst konstaterar är att den inställning från departementets sida som kommit till uttryck är att en nedläggning i stort sett skall accepteras. Sedan måste jag säga att den optimism som arbetsmarknadsministern visar här är något svårförståelig. Den kan möjligen höra hemma i departementskorridorerna, men man kan absolut inte hysa den optimismen om man befinner sig ute på arbetsmarknaden. Rolf Wirtén kan inte gärna tro på den sanna innebörden i det sista stycket i frågesvaret, nämligen att 600 människor skulle kunna tas emot på arbetsmarknaden i västra Skåne, att den stora andelen kvinnor skulle kunna placeras där. Var någonstans skulle de placeras? Är det i tekoindustrin eller är det i varven? Är det kanske i Nordarmatur, som skall läggas ner? Litet mer konkretion, om jag får be! För när vi kommer till det konkreta, så skall vi finna att situationen för de här människorna vid en nedläggning är långt, långt värre än den man försöker påskina från departementet.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Båda frågeställarna har ifrågasatt om det inte är för mycket av optimism i det svar jag har givit vad gäller arbetsmarknadssituationen i sydvästra Skåne. Naturligtvis kan vi diskutera detta, men det jag trots allt tillåtit mig att konstatera är att vi har fått ett betydande tillflöde av lediga jobb och att en tredjedel av dem finns just inom industrin. Detta innebär en väsentligt bättre situation än den vi har på många andra håll i vårt land, och det innebär också en förbättring av situationen i det nu aktuella området i förhållande till vad vi har haft under senare tid. Det är detta faktum som jag menar att man ändå bör ta i beaktande, när man bedömer den situation som personalen står inför om Tretorn läggs ner, vilket mycket talar för just nu.

Det finns också anledning att erinra om, Jörn Svensson, att man inom den här regionen har förlorat ett mycket stort antal industriarbetstillfällen under perioden efter 1976, och flertalet av dem som berörts har det gått att placera. De som skött förmedlingen i Skåne har gjort det på ett utmärkt sätt, och det vill jag gärna ge dem en liten eloge för. Man kunde kanske haft anledning att

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om den framtida
sysselsättningen
för anställda vid
Tretorn AB*

tro att situationen skulle vara väsentligt värre mot bakgrund av de många strukturförändringar som inträffat i det här området.

Jag vill emellertid, herr talman, hålla med Ingrid Sundberg om att den personal som finns här är mycket svårplacerad. Man kommer därför att få lov att göra alldeles speciella insatser för att hjälpa dem som berörs till nya jobb, men jag är också övertygad om att det därutöver kommer att behöva göras betydande utbildningsinsatser, vilket jag också framhåller i mitt svar. I det avseendet har vi dess bättre nu en rätt väl utbyggd organisation såväl inom den ordinarie skolverksamheten genom KOMVUX som – vilket jag kanske närmast tänker på – inom arbetsmarknadsutbildningen, där vi har betydande resurser som kan ställas till förfogande.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det är intressant att följa utvecklingen på arbetsmarknaden. Det är alldeles riktigt att man just i dag kan konstatera en ökad efterfrågan på arbetskraft när det gäller verkstadsindustrin, men när det gäller stål och massa – vilket inte är aktuellt i Skåne på samma sätt – har redan en nedgång i efterfrågan börjat. Enligt alla prognoser som görs, inte minst från företagen själva bedömer man att framåt mitten av eller till hösten 1980 också verkstadsindustrin kommer att känna av en minskad orderingång och en minskad efterfrågan på arbetskraft. Detta kommer att sammanfalla ungefär med tidpunkten för avvecklingen av Tretorn.

Jag tycker därför inte att arbetsmarknadsministern här svarat på min fråga, nämligen om han kommer att försöka medverka till och eventuellt stödja en längre avvecklingsperiod när det gäller Tretorn eller om man bara skall kunna lägga ner verksamheten från den ena dagen till den andra. Jag vill också säga att Helsingborgsregionen inte är sydvästra Skåne utan nordvästra Skåne. Det är där uppe som problemen har aktualiserats och kanske än mer kommer att göra sig gällande, inte minst efter vad som kommer att hända inom Landskronaområdet. Därför frågade jag också arbetsmarknadsministern om omstruktureringen av statsförvaltningens organisation och möjligheterna att föra ut nya och utvidgade statliga verksamheter till olika delar av vårt land. Jag frågade också om man kunde tänka sig att i detta fall i framtiden Malmöhus län, nordvästra Skåne och sydvästra Skåne på ett annat sätt än hittills när det gäller den regionala spridningen av statens verksamheter kan komma i åtnjutande därav.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att arbetsmarknadsministern nöjer sig med enbart hänvisningar till det allmänna arbetsmarknadsläget, om vilket man f. ö. kan ha synnerligen delade meningar. Men så kan man inte resonera vare sig i detta fall eller i många andra fall. Man måste se på arbetsmarknadens struktur, eftersom villkoren är mycket olika för kvalificerade yrkesarbetare – i synnerhet om det är fråga om män – som har utbildning passande för de "riktiga" industrierna, de som går framåt; det finns alltså sådana även om de inte är särskilt många. Det är en stor skillnad att tillhöra dem som

---

*Om den framtida
sysselsättningen
för anställda vid
Tretorn AB*

utrangerats från ett yrkesarbete som mer och mer på grund av den kapitalistiska utvecklingen reducerats i värde av dem som styrt investeringsutvecklingen i landet. Det är därför som jag menar att regeringen visar en oförsvarlig optimism genom att bara förlita sig till att de lokala myndigheterna skall kunna klara av situationen. Jag fruktar att vi här kommer att få precis samma läge som vi har fått i så många sammanhang, t. ex. i textilindustrin. Vi kommer att få en stor kategori som i det tysta slussas undan till förtidspensionering och till en liknande typ av tillvaro utanför varje normal och reguljär anknytning till arbets- och samhällsliv. Detta är en tragedi.

Sedan säger arbetsmarknadsministern att mycket talar för att Tretorn skall läggas ned. Hur kan man då säga så? Varför har man under alla dessa år inte försökt att ge denna nedslitna dåliga fabrik en annan politik? Varför har man inte tagit varning av den sittstrejk mot maktlöshet och missförhållanden som ägde rum där för några år sedan? Varför har man inte låtit samhället ta över för att i samverkan med de anställda driva en offensiv politik och åt svensk marknad rädda den kvalitetsproduktion som nu annars kommer att tas över av låglöneländernas alltmer påträngande skräpproduktion?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Man har från regeringens sida vid flera tillfällen försökt att rätta upp detta företag. Jag tror att Jörn Svensson är väl medveten om detta. Jag hänvisar bara till det rationaliseringsavtal som slutits med Tretorn AB, enligt vilket man ställde krav på företaget att förändra det så att det kunde upprätthålla en viss produktionskapacitet. Medan företaget hade tid på sig till detta, gav staten ett rådrumsstöd för att hålla sysselsättningen uppe. Men det har varit svårt för företaget att hålla detta avtal, och det har därför bett om omförhandling. Men nu kan vi inte göra annat än att konstatera att det inte finns plats för ytterligare utlägg av skattepengar för att hålla i gång detta rådrumsstöd inom det ekonomiska försvaret, som varit den huvudsaklige givaren av dessa pengar och beställningar till Tretorn.

Får jag till Ingrid Sundberg bara säga att jag noterade att hon från början delade regeringens uppfattning om hur man skall handlägga den här frågan. För den som gör det tror jag inte att det finns så mycket andra åtgärder att vidta än de arbetsmarknadspolitiska insatser som jag har talat om här.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag noterar att arbetsmarknadsministern fick litet ont om tid i sitt senaste inlägg.

Det är klart att jag delar regeringens uppfattning när den instämmer i överstyrelsens åsikt om det svåra i att driva den här verksamheten vidare med de kostnader den skulle dra.

Vad jag däremot ville ha reda på var: I vilken takt tänker sig arbetsmarknadsministern att en avveckling skulle kunna ske? Det är trots allt skillnad om ett företag som Tretorn, som är ett stort företag i Helsingborg, stänger sin verksamhet från en dag till en annan eller om man kan tänka sig

Måndagen den
17 december 1979

*Om den framtida
sysselsättningen
för anställda vid
Tretorn AB*

att det sker på två, tre eller fyra månader – då är det ju också lättare ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt att slussa ut de anställda till andra arbeten på arbetsmarknaden.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag är medveten om att bolagsledningen inte är utan skuld här och att den naturligtvis får ta på sig huvudansvaret för den uppkomna situationen.

Men vi må väl ändå erkänna, när vi har facit i handen, att det statliga stödet som visserligen givits, alltför mycket har haft karaktären av nödhjälp. Det har, liksom i många andra fall, inte åtföljts av någon verklig insyn och något verkligt försök att analysera problematiken ifrån departementets och statens sida. Det var inte avsett att man i egentlig mening aktivt skulle gripa in med förslag eller påverkan när det gällde produktionsprogram och långsiktig inriktning.

Jag tycker att det hade varit riktigare om regeringen hade åkt ner och talat med dem som står i produktionen, sett på deras arbetsmiljö, betraktat arbetsplaneringen och företagsledningens underliga dispositioner och förberett sig för att ta över i ett statligt ägande, där man kunnat arbeta med de anställdas offensiva medverkan.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag bara till Jörn Svensson säga: När vi diskuterade rationaliseringsavtalet senast gjorde jag just det Jörn Svensson råder mig till, att åka ner till företaget och diskutera frågorna med personalen. Jag har alltså faktiskt försökt att leva upp till det råd jag fick här.

Får jag till Ingrid Sundberg säga: Man har nu satt i gång MBL-förhandlingar, och på det följer varsel. Med den genomsnittsalder som företagets personal har vet vi att det kommer att bli en relativt långvarig avveckling, om man nu kommer till det beslutet. I varje fall kan man väl säga att det rör sig om ett halvårs tid.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Om arbetsmarknadsministern har besökt företaget gör han mig nästan ännu mer förvånad.

Såg då inte Rolf Wirtén hur det ser ut på Tretorn? Såg han inte hur arbetsprocessen är upplagd? Såg han inte de dåliga hygieniska förhållandena?

Rolf Wirtén drog tydligen inte några slutsatser av att produktionens villkor och effektiviteten vid den här gamla nedslitna fabriksindustrin hade kunnat vara mycket annorlunda om företagsledningen tvingats att investera i de anläggningar och den mänskliga kapacitet som ändå funnits där under alla år, i stället för att systematiskt svälta ut anläggningen här i Sverige, systematiskt slita ner den, i väntan på just det som nu håller på att bli ett faktum, nämligen en nedläggning.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Om den företagsförlagda gymnasieutbildningen

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Margot Wallströms* (s) den 16 november anmälda interpellation, 1979/80:69, och anförde:

Herr talman! Margot Wallström har ställt följande tre frågor till mig:

1. Hur ser jag på skolans ansvar för den företagsförlagda utbildningen och vilka åtgärder är jag beredd att vidta för att förbättra skolans kontakt med och tillsyn över den företagsförlagda utbildningen?

2. Vill jag redovisa hur det nya 4-procentiga statsbidraget har använts i kommunerna?

3. Är jag beredd medverka till att utforma klarare riktlinjer för statsbidraget och tydligare anvisningar när det gäller gymnasieutbildning vid företag?

Inom gymnasieskolan kan undervisningen i arbetsteknik eller annan undervisning med samma syfte förläggas till företag eller annan institution än gymnasieskolan. Företaget eller institutionen tillhandahåller lärare, materiel, lokaler och annan utrustning. Denna form av undervisning kallas inbyggd utbildning. I vilken utsträckning sådan inbyggd utbildning får förekomma skall framgå av timplanen för resp. studieväg. Skolöverstyrelsen (SÖ) kan dock, om särskilda skäl föreligger, medge att inbyggd utbildning får förekomma även i andra fall. Inbyggd utbildning är vanligt förekommande inom vårdsektorn och på distributions- och kontorslinjen men förekommer även inom industri- och hantverksssektorn. För den inbyggda utbildningen utgår visst statsbidrag till kommunerna för ersättning till företaget eller institutionen.

Den till företag förlagda inbyggda utbildningen är en del av gymnasieskolan. Det innebär att skolstyrelsen och den lokala skolledningen har samma tillsynsansvar för inbyggd utbildning som för annan utbildning i gymnasieskolan och har att se till att den inbyggda utbildningen bedrivs enligt gällande läroplan för gymnasieskolan. Resurser för skolledning beräknas med utgångspunkt i antalet klasser i såväl inbyggd utbildning som annan gymnasial utbildning.

Jag är medveten om att det finns svårigheter för den lokala skolledningen att ge en fullgod tillsyn. Eleverna kan vara spridda på flera företag. Det kan vara långa avstånd mellan skola och företag. Även andra praktiska svårigheter kan föreligga för samverkan. Under min förra period som skolminister infördes ett särskilt bidrag till kommunerna motsvarande 4 % av bidraget till inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel för att stimulera kontakten mellan skola och företag.

Enligt vad jag har inhämtat har SÖ för redovisningsåret 1978/79 betalat ut sådant bidrag med totalt 721 053 kr. Bidraget har utnyttjats på olika sätt i olika kommuner. I Stockholm har resursen använts för att göra en utvärdering av skolledares, elevs, handledares och företagsledares erfarenheter av den inbyggda utbildningen. En del av bidraget har gått till att sänka undervisningsskyldigheten för vederbörande studierektorer så att

Måndagen den
17 december 1979

*Om den företags-
förlagda gymna-
sieutbildningen*

dessa skall få mer tid att uppehålla kontakten med företagen. I andra kommuner har bidraget använts som en planerings- och uppföljningsresurs till dem som arbetar med inbyggd utbildning. Vissa kommuner har enligt vad SÖ uppgivit ännu inte hunnit utnyttja bidraget.

Ifrågavarande bidrag har hittills utgått endast under ett budgetår. Det är enligt min mening därför förstäeligt att det ute i kommunerna råder en viss osäkerhet om hur det bäst skall användas. Jag är emellertid inte beredd att nu föreslå att särskilda anvisningar skall utfärdas. Bidraget bör som hittills ges till kommunen som en resurs som kommunen får utnyttja på det sätt som anses bäst utifrån de lokala förutsättningarna. Jag utgår dock ifrån att SÖ kontinuerligt följer hur bidraget används.

Tillsynsansvaret för inbyggd utbildning måste utövas aktivt.

Frågor om inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel kommer att behandlas i budgetpropositionen för 1980/81 som snart kommer att läggas på riksdagens bord. I detta sammanhang kommer även frågan om utökat bidrag till kommunerna för att förstärka tillsynen av inbyggd utbildning i gymnasieskolan att behandlas.

MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill till att börja med tacka för svaret.

"Ansvar - kvalitet - aktiv tillsyn" - det kunde vara namnet på ett försäkringsbolag, men det är det inte. Det borde vara betecknande för skolans samordning med företag beträffande företagsförlagd gymnasieutbildning, men det är inte heller fallet. Därav min interpellation. Det jag har frågat om och nu fått svar på handlar om utbildningen och utbildningskvaliteten för många tusen gymnasieelever.

När nu statsrådet säger att hon inte tänker göra något åt detta för tillfället tycker jag att det är svagt, om uttrycket förstås. Med egen erfarenhet från jobbet i en skolstyrelse i ett kärvat ekonomiskt läge - och där av samtal med statsbidragskunnigt skolfolk - tycker jag nog att det är anmärkningsvärt att vissa kommuner "inte hunnit utnyttja statsbidraget", för att citera interpellationssvaret.

En sak är säker: det brister i information till kommunerna! Det sägs också i svaret att det i kommunerna "råder en viss osäkerhet" om hur bidraget skall användas.

Kan det bero på att det faktiskt finns en viss skillnad mellan riksdagsbeslut och förordningstext? Riksdagen beslutade i enlighet med proposition 1977/78:100, där det påpekas att bidraget har införts för att "de lokala planeringsråden skall kunna följa den inbyggda utbildningen och utbildningen i företagsskola". Men i förordningen om statsbidrag för samverkan mellan skola och företag vid inbyggd utbildning m. m., 1978-06-29, återfinns ingenting om denna i beslutet angivna målsättning. Får jag fråga statsrådet om hon har uppmärksammat denna skillnad mellan riksdagsbeslut och förordning och kanske kan förklara den?

LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet i den här debatten därför att jag tycker att den beskrivning av den inbyggda utbildningen – eller den företagsförlagda utbildningen, som Margot Wallström har kallat den i sin interpellation – inte stämmer överens med den bild av skolans verklighet som jag har.

Margot Wallström har tydligen dystra erfarenheter att grunda sina uppfattningar på, men själv har jag också färskare erfarenheter från primärkommunalt arbete, dels som ordförande i skolstyrelse, dels som ordförande i SSA-råd.

Jag har dessutom kunnat följa den här verksamheten från länskolnämnden i mitt hemlän, och mot den bakgrunden vill jag påstå att Margot Wallström tecknar en missvisande bild av hur den inbyggda utbildningen fungerar.

Jag vill påstå att den inbyggda utbildningen oftast fungerar bra och utgör ett mycket värdefullt inslag i det utbud som vi har att erbjuda på gymnasienivå.

I centerpartiet har vi den uppfattningen att reell arbetslivserfarenhet är en mycket viktig del i gymnasieutbildningen, och då inte bara på de yrkesförberedande linjerna. Skall vi ge den arbetserfarenheten, måste vi finnas ute på företagen. Men vi menar också att det är skolan som har, och skall ha, det fulla ansvaret för eleverna även i den inbyggda utbildningen.

Vad jag däremot har mött i min tidigare verksamhet är många gånger ett motstånd från fackliga organisationer, och då främst från LO-håll, mot den inbyggda utbildningen. Och då blir jag litet oroad av de uppfattningar som Margot Wallström här ger uttryck för – på sitt partis vägnar, får man väl förmoda. Är det manne så att socialdemokratin och LO har för avsikt att försvåra för våra ungdomar att få en utbildning som hjälper dem och som underlättar för dem att få ett arbete när de lämnar skolan?

Om så är fallet är det viktigt att de åtgärder, bl. a. i vad det gäller en förändrad statsbidragsgivning till gymnasieskolans företagsförlagda utbildning, som statsrådet Mogård här har antytt, kompletteras med andra åtgärder i syfte att hjälpa dessa ungdomar. Till detta är vi från centerpartiet beredda att medverka.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Margot Wallström påstod i sitt anförande att huvudinnehållet i mitt svar skulle ha varit att jag för tillfället inte tänker göra någonting. Får jag föreslå Margot Wallström att läsa svaret en gång till och då kanske särskilt observera sista stycket!

Jag är ledsen att jag inte på rak arm kan förklara skillnaden mellan riksdagsbeslutet och förordningen. Men jag lovar Margot Wallström att jag ögonblickligen skall gå tillbaka till departementet och läsa på.

Sedan har Larz Johansson givit en något annorlunda bild av vad företagsförlagd utbildning handlar om, och jag skulle vilja påpeka ett fel som Margot Wallström gjort sig skyldig till i sin interpellation. Hon nämner där att ca 55 000 elever, dvs. mer än hälften av alla gymnasieelever på

Måndagen den
17 december 1979

*Om den företags-
förlagda gymna-
sieutbildningen*

gymnasieskolans linjer och anknutna kurser, under läsåret 1978/79 skulle ha deltagit i inbyggd utbildning. Jag ställer mig mycket frågande till den uppgiften. Enligt vad jag har inhämtat från SÖ kommer ca 20 700 av de 106 417 elever som intogs i gymnasieskolan på linjer och linjeanknutna specialkurser under läsåret 1978/79 att någon gång under sin skoltid vara ute i inbyggd utbildning. Det motsvarar ca 19 %. Den del av den totala utbildningstiden som en elev är ute i inbyggd utbildning varierar mycket från utbildning till utbildning. Ca 900 elever har tre fjärdedelar eller mer av den totala utbildningstiden förlagd till företag. Ca 9 000 elever har en fjärdedel eller mindre av utbildningstiden i form av inbyggd utbildning.

Det fanns under läsåret 1978/79 också 67 905 elevplatser i specialkurser kortare än ett år. Av de elevplatserna var 25 200 berörda av inbyggd utbildning, dvs. 37 %.

Det kanske finns skäl att i sammanhanget också nämna att en stor del av den inbyggda utbildningen sker inom vardområdet – 42 % av den inbyggda utbildningen på linjer samt hela 97 % av den inbyggda utbildningen på specialkurser kortare än ett år. Men här gäller ju speciella förutsättningar eftersom landstingen har huvudansvaret för både den skolmässiga och den inbyggda utbildningen.

MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Vi verkar vara överens om att tillsynsansvaret för inbyggd utbildning måste utövas aktivt, som det står i svaret. Frågan är hur det skall ske. Jag tror att SSA-råd och yrkesråd kan spela en mycket viktig roll när det gäller planering och uppläggning av företagsförlagd utbildning. Därför tror jag inte heller att det skulle skada att man utifrån riksdagsbeslutets målsättningar gav klarare anvisningar till kommunerna om användningen av statsbidraget för att stimulera kontakter mellan skola och företag. Tvärtom skulle det visa att vi värnar om utbildningskvaliteten.

Jag vill i detta sammanhang vända mig till Larz Johansson, som här gjorde ett inlägg. Vi måste visa att vi värnar om utbildningskvaliteten även när det gäller elever på yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan. Den företagsförlagda utbildningen, som man kan anta kommer att fortsätta att öka i omfattning, har många viktiga värden, och den kan *förbättras*. Det är därför jag har framställt denna interpellation. Jag tror alltså att kvaliteten på den här utbildningen är varierande. Jag har själv varit ute och studerat företagsförlagd utbildning, som fungerat väldigt bra men där man på ett eller annat sätt ändå har upplevt de problem som jag pekar på i min interpellation. Jag tror att denna utbildning kan förbättras bl. a. genom att man ger handledarna utbildning, genom att man planerar facklig medverkan i undervisningen, genom att man ser över vilka läromedel som behövs i utbildningen – kort sagt att man ställer krav på innehållet i utbildningen. Det skall inte få bero på *hur* om eleverna får en bra yrkesförberedande utbildning.

Jag vill påpeka för Larz Johansson att jag anser att den här utbildningen, som jag tidigare sagt, har många viktiga värden. Vi måste se till att vi även i framtiden varvar teori och praktik.

Skolstyrelserna bör utöva en aktiv tillsyn över utbildningen, och vi måste lära oss att använda statsbidraget, t. ex. för att underlätta för studierektorer och för yrkeslärare att komma ut och se hur utbildningen praktiskt bedrivs. Det har här pekats på hur statsbidraget *kan* användas. Samtidigt bör vi ge klarare riktlinjer för användningen och göra det utifrån riksdagsbeslutet att de lokala planeringsråden bör vara med i planeringen och uppläggningsen av utbildningen.

LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är bra att Margot Wallström gör de här instämmandena och konstaterar att inbyggd utbildning är ett värdefullt inslag i skolan och att man skall sträva efter att få mer av varvad utbildning. Det är synpunkter som vi helt kan ställa oss bakom och som vi har drivit väldigt länge.

Men att jag blev litet orolig och gick upp i debatten berodde på att mycket av det som står i interpellationen ordagrant är hämtat ur en liten skrift som heter "Den företagsförlagda gymnasieutbildningen. Erfarenheter och synpunkter" som LO har givit ut och där det under rubriken "Synpunkter och förslag" heter:

"Med våra erfarenheter bakom oss, ställer vi frågan om det över huvud taget är nödvändigt att utnyttja företag/institutioner i gymnasieutbildningen."

Ställer man sig där tveksam till det tycker jag det är bra att det nu slås fast att vi behöver den inbyggda utbildningen. Då kan vi vara överens.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag tror också, Margot Wallström, att den här utbildningen kan förbättras, och jag *vill* förbättra den. Det har varit min strävan väldigt länge.

Även jag har läst skriften "Den företagsförlagda gymnasieutbildningen" från arbetsgruppen inom LO, och det är uppenbart att Margot Wallström också har läst den. Den riktar kritik mot såväl skolan som företagen och arbetsmarknadens parter. Men jag tycker att det förtjänar nämnas att arbetsgruppen i skriften också anger en hel rad positiva exempel, vilket visar att uppgiften ingalunda är olöslig. Och vad beträffar skolan torde en förstärkning av resurserna för tillsynen kunna förbättra läget, liksom naturligtvis en sådan här debatt, där vi båda, för att inte säga alla tre, understryker att det är fråga om utbildning och att det är skolan som har tillsynsansvaret.

MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Larz Johansson behöver inte vara förskräckt över att jag har läst LO:s skrift. Det är ju ingenting konstigt i det. Jag har tvärtom tagit vara på de erfarenheter som LO redovisat i skriften och försökt ta med så mycket som möjligt i interpellationen. Här har man ju utifrån sina erfarenheter pekat på problem som man tycker att vi måste ta itu med, så det är absolut ingenting att bli vare sig rädd eller förvånad över.

Som sagt: Vi kan förbättra undervisningen, som jag nämnde tidigare, genom att ge handledarna utbildning, planera facklig medverkan i undervisningen, se över läromedlen och, för att sammanfatta, *ställa krav* på innehållet i undervisningen. Då kan vi också värna om utbildningskvaliteten.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Om alkoholreklamen

Kommunikationsministern ULF ADELISOHN erhöll ordet för att besvara *Inga Lantz* (vpk) den 29 november anmälda fråga, 1979/80:170, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig om jag, mot bakgrund av dels AB Trafikrestaurangers reklamkampanj för Centralens restaurang, dels den debatt som just nu förs om alkoholens skador och alkoholbrukets omfattning, anser att ett statligt bolag bör göra reklam för alkohol.

Det är självklart att statliga företag skall följa de lagar och förordningar som gäller alkoholreklam. Konsumentverket övervakar att så sker.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret. Det var kort och koncist.

Just nu pågår en intensiv annonskampanj för Centralens restaurang i Stockholm. Vi kan se annonserna på pendeltåg och i gångarna på Centralstationen. Man har just bekostat en dyrbar ombyggnad av restaurangen och vill väl locka folk på det här viset.

På annonsaffischerna ser man en interiör från restaurangen, och en äldre herre tar emot ett glas från en servitris. Mottot för reklamaffischen är: "Vi är stolta över vår personal." Att innehållet i glaset är alkohol är uppenbart.

Just nu debatteras alkoholens skadeverkningar och omfattningen av alkoholmissbruket. Det beräknas att 300 000 människor missbrukar alkohol i dag. Allt fler ungdomar i allt yngre åldrar använder sprit. Mot bakgrund av detta tycker jag att det är märkligt och fel av ett statligt företag att direkt göra reklam för alkohol. Dessutom är alkoholreklam förbjuden. Just sådana här affischer verkar också demoraliserande, framför allt på ungdomar. Det är en förförisk annons. Det verkar som om det är fint att dricka alkohol. Man visar upp en just miljö. I engelska TV-serier, som vi har haft gott om här i landet, visas vackra människor med whiskyglas i händerna i vackra rum med vackra möbler.

Reklam görs för att påverka i visst syfte. Det finns olika utredningar som visar reklamens genomslagskraft. Det är förbjudet att göra reklam för alkohol. Nu gör SJ:s restaurang understucken reklam för alkohol.

Jag har frågat Ulf Adelson om han tycker att detta är riktigt. Och han svarar att det är självklart att statliga företag skall följa de lagar och förordningar som gäller beträffande alkoholreklam. Men nu gör man ju inte

det! Det är tvärtom så att just SJ:s restaurang här i Stockholm har affiseher som gör reklam för alkohol. Konsumentverket skall övervaka att lagar och förordningar följs på det här området. Uppenbarligen har konsumentverket inte gjort det i det här fallet. Därför vill jag fråga Ulf Adelson vad han tänker göra för att få bort den här reklamen.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Här, Inga Lantz, har vi corpus delicti. Här sitter den där mannen och har fått ett glas – jag visar affischen för kammarens ledamöter.

Inga Lantz har gjort sig skyldig till ett fel. Hon säger att det är alldeles uppenbart att det är alkohol i glaset. Det visar möjligen att Inga Lantz tror att det är uppenbart att det är alkohol i alla glas här i världen. Så är inte fallet. Jag har gjort källforskning, och det har visat sig att den fotograf som tagit bilden har fotograferat sin svärfar. Och svärfadern har Pommac i glaset. Min association när jag först såg affischen var närmast att det var iste i glaset, men det var alltså Pommac.

Jag tror att vi gör varandra en otjänst om vi dramatiserar upp den minsta affisch till att ge reklam för alkohol och till att vara förförisk. Det är egentligen ganska naturligt att en äldre herre sitter vid ett restaurangbord och av en trevlig servitris, som man dessutom är stolt över, får ett glas Pommac.

Jag tycker inte, herr talman, att vi skall göra någon stor statlig rättssak av detta glas Pommac.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Ulf Adelson tycker att den här affischen är rätt och riktig. Det är ju en av finesserna med reklam att den skall ge associationer, och associationer får man av den här affischen. Det är alldeles uppenbart att det är avsikten. Det är klart att det skulle kunna vara hallonsaft i glaset – jag har funderat på det också, men associationen går till sprit och alkohol. I och med det blir det förvisso en påverkan. Med tanke på de skadeverkningar som vi vet att alkoholen har och den effekt som reklam i allmänhet har är det olyckligt och felaktigt att utforma en affisch på det här sättet. Jag är väldigt förvånad över att Ulf Adelson inte delar min oro.

Jag förstår inte varför man inte skulle kunna ha mjölk i glaset. Man kunde vara lika stolt över sin personal för det. Det råder inget tvivel om att SJ:s restaurang här på ett understucket sätt gör reklam för alkohol. Av interiörbilden får man också känslan av att det är fint och riktigt att dricka alkoholdrycker.

Jag är som sagt väldigt förvånad över att Ulf Adelson inte delar min oro för denna typ av reklam som görs av ett statligt företag.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det finns ju regler för detta, och det är konsumentverkets sak att övervaka att de följs. Det går bra att anmäla annonsen, men ingen enda

Om kollektivtrafikens betydelse ur energihushållningssynpunkt

människa har gjort det, trots att den står överallt och är synlig.

Sedan kan jag konstatera att Inga Lantz och jag har olika associationer. Där Inga Lantz associerar till sprit, där associerar jag till spritfritt. Då hade kanske ett glas mjölk gjort lika stor verkan – så långt är Inga Lantz och jag överens.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Ulf Adelson har ju figurerat i pressen ett antal gånger, och jag förstår att han också har vana från restaurangbesök. Det är väl uppenbart att vad man här menar är att göra reklam för alkohol.

Sedan är det klart att det går att anmäla affischen. Men jag tycker att det hade varit mycket bättre om man från regeringens sida tagit avstånd från den här typen av reklamaffischer.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det är alldeles korrekt att jag har figurerat i pressen och att jag har vana från restaurangbesök. Jag vill bara tillägga för kammarens kännedom att detta gäller även för Inga Lantz.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Om kollektivtrafikens betydelse ur energihushållningssynpunkt

Kommunikationsministern ULF ADELSON erhöll ordet för att besvara *Birgitta Dahls* (s) den 5 december anmälda fråga, 1979/80:197, och anförde:

Herr talman! Birgitta Dahl har frågat mig om jag är beredd att ta de initiativ och ställa de resurser till förfogande som krävs för att undersöka om

- a) SJ:s lågprissatsning och
- b) den satsning på ett väl utbyggt regionalt kollektivtrafiksystem som skett i t. ex. Uppsala län har lett till påtagliga resultat ur energihushållningssynpunkt.

Det är angeläget att bygga ut kollektivtrafiken av många skäl. Ett är att energi kan sparas om bilister i tillräcklig omfattning går över till att åka kollektivt. Sambanden mellan utnyttjandet av olika transportmedel och energiåtgången har noggrant kartlagts i en studie som gjorts vid Tekniska högskolan i Stockholm och finansierats av transportforskningsdelegationen.

SJ gör nu intervjuundersökningar för att kartlägga effekterna av lågprissatsningen. Undersökningarna gör det möjligt att bedöma effekterna på energiåtgången genom att de ger information om hur många resenärer som har börjat åka tåg i stället för egen bil.

Transportnämnden har medverkat vid planeringen av kollektivtrafiken i

---

Om kollektivtrafikens betydelse ur energihushållningssynpunkt

Uppsala län och följer upp resultaten ur energisynpunkt. De resultat man hittills fått fram tyder på att det ökade utbudet av kollektivtrafik lett till att energi sparats i länet.

Jag vill allmänt säga att det är angeläget att effekterna av förändringar i kollektivtrafiken följs upp och kan ligga till grund för ytterligare förbättringar. Det finns goda möjligheter att göra detta inom dagens institutionella och ekonomiska ramar. Bevakning av dessa frågor är en av kommunikationsdepartementets verkligt angelägna uppgifter.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag tyder det som positivt och som avsett att ange en hög ambitionsnivå inom departementet och regeringen på detta område. Det är ju självklart att så också måste vara fallet, när man vet hur mycket energi som faktiskt kan sparas genom övergång till en god kollektivtrafik – förutom de andra välfärdsvinster som då kan göras.

Låt mig bara peka på ett par exempel. En bilist som åker ensam i sin bil till arbetet förbrukar i genomsnitt tio gånger så mycket energi som den som reser i en fullsatt buss. Bland de resenärer som åker i egen bil till arbetet i mitt län förbrukar de som åker på landsbygden 80 % av all energi som åtgår för arbetsresor, medan 20 % förbrukas av de dubbelt så många stadstrafikanterna.

Den utveckling som har skett på detta område det senaste året när det gäller tågtrafiken i landet som helhet och i mitt eget län är därför oerhört glädjande, tycker jag. Medan i vissa kommuner 3 à 4 % för några år sedan åkte kollektivt i mitt län, finns det nu exempel som visar att 80 % åker kollektivt till arbetet. Det är alltså en oerhörd förändring som har skett. Och den har kunnat ske med en mycket obetydlig insats i pengar räknat – en femprocentig resursökning, kombinerad med en mycket noggrann planering och en mycket fin information. Jag skall efter debatten till Ulf Adelsohn överlämna en mycket trevlig broschyr, som har delats ut till alla hushåll och som ger tydlig och bra information – ett praktexempel på hur samhällsinformation skall fungera när den är som bäst.

På detta sätt har man när det gäller kollektivtrafiken på ett år fått en 100-procentig ökning av resandeströmmen. Det är ett oerhört fint resultat. Utöver energihushållningsresultatet har vi indirekt nått ett annat resultat, att många människor har fått råd att resa och har fått möjlighet att ta ett arbete, något som de tidigare inte hade möjlighet till.

Nu säger kommunikationsministern att det här arbetet skall ges hög prioritet. Jag hoppas att så blir fallet. Jag är naturligtvis medveten om att transportnämnden följer arbetet i Uppsala. Men jag vet också att ännu inget särskilt har gjorts för att t. ex. följa upp de intervjuundersökningar som 1975 genomfördes med ca 800 hushåll eller de arbetsgivarenkäter som också gjorts före den här omläggningen.

Det vore väldigt värdefullt att få ett positivt svar på frågan om sådana uppgifter som i och för sig kräver relativt obetydliga ekonomiska insatser

Om kollektivtrafikens betydelse ur energihushållnings synpunkt

ingår i det arbete som kommunikationsministern säger sig skola prioritera. Vi efterlyser ett konkret initiativ, för något sådant har ännu inte tagits när det gäller att följa upp de undersökningar som gjorts i Uppsala län. Det finns ju inte så många andra län där sådana undersökningar kan göras.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag håller med Birgitta Dahl om att arbetet när det gäller Upplands Lokaltrafik har givit påtagligt bra resultat på kort tid. Det har resulterat i en stor övergång till kollektivt åkande – och det faktiskt till en ringa kostnad för skattebetalarna. Jag kan också meddela att man räknar med att ha gjort en besparing på ca 2 miljoner liter drivmedel per år, men det är en preliminär siffra. Jag förutsätter att man på transportnämnden skall göra en uppföljning av de enkäter som gjorts, särskilt som Upplands Lokaltrafik är en av de allra första regionala huvudmännen för trafiken. Därför är det viktigt att följa upp arbetet noggrant, och jag förutsätter att transportnämnden gör det.

Som en kompletterande upplysning kan jag säga beträffande lågprissatsningen på SJ att ungefär hälften av de nya resenärerna är sådana som tidigare skulle ha åkt bil om inte lågpriset fanns och att ungefär en fjärdedel av trafikanterna är helt nya.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Det är bra att kommunikationsministern förutsätter att transportnämnden kommer att följa upp detta arbete. Jag hoppas att transportnämnden också läser kammарprotokollet. Men om det nu skulle behövas en särskild insats för att få transportnämnden att ta erforderliga initiativ förutsätter jag att kommunikationsministern ser till att så sker. Det kan ju inte vara så svårt.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! En sak har jag lärt mig, och det är att man inte skall utlova några extrapengar, för då kommer som ett brev på posten ett äskande för just detta ändamål. Som Birgitta Dahl säger är det inte särskilt krångligt att följa upp detta arbete i Uppsala. Det kan säkert göras utan extra anslag.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! På den punkten måste jag tyvärr anmäla en avvikande uppfattning. I varje fall kan vårt läns trafikbolag inte göra det. Därtill finns det inte resurser, och det vet Ulf Adelson efter den uppvaktning som nyligen företogs med anledning av de ökade drivmedelspriserna. Å andra sidan skulle en sådan undersökning kunna göras till en relativt låg kostnad. Det sägs i svaret att det finns goda möjligheter att göra det inom dagens institutionella och ekonomiska ramar. Kan det då inte tolkas som att man skulle ha råd med det anslag på ca 100 000 kr. som fordras?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:
Herr talman! Jo.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 54

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om hastighetsbegränsningar med
anledning av energiförsörjningsläget*

§ 12 Om hastighetsbegränsningar med anledning av energiförsörjningsläget

Kommunikationsministern ULF ADELSON erhöll ordet för att besvara *Birgitta Dahls* (s) den 5 december anmälda fråga. 1979/80:198. och anförde:

Herr talman! *Birgitta Dahl* har frågat mig om jag anser att den bedömning som låg till grund för slopandet av den tillfälliga hastighetsbegränsningen till 90 km i timmen har visat sig hållbar.

Birgitta Dahl har vidare – om så inte är fallet – frågat om jag är beredd att överväga nya hastighetsbegränsningar.

Hastighetsbegränsningen till 90 km i timmen infördes vid midsommartid och skulle vara till utgången av augusti 1979. Den förlängdes senare till mitten av oktober.

Den dåvarande regeringen beslöt i början av oktober att inte förlänga den särskilda hastighetsbegränsningen ytterligare. I en prognos bedömdes de kommersiella lagren av bensin komma att vara mycket små under oktober. Detta berodde främst på att ett raffinaderi varit delvis avställt i september för översyn. Vidare förekom en omfattande export av bensin med anledning av att ett utbyte pågick av bensin till lägre blyhalt. Någon svårighet att importera bensin förelåg inte. Försörjningsprognosen i oktober innebar vidare att för första gången under 1979 beräknades en uppgång av de kommersiella lagren. Till bilden hör även att bensinlagren normalt är som lägst i september och oktober. Därefter brukar en lageruppyggning ske.

I dag kan både *Birgitta Dahl* och jag läsa facit av den bedömning som gjordes i början av oktober. Försörjningsläget för bensin blev något sämre än vad man trodde i oktober. Att de kommersiella lagren i oktober var lägre än beräknat torde främst bero på en fortsatt omfattande export. För tiden augusti t. o. m. november 1979 har exportlicenser för sammanlagt 329 000 m³ bensin meddelats, vilket utgör ca 62 % av exporten under hela år 1978.

Mot bedömningen av försörjningsläget måste också ställas de besparingar som kunde ha uppnåtts med en fortsatt hastighetsbegränsning till 90 km i timmen. Det normalt låga trafikarbetet och det dåliga väglaget under senhösten och vintermånaderna innebär att besparingarna under denna tid blir små i förhållande till vad man kan uppnå under sommarens intensiva trafik.

Jag är naturligtvis beredd att när försörjningsläget motiverar det föreslå regeringen att överväga nya särskilda hastighetsbegränsningar eller andra åtgärder som kan minska energiförbrukningen. F. n. är ingen sådan åtgärd planerad. Däremot har regeringen höjt beredskapen väsentligt inför en

Om hastighetsbegränsningar med anledning av energiförsörjningsläget

eventuell energikris. Berörda myndigheter har erhållit extra medel för att om så blir nödvändigt snabbt kunna sätta in regleringsåtgärder.

BIRGITTA DAHL. (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern även för detta svar, som dock inte var lika klargörande och positivt som det föregående.

Jag noterar för det första att Ulf Adelsonh inte alls svarar på min första fråga direkt -- möjligen indirekt -- och det är kanske litet känsligt med tanke på det nuvarande regeringsamarbetet.

Jag noterar för det andra att jag får rätt otydliga svar på frågan om vilka åtgärder regeringen är beredd att sätta in. Ändå vet vi, inte minst mot bakgrund av det OPEC-möte som inleds i dag, att vi står inför en ytterst allvarlig situation när det gäller oljeförsörjningen. Vi socialdemokrater har länge varit mycket kritiska mot de otillräckliga åtgärder som har vidtagits av både folkpartiregeringen och trepartiregeringen för att ge oss tillräcklig beredskap för en sådan kris.

En av de få åtgärder som folkpartiregeringen verkligen vidtog var att man sent omsider genomförde hastighetsbegränsningen. Den gav också mycket goda resultat. Man har räknat fram att det sparades vad som skulle motsvara 1-2 % av årsförbrukningen. Energisparkommittén har kommit fram till att i stället för en beräknad ökning på mellan 3 och 4 % fick man under denna period en minskning på 2,6 % av bensinförbrukningen. Dessutom minskade olyckorna med 40 %, och det var ju mycket viktigt.

Nu är naturligtvis orsakssambandet komplicerat, och väldigt mycket hänger inte bara på hastighetsbegränsningen i sig utan på den psykologiska effekten av att man har en hastighetsbegränsning och talar om för människor att det är viktigt att spara.

Vi fick en förbättring under denna period, men den var ju relativ, och vi var fortfarande långt från normallagren. Nu vet vi att det under oktober blev en mycket dramatisk försämring så att man också hamnade under beredskapslagernivån.

Jag tror att det var mycket stötande för många att hastighetsbegränsningen upphävdes med motiveringen att den inte behövdes längre sett mot energiförsörjningssituationen. Budskapet till människorna var ju klart: "Du behöver inte spara mer." Det var så man läste det. "Det är dags att slösa." Det är uppenbart att det har fått en sådan effekt.

Därför menar vi att om man lägger ihop vad som hänt och ser till den ytterst allvarliga försörjningssituationen är det viktigt att vidta alla åtgärder som över huvud taget är möjliga för att få människor att i sin personliga livsföring begränsa energiförbrukningen. Vi ser hastighetsbegränsningen inte bara som en teknisk metod att spara energi utan också som ett medel med en viktig psykologisk effekt.

Jag har, Ulf Adelsonh, med avsikt använt uttrycket *nya hastighetsbegränsningar*, för det är ju inte tvärsäkert att man måste göra dem på exakt samma sätt. Man kanske kan ha kvar 110 km/tim på vissa sträckor, man kan behöva vidta hastighetsbegränsningar på andra sträckor som redan i dag har lägre

---

Om hastighetsbegränsningar med anledning av energiförsörjningsläget

hastighetsgräns och på det viset uppnå väl så goda resultat.

Naturligtvis behövs också andra åtgärder, och jag ställer ett par kompletterande frågor: Vad betyder ordet *regleringsåtgärder* här? Kan Ulf Adelsohn ge exempel på vad det är man har tänkt sig? Och vidare: Finns det nu en bättre beredskap när det gäller ett eventuellt ransoneringssystem än vad som har redovisats hittills för oss i energihushållningsdelegationen? Där har det framgått att man inte har något bättre att sätta in än det system som vi använde vid den förra oljekrisen, och det vore i så fall ödesdigert. Ett sådant kvotssystem skulle fungera mycket sämre i dag än vad det gjorde då, eftersom det till sin utformning är sådant att det direkt uppmuntrar folk till att slösa med energi. Jag vill alltså veta: Finns det en beredskap för att sätta in ett bättre ransoneringssystem den dag vi kan behöva det?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Birgitta Dahl har rätt i att hastighetsbegränsningen iaktogs väldigt bra i början, men ju längre tiden fortgick, desto mindre respekterade människor den. I alla sådana här sammanhang är det mycket viktigt att det finns en fast förankring i folkmedvetandet. När den dåvarande regeringen ansåg att försörjningsläget inte var så bekymmersamt, vilket också framgick i press osv., hävde den hastighetsbegränsningen. Med Birgitta Dahls resonemang skulle det ha varit en uppmaning till folk att inte spara längre. Det innebär att har man en gång infört en hastighetsbegränsning, så måste den ligga för evigt, för annars skulle det vara en direkt uppmaning till folk att börja slösa med energi. Jag tycker att det är att ta i.

Härtill kommer att på vintern är det faktiskt inte lika angeläget med en hastighetsbegränsning, eftersom människor normalt åker mycket långsammare när det är mörkt och halt. Även detta låg väl bakom folkpartiregeringens beslut; jag kan inte i detalj göra mig till tolk för den, men jag förmodar att så var fallet.

Det är riktigt, Birgitta Dahl, att vi har en planering för en ransonering. Det är klart att man har lärt av misstagen, och en hel del skall väl bli bättre, men vi skall inte inbilla oss att ett sådant kolossalt krångligt system kan bli helt friktionsfritt. Vi planerar alltså för en regelrätt ransonering, som sköts i huvudsak av överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Dessutom får transportrådet i uppdrag att planera för hastighetsbegränsning, helgdagsförbud, varannandagskörning och alla möjliga sådana saker. Framför allt har vi i det internationella arbetet, vid ministermötet i Paris i november, begärt in uppgifter om hur det har fungerat i andra länder som har vidtagit motsvarande åtgärder – Amerika har gjort det, England har gjort det osv. – för att få en provkarta på effekterna.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag delar absolut inte uppfattningen att försörjningsläget i oktober eller slutet av september var sådant att det motiverade lättnader. Energisparkommittén framhöll detta för regeringen i ett officiellt yttrande. Jag försökte också själv ta upp frågan i energihushållningsdelegationen, men

Måndagen den
17 december 1979

*Om hastighetsbe-
gränsningar med
anledning av ener-
giförsörjningsläget*

fick av formella skäl inte göra det, eftersom vi bara sysslar med energihushållning i byggnader.

Det var alltså, menar jag, en allvarlig missbedömning att avskaffa hastighetsbegränsningen. Jag tror att denna missbedömning, som präglade regeringens uppträdande, medverkade till att – som Ulf Adelson alldeles riktigt påpekar – efterlevnaden av hastighetsbegränsningen minskade.

Det är verkligen förvånande när det sägs i svaret att exporten under den aktuella perioden har tillåtits vara så stor. Möjligen finns det någon sorts högre visdom som jag inte känner till på det här området. Men för en vanlig människa verkar det väldigt konstigt.

Sedan skulle jag till slut, när det gäller frågan om beredskap, vilja ta upp en sak som verkligen oroar mig mot bakgrunden av den fråga vi diskuterade före denna, nämligen: Har vi ett kollektivtrafiksystem som kommer att fungera om vi tvingas gå in med hårdhänta restriktioner och försöka klara arbetsresorna med kollektivtrafik?

SJ:s vagnpark räcker inte. Det finns bara lokaltrafiksystem i fyra län plus Stockholmsregionen, och vår vagnpark räcker inte trots att vi har rekvirerat postbussar från Norrland för att klara situationen. Vidare är det minst ett års leveranstid på nya bussar. Hur i Herrans namn skall man då, Ulf Adelson, om det händer något dramatiskt, lyckas gå över till att klara ens arbetsresorna med kollektivtrafik i hela landet?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag delar också Birgitta Dahls uppfattning att det måste föreligga en högre visdom när det gäller export av så mycket bensin som det varit fråga om. De förklaringar jag har fått – det är inte några detaljförklaringar – är bl. a. det som står i svaret, nämligen att man övergick till annan blyhalt och exporterar olika sorter som f. n. inte behövs. Men jag delar också uppfattningen att det fordras en betydligt mer klagörande analys av exporten. Det vill jag ha innan jag accepterar det resonemanget, och jag skall begära att få det.

Sedan är det nog riktigt att kollektivtrafiken inte överallt i landet är förberedd för att ta emot våldsamma resandeströmmar. Men jag kan nämna en intressant siffra. I Stockholmsregionen, och även i Göteborg och Malmö, sker inpendling delvis med bil, tyvärr. I varje bil sitter i genomsnitt 1,2 personer. Vi kan räkna med att det finns i princip tre lediga platser i varenda bil som går in. Det finns alltså en oerhört stor ledig kapacitet av transporter till ingen som helst extra kostnad. Man skulle tvärtom i princip kunna minska antalet bilresor till dessa tätorter till en fjärdedel utan att få någon som helst ökning av bensinåtgången. Där finns alltså en mycket stor ledig kapacitet, som tyvärr inte är tillräckligt uppmärksammas.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! För det första tycker jag inte att Ulf Adelson skall nöja sig med att begära en förklaring när det gäller exporten, utan jag tycker att han skall ta ett allvarligt samtal med dels sin partikollega som är handelsminister,

dels – det tror jag är nödvändigt – med hela regeringen. Om inte någon ytterligt speciell omständighet kommer fram som man kan acceptera tror jag faktiskt att det här krävs en annan politik när det gäller exporten.

För det andra tror jag att det är nödvändigt med aktiva åtgärder för att klara kollektivtrafiken. Det finns faktiskt många människor i vårt land som inte bor i storstadsregionerna, och för dem är det inte alldeles självklart att man kan samordna resorna. Givetvis är det så att redan möjligheterna att för en normalsituation bygga ut kollektivtrafiken på det sätt som vi skulle önska begränsas mycket av att det inte finns kapacitet att få fram en vagnpark. Därför måste vi naturligtvis vidta aktiva åtgärder för att klara en krissituation. Jag vill alltså ha ett svar: Tänker Ulf Adelson göra någonting åt den här saken?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag har för vana att inte kalla till krissamtal innan jag har fått en förklaring. Här har Birgitta Dahl och jag olika principer, och man kan vara bra människor fastän man har olika linjer.

I övrigt har jag, när det gäller storstadsregionerna, redan börjat med att ta ett grepp beträffande Stockholm och träffa alla tänkbara kontrahenter. Nu läser förmodligen inte Birgitta Dahl Svenska Dagbladet utan bara Dagens Nyheter, och Dagens Nyheter har inte intresserat sig alls för detta – trots att man annars är så kolossalt intresserad av kollektivtrafik. Men jag skall tillse att vi från departementet översänder klipp ur Svenska Dagbladet, så kan Birgitta Dahl följa debatten i den delen – den kan man inte följa i DN.

Detta gäller storstadsregionerna. Sedan vill jag bara tala om en sak för Birgitta Dahl, och det är viktigt. I de delar av landet där det inte går att åstadkomma samordning i tillräcklig utsträckning skall vi inte ha kollektivtrafik. Det är fullkomligt vanvettigt att köra ut dyra stora tunga bussar i de delarna av landet. Där om någonstans är det för all planering viktigt att man samordnar körning av privata bilar, som drar mindre bensin än bussarna. Det är verkligen angeläget.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag läser faktiskt också Svenska Dagbladet. Jag tycker det är viktigt med en allsidig information, och det är en utmärkt tidning. Men ibland kan faktiskt saker som står både där och i Dagens Nyheter undgå mitt vakande öga, och jag beklagar om så var fallet. Men det gör ingen ändring i sak. Det är klart att det är bra att Ulf Adelson har försökt göra något åt Stockholmsregionen. Men det hela är inte så enkelt som att man kan klara glesbygdsregionerna enbart genom samåkning.

De resultat som vi har uppnått i Uppsala med kollektivtrafik har gällt utpräglade glesbygdsområden. Sådana har vi i vårt län. Och det är ett resultat som har varit mycket gott för de enskilda människorna och för samhället. Därför kan man inte vifta bort kravet på åtgärder för att få fram en tillräcklig produktion för att vi skall kunna få den vagnpark som behövs för att klara kollektivtrafiken på det sätt som Ulf Adelson nu sade. Jag förnyar min fråga.

Måndagen den
17 december 1979

*Om bemanningen
av isbrytare och
sjömättningsfartyg*

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag tar det som helt självklart att Birgitta Dahl är beredd att bistå statens järnvägar i dess äskanden om att få ytterligare medel för anskaffande av vagnpark, utöver 100 motorvagnar och 150 personvagnar. Det är, såvitt jag förstår, carte blanche för mig; jag kan räkna med Birgitta Dahls stöd i den delen.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Vi har inte sett slutresultatet av vare sig regeringens eller vår egen budgetbehandling för nästa år. Jag vill bara påpeka att vi i våras väckte en partimotion, där vi krävde ökade investeringsresurser för kollektivtrafiken, och att den dåvarande regeringen faktiskt fick bakläxa på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Om bemanningen av isbrytare och sjömättningsfartyg

Kommunikationsministern ULF ADELSON erhöll ordet för att besvara *Ulla Orrings* (fp) den 6 december anmälda fråga, 1979/80:205, och anförde:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig om jag ämnar framlägga förslag om en ändring av nuvarande förhållande da det gäller bemanning av de svenska isbrytarna och även sjömättningsfartygen.

Sjöfartsverket har på regeringens uppdrag i samråd med chefen för marinen undersökt förutsättningarna för en övergång – helt eller delvis – till civil bemanning på sjöfartsverkets isbrytare och sjömättningsfartyg. Uppdraget har slutförts.

Sjöfartsverket beräknar merkostnaderna vid övergång till civil bemanning enbart för isbrytningens del vid ett avlösningssystem med dubbla besättningar till ca 45 milj. kr. per år utan att några effektivitetsvinster uppnås. Ärendet bereds f. n. inom regeringskansliet. Jag har bara redogjort för sjöfartsverkets uppfattning.

Jag är i dag inte beredd att föreslå en övergång till civil bemanning. Min avsikt är att ta slutlig ställning till frågan om bemanningen på isbrytare och sjömättningsfartyg i den sjöfartspolitiska propositionen våren 1980.

ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag her att få tacka för svaret på frågan. I trafikutskottets betänkande 1978/79:20 redovisas den utredning som har gjorts i ärendet. I den föreslås ingen förändring i nuvarande system. Remissinstanserna visade däremot en splittrad bild. Det framfördes dock som synnerligen angeläget att frågan avgörs för att man skall undanröja den ovisshet som nu råder. Riksdagen underströk också detta i sitt beslut i våras samtidigt som man konstaterade att frågan behövde beredas ytterligare och förutsatte att

bemanningsfrågorna skulle komma att behandlas vid nästa riksmöte, dvs. det som nu pågår.

Jag konstaterar av svaret att kommunikationsministern tvekar. Svaret tyder på att i det här ärendet inga förslag kommer att framläggas eller åtgärder vidtas i den riktning som jag anser är den lämpligaste, dvs. att övergå till civilbemanning. Det är många nu som länge har väntat på statsmakternas ställningstagande. Den här frågan brådskar. Det är med oro som svenskt sjöfolk och många andra åser hur frågan förhalas.

Det gäller ju inte bara ett principiellt ställningstagande till olika bemanningsformer utan i ännu högre grad frågan om en isbrytarassistans i våra norrländska hamnar – våra hamnar, som för effektiv sjöfart under vinterhalvåret är helt beroende av en fungerande isbrytarservice. Vi är mycket positivt inställda till isbrytarverksamheten. Vi vet att den rätt utförd bidrar till en förlängning av skeppningssäsongen och därmed är sysselsättningsskapande för vår landsända. Dessutom är isbrytarassistansen mycket viktig för möjligheten att upprätthålla passagerarfärjorna mellan Finland och Sverige. Detta har Nordiska rådets trafikskott påpekat så sent som i höstas. Förra vintern var det stora förseningar, och färjetrafiken fick brytas någon tid på grund av det svåra isläget.

De finländska isbrytarna liksom övriga nationer är civilt bemannade. En likartad organisation skulle underlätta samarbetet.

Nuvarande organisation innebär en begränsad möjlighet att få insyn, att kontrollera och påverka den praktiska isbrytarverksamheten. Både från lotsars och hamnföreträdares sida riktas allt kraftigare kritik mot nuvarande organisation. Genom den dubbla lojaliteten att dels tjäna som utbildningsinstans för marinen, dels serva den civila sjöfarten kommer man i konflikt med de breda samhällsintressena, som kräver en snabb och effektiv isbrytarassistans.

Detta är ju ett civilt arbete. Anser kommunikationsministern att det är riktigt att till ett civilt arbete rekrytera *endast* personal med militära meriter? Anser kommunikationsministern det vara försvarbart att en flotta, som representerar ett värde av ca 1 miljard kronor, ligger outnyttjad under sju månader per år? Jag skulle vilja ha svar av kommunikationsministern på de frågorna.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Besättningen på de här isbrytarna är till en tredjedel befäl och två tredjedelar värnpliktiga. Befälet är både stamanställda och reservare, och det är befäl som har mycket hög standard och kompetens, som väl svarar för mycket högt ställda krav inom olika civila verksamhetsgrenar. De värnpliktiga har en hög standard, som de får genom gedigen utbildning både ombord och före expeditionerna. Det här är till gagn både för försvaret och samhället i övrigt. Jag ser inte någon anledning att klaga på det sätt på vilket det här arbetet sköts.

Samarbetet med andra nationer, främst Finland, som vi har mest samarbete med, fungerar vad jag förstår helt gnisselfritt och utmärkt.

Måndagen den
17 december 1979

*Om persontrafiken
på järnvägslinjen
Gårdsjö–Håkan-
torp*

oberoende av att bemanningen sker på olika sätt.

Sedan kostar det också mycket pengar att ändra bemanningssättet, och pengar har vi inget överflöd av. 45 miljoner, som nämns i svaret, är en minimisiffra. – Eftersom jag ser Birgitta Dahl i kammaren skulle jag vilja säga: Hade jag de 45 miljonerna skulle jag snarare satsa dem på investeringar exempelvis inom statens järnvägar, räntabla investeringar i olika typer av fordon för ökat kollektivt resande, än på det här området. Jag nämner bara det som ett tänkbart prioriteringssätt.

I övrigt är jag inte på det klara med hur man skulle utnyttja dessa fartyg sommartid. Vi har ju den väderlekstypen att isbrytning behövs huvudsakligen under vintern. Men jag är öppen för diskussion, om Ulla Orring har något förslag till hur man kan rationellt utnyttja de här fartygen även under övriga delar av året.

ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Sjöfartsverkets rapport var en partsinlaga, och den övertygar inte i sin argumentering för att bibehålla nuvarande system. Jag avser inte minst de argument som framförts för att systemet skulle bibehållas av ekonomiska skäl. Dels säger man i rapporten att utredningen inte kunnat gå in så djupt i samhällsekonomiska frågor, bl. a. när det gäller framtida sysselsättningsläge för handelsflottan och merkostnad för samhället. Dels säger man att av ekonomiska skäl kan nuvarande system bibehållas. Jag tycker att sjöfartsverkets yttrande är något rörigt.

Ytterligare ett viktigt skäl för övergång till civil bemanning är det alltmer prekära sysselsättningsläget för svenskt sjöfolk. En civil bemanning av isbrytarna och sjömättningsfartygen skulle innebära att allt fler skulle få jobb, och det skulle betyda mycket för svenskt sjöfolk.

När det gäller bemanningen vill jag påpeka att nuvarande system innehåller väldigt många reserver och vakanser. Jag tror att en civil bemanning skulle lösa frågan om personalkontinuitet på ett mycket bättre sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Om persontrafiken på järnvägslinjen Gårdsjö–Håkantorp

Kommunikationsministern ULF ADELSONH erhöll ordet för att besvara *Jan Franssons* (s) den 7 december anmälda fråga, 1979/80:217, och anförde:

Herr talman! Jan Fransson har frågat mig om jag är beredd att verka för en förnyelse av rullande materiel och en upprustning av banstandarden på järnvägslinjen Gårdsjö–Håkantorp samt för en ökad spårkapacitet vid bangården i Mariestad.

SJ har som bekant beställt 100 nya dieselmotorvagnar. Linjen Gårdsjö–Håkantorp hör till de linjer som kommer att tilldelas nya motorvagnar.

*Om persontrafiken
på järnvägslinjen
Gårdsjö-Håkan-
torp*

De modernare och större motorvagnarna kommer att sättas in på linjen vid en tidpunkt som blir beroende av den takt med vilken de levereras.

Banan har en standard som överensstämmer med de krav vi ställer på det s. k. riksnätet, dvs. 20 tons axellast och största tillåten hastighet 90 km/tim. för persontåg och 70 km/tim. för godståg. Den nuvarande banstandarden får därmed anses tillfredsställande och utgör inget hinder för betydligt ökade trafikmängder.

Frågan om att öka spårkapaciteten vid bangården i Mariestad har alldeles i dagarna aktualiserats av Mariestads kommun hos SJ:s distriktschef i Göteborg. Kommunen och distriktsledningen har därför enligt vad jag inhämtat satt ut ett sammanträde i mitten av januari. Jag tycker vi skall låta parterna diskutera den här frågan på det lokala planet.

I sammanhanget vill jag emellertid säga att en eventuell ökad godstrafik inte nödvändigtvis behöver medföra investering i ytterligare spår. Det är i så fall bättre att öka antalet godståg. Denna lösning är att föredra eftersom den inte binder investeringsmedel i större utsträckning. Linjekapaciteten på sträckan Gårdsjö-Mariestad är f. n. god och ger möjligheter att vid nytrafik öka antalet godståg.

JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret som delvis lämnar vissa positiva besked.

Järnvägslinjen Gårdsjö-Håkantorp har i den trafikpolitiska proposition som behandlades av riksdagen i våras hänförs till en grupp bandelar vars framtid skulle avgöras först efter ytterligare utredningar inom ramen för den fortsatta regionala trafikplaneringen. Regeringen skulle ge länsstyrelserna närmare anvisningar härom.

Jag vill fråga statsrådet: Har länsstyrelsen fått några sådana anvisningar? Om inte, när kan de väntas komma?

Trafiken på dessa banor skulle tills vidare bibehållas på nuvarande nivå. Av stor betydelse för dessa banors framtid blir resandeutvecklingen. sade dåvarande departementschefen och framhöll vidare att det kan finnas skäl att pröva olika åtgärder i syfte att öka resebenägenheten på sådana banor.

Jag kan upplysa kommunikationsministern om att på banan Gårdsjö-Håkantorp har vi verkligen inte sett något av sådana åtgärder. Statsrådet håller nog med mig om att det ena hänger ihop med det andra.

Den viktigaste åtgärden för att stärka persontrafiken på linjen Gårdsjö-Håkantorp vore att snarast byta ut vagnarna och återuppta de förbindelser som tidigare dragits in. Jag hälsar statsrådets besked om nya vagnar med tillfredsställelse.

Nu har antalet resande ändå ökat, trots skakiga vagnar och successivt försämrad banstandard, men det torde hänga ihop med att folk på grund av bl. a. lågpriset nu åker mer tåg.

Kan statsrådet ställa ut några mer preciserade löften om när man kan vänta sig att nuvarande rullande materiel kan bytas ut?

Så till svaret på min andra fråga som gäller bangårdens kapacitet i

Måndagen den
17 december 1979

*Om persontrafiken
på järnvägslinjen
Gårdsjö-Håkan-
torp*

Mariestad. Mariestads näringsliv domineras av två stora företag, Katrinefors pappersbruk med ca 1 000 anställda och Electrolux kylskåpsfabrik med ca 1 400 anställda. Kommunens utveckling är alltså starkt beroende av dessa båda företags framtida planer. Bristande kapacitet på järnvägen får inte bli en flaskhals för en fortsatt positiv utveckling på Katrinefors och Electrolux.

I genomsnitt utlastas ca 70 vagnar/dag, vilket gör att Mariestad är länets största utlastningsstation. Bangårdens kapacitet är nu fullt utnyttjad. Fler spår eller fler tåg är väl egalt. Under alla förhållanden behövs fler tåg. Man klarar i varje fall inte nu en fortsatt ökning av godsmängden från Katrinefors och en förväntad ökning av godstrafiken genom tillkomsten av Electrolux nya centrallager. Från detta lager beräknar man frakta gods i storleksordningen 30 järnvägsvagnar och 125 landsvägsfordon per dygn.

Delar statsrådet min uppfattning att det är SJ som har ansvaret för att det ges möjligheter att frakta dessa ökade godsmängder på järnväg? Det måste ju vara det samhällsekonomiskt riktiga.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag kan svara ganska kort.

På den första frågan: Det blir vid transportrådets tillkomst som man skall ge dessa direktiv.

I övrigt får vi nu se vad SJ:s regionchef i Göteborg säger om bangården.

Jag delar uppfattningen att det vore olyckligt om man på grund av brist på kapacitet hos järnvägen inte kunde få en utökning av verksamheten. Jag vet att det är en inställning som genomsyrar hela järnvägsledningen, och jag är övertygad om att frågan kommer att få en positiv lösning.

När det gäller frågan om den nya motorvagnen är det tyvärr så att det har varit strejk på Fiatverken i Turin. Därför har beställningen blivit något försenad, annars skulle vagnarna ha kommit om något år. För dagen kan jag inte säga när de kommer. Det kan tyvärr bli en försening om inte italienarna hinner arbeta ikapp.

JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för detta förtydligande. Mitt exempel med bangårdens bristande kapacitet i Mariestad visar också på det starka behovet av att kommuner, företag och länsstyrelser får del av SJ:s långsiktiga planer. Man frågar sig om det finns någon planeringsfunktion hos SJ. Kommer det att bli bättre på denna punkt? Det är helt nödvändigt.

En annan sak är samordningen mellan olika statliga organ. Electrolux har alltså fått åtskilliga miljoner kronor av staten för att bygga det lager som jag förut talade om. Det hade väl varit rimligt att man samordnat stödet med SJ:s resurser att möta de ökade behoven av godstransporter på järnväg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Måndagen den
17 december 1979

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

Kommunikationsministern ULF ADELSONN erhöll ordet för att besvara andre vice talmannen *Thorsten Larssons* (c) den 19 november anmälda interpellation, 1979/80:70, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av planerna att bygga om och bygga nytt på vissa sträckor av riksväg 12 på delen Malmö-Sjöbo har andre vice talmannen Thorsten Larsson ställt följande frågor till mig:

Är det inte angeläget att utbygga kollektivtrafiken?

Vilka möjligheter finns att återuppta persontrafiken på järnvägslinjen Malmö-Staffanstorp, Dalby, Veberöd och Sjöbo?

Det är enligt min mening angeläget att bygga ut kollektivtrafiken. Därmed är det inte självklart att den skall gå på järnväg. Kommuner och trafikhuvudmän bör ha ett avgörande inflytande över fördelningen av trafiken på olika trafikmedel.

Rent principiellt ankommer det på länsstyrelsen och de regionala trafikhuvudmännen att i samband med den regionala trafikplaneringen överväga vilka trafiklösningar som från övergripande samhällsekonomiska utgångspunkter är att föredra. Resultatet från den regionala trafikplaneringen ingår sedan i underlaget för statsmakternas samordnade planering av trafiksektorn och därmed förbunden budgetprövning. Ytterligare underlag tas fram genom den sektorsvisa planering som bl. a. SJ och vägverket fullgör.

Vad speciellt gäller de här berörda trafiklederna vill jag anföra följande.

Riksväg 12 är den stora förbindelseleden mellan östra och västra Skåne. I sin nuvarande sträckning går den rakt igenom samhällena Staffanstorp, Dalby, Veberöd och Sjöbo m. fl. Av både trafiksäkerhets- och miljöskäl är det angeläget att avlasta dessa orter genomfartstrafik. Planerna för riksväg 12 har av vägverket tagits fram i samråd med länsstyrelsen, Sydvästra Skånes kommunalförbund och berörda kommuner. Det är tydligen så att tunga skäl talar för en upprustning av väg 12. Den blir givetvis också en bra led för kollektivtrafik.

En upprustning av bandelen Malmö-Sjöbo skulle kosta omkring 50 milj. kr. Därtill kommer kostnader för motorvagnar. Kommunalförbundet har nyligen slutit avtal om lokaltågstrafiken inom sitt område som omfattar ca sju åttondelar av banlängden. Frågan om återupptagande av persontrafiken på järnvägslinjen har i det sammanhanget inte aktualiserats.

Andre vice talmannen THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsminister Adelsonn för svaret, som i fråga om utbyggnad av kollektivtrafiken rent principiellt är positivt. Inför dagens och morgondagens kritiska pris- och försörjningsläge hade det väl närmast varit en sensation om inte så varit fallet.

Min huvudfråga var dock, herr statsråd, vilka möjligheter som finns att återuppta persontrafiken på den befintliga järnvägslinjen Malmö-Sjöbo.

Måndagen den
17 december 1979

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

Därvid hänvisar statsrådet till kostnadsaspekten och ställer den i relation till en utbyggnad av väg 12. Jag tror att vi behöver båda dessa leder. Frågan är väl endast huruvida och i vilken grad utbyggnad skall ske av väg 12. Skall den bli av motorvägstyp eller av riksvägstyp? När så stor tyngdpunkt läggs på vägen i detta svar, förmodar jag av svarets inriktning att det har influerats av vissa personer på det lokala planet.

Låt mig emellertid uppehålla mig vid min huvudfråga. Egentligen är jag inte förvånad över att kostnadsuppgiften 50 milj. kr. framförs såsom ett avskräckande alternativ. SJ har under en lång följd av år avskräckts från det mesta. Svenska folket har dock på senaste tiden kunnat glädjas över att positivare synpunkter numera kommer från SJ.

Visst kan 50 miljoner låta mycket, men märk dock, herr statsråd, att för den summan upprustas en befintlig järnvägssträcka på 4-5 mil. Vi måste nämligen ta i beaktande att en rätt stor restaurering ändock måste ske oberoende av om banan används för persontrafik eller ej, dels därför att det mesta av sträckningen skall ligga kvar och användas för militära ändamål, dels därför att en del större industrier längs banan är beroende av denna standard för sin godstrafik. Det finns t. ex. stiekspår till denna bana från industrier. Beaktar man detta och de 50 miljonerna – då särskilt satta i relation till vad den planerade nya väg 12, vilken som bekant ju löper parallellt med järnvägen, skall kosta, om vi nu skall diskutera den – kostar vägbygget för bara 1.5 mil nästan 60 milj. kr.

Den verkliga vinsten av en kollektivtrafik med ett tillräckligt antal turer ligger i att människorna på ett bekvämt sätt via järnvägsinfarten till Malmö centrum, Malmö C, kommer smidigt in och ut från centrum. Därvid får vederbörande en bekväm tillgång till stadens lokala trafiknät, som för dem till och från arbetsplatser och resmål – då givetvis även till sådana på SJ:s andra linjer. Persontrafiken med bilar och bussar skapar nu stora problem för in- och utslussningen i Malmö. Större trafikkaruseller skall byggas för att lätta upp det hela. Vi hoppas att det hjälper, men jag tycker att statsrådet skall beakta just dessa synpunkter på kollektivtrafiken.

Håll denna situation i minnet när jag nu anför ett par siffror gällande lokaltrafiken Malmö Lund. Jag gör det, eftersom jag har tagit upp detta också i min interpellation.

Enligt tidningsuppgifter just i dagarna befordrades 1977 på denna sträcka 970 resande per vecka. SJ ansåg då – märk detta – att trafiken borde upphöra. Den var antagligen inte ekonomiskt lönande. Sydvästra Skanes kommunalförbund, som även statsrådet aberopade i svaret, ingrep och tog ett ekonomiskt ansvar här. I nådens år 1979 lär resandefrekvensen vara 3 980 per vecka. Är den uppgiften riktig, är det en ökning på nära 300 %. En del menar att den beror på trafikorten. Javisst, men det visar att människor i denna situation accepterar kollektivtrafik mer än tidigare.

Betänk, herr statsråd, vad det betyder inte bara för energisparandet utan även för utnyttjandet av befintliga trafikleder, när dessa 3 000 fler resande i veckan skall färdas mellan dessa städer. Enligt uppgift från SSK är nu fem stycken nya tag kontrakterade för denna sträcka. Man klarar annars inte

---

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

trafiken såsom den har ökat. Betänk samtidigt att den tidigare av SJ planerade nedskrotningen var avsedd att börja 1980. Visst kan jag vara efterklok. Det är ju det lättaste. Men en sak kan vi vara överens om: oljan och bensinen blir inte billigare. Det måste vara fel att sitta en eller två i en bil, när det går att ordna billigare kollektiva färdmedel. Jag hörde just att statsrådet i ett av sina tidigare svar hade synpunkten att man åtminstone borde vara fyra i bilarna. Det är lätt att säga, men kanske inte så lätt att åstadkomma. Det är uppenbarligen lättare att få kollektivresande med kollektivfärdmedel. Och jag kan nämna att kollektivresandet i hela SSK-området under 1979 har ökat med 44 %.

Med detta exempel för ögonen vore det helt fel att inte nu planera för återupprättande av personbefordran på järnvägslinjen Malmö–Staffanatorp, Dalby, Veberöd och Sjöbo. Denna linje gick förr genom en bygd med endast några tusen invånare. Nu har invånarantalet vuxit till flera tusen inom vart och ett av dessa samhällen. Vi menar att det nu finns ett bra trafikunderlag, som borde innebära att vi kan återupprätta en snabb och bekväm förbindelse med olika hållplatser etc. i likhet med vad jag har nämnt i min interpellation. Det vore i takt med tiden och skulle ge god service till bygderna och deras invånare.

Det är klart att statsrådet kan hänvisa till kommunala initiativ – och jag tycker att de är bra – men med tanke på vad svaret innehåller vore det tacknämligt om departementet och dess chef också visade sig aktivt intresserade för bygdernas trafikproblem. Jag tror att medborgarna skulle uppskatta detta.

Får jag också fråga: Är det inte principiellt riktigt att avlasta hårt pressade biltrafikleder genom utnyttjande av befintliga järnvägslinjer?

PER STENMARCK (m):

Herr talman! I sin interpellation till kommunikationsministern tar Thorsten Larsson upp en rad intressanta frågor. Bl. a. pekas på de besparingseffekter som från energisynpunkt kan vinnas på en ökad övergång till kollektivtrafik.

Inom Sydvästra Skånes kommunalförbund, SSK, har ett betydande arbete lagts ner på att öka just den kollektiva trafiken. Detta har främst skett genom införandet av det s. k. 125-kortet och genom bättre anpassningar i tidtabellerna. Genom denna satsning har kollektivtrafiken inom SSK-området också ökat mycket kraftigt när det gäller både buss och tåg. 1978 var denna ökning, som Thorsten Larsson mycket riktigt sade, 44 %. Jag kan tillägga att den hittills i år uppgår till drygt 30 %. SSK anser givetvis detta vara i allra högsta grad önskvärt och att detta är någonting som skall fortsätta – och inget tyder i dag på motsatsen. Men samtidigt tror jag att vi måste ställa oss skeptiska till en ökning som skulle gå ännu fortare, vilket skulle bli fallet om t. ex. järnvägssträckan genom de här berörda orterna öppnades också för persontrafik.

Ett argument som mycket ofta glöms bort i denna debatt är att bussarna är betydligt smidigare än vad tågen är. Bussarna kan med andra ord på ett helt

Måndagen den
17 december 1979

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

annat sätt än järnvägslinjerna anpassas efter hand som orterna ändrar karaktär och utseende. Detta är ett fenomen som i mycket stor utsträckning har drabbat just de orter som berörs i denna interpellation. Järnvägen låg en gång i tiden centralt, men genom de kraftiga utbyggnader som har skett under de senaste decennierna har den hamnat på ett betydligt större avstånd från merparten av befolkningen. De flesta undersökningar som har gjorts tyder på att tågen har en betydligt större attraktionskraft än bussarna. Men i detta fall tror jag att konsekvensen kan komma att bli precis tvärtom, dvs. att åtskilliga av dem som under de senaste åren gått över till att åka kollektivt ändå, trots de stora nackdelar som bilen för med sig, kommer att finna att bilen innebär en ökad komfort. I så fall har hela avsikten med projektet misslyckats.

Vi måste givetvis också, som interpellanten framhåller, ta hänsyn till de eventuella energivinster som kan göras. Med det utseende som den berörda banan har skulle dessa, såvitt jag kan bedöma, bli mycket små, om det ens skulle bli några vinster över huvud taget. Anledningen till detta är att banan inte är elektrifierad. Att köra med dieseldrivna tåg ger inte de energivinster som eftersträvas. Att investera i elektrifiering kommer att kosta stora pengar, vilket kommunikationsministern också mycket riktigt framhållit i sitt svar. Den nuvarande sträckan har en högsta tillåtna hastighet av 70 km/tim. Eftersom detta är oacceptabelt om banan skall utnyttjas för personbefordran, måste en kostsam upprustning ske även för att göra persontrafik möjlig.

Herr talman! Med en viss anspelning på vad kommunikationsministern har sagt i ett annat sammanhang skulle man kunna uttrycka sig så här: Om det vore våra egna pengar, skulle vi då verkligen använda 50 milj. kr. till att rusta upp en järnvägssträcka, när det redan finns en fungerande kollektivtrafik i området? Jag tror det personligen inte.

Låt mig avsluta mitt anförande med att ställa några frågor till kommunikationsministern.

1. Vi vet i det här fallet – och förmodligen väldigt många andra fall också – att det är betydligt billigare att driva en buss än att driva ett tåg. Men vi vet också att de flesta människor ändå föredrar att åka tåg. Vilken avvägning gör kommunikationsministern mellan lönsamheten med en buss och attraktionskraften och komforten hos ett tåg?

2. Tror kommunikationsministern att ett länsövergripande – dvs. i det här fallet ett för hela Skåne gemensamt – rabattkort på ett avgörande sätt skulle komma att gynna kollektivtrafiken?

3. Vilken är tidsplanen för riksväg 12? I vilken ordning tänker man ta utbyggnaden?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Den sista frågan, i vilken ordning utbyggnaden av riksväg 12 skall göras, kan jag inte svara på exakt. Utbyggnaden skall ske under de närmaste åren, men i vilken del den skall påbörjas kan jag inte ge besked om på rak arm.

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

Frågan huruvida ett för hela Skåne gemensamt rabattkort skulle påverka kollektivtrafiken positivt är också rätt svår att besvara. Det är inte så alldeles säkert att man vinner någonting på att ha ett rabattkort med samma kostnad för ett mycket mycket stort område, om det inte finns ett stort resande inom detta specifika område.

Det här har man egentligen bara prövat i Stockholms län, där man ju har å ena sidan den utpräglade tätortstrafiken med exempelvis tunnelbanan och å andra sidan busstrafik långt ut i olika delar av länet, ända upp till Norrtälje, för samma kostnad. Huruvida detta har haft någon betydelse för resandefrekvensen exempelvis i Norrtälje kan jag inte svara på. Därför vill jag inte heller ge mig in på att spekulera i hur det skulle bli i Skåne.

Men jag föreställer mig i varje fall att det knappast kan vara till någon nackdel för resandet om man har ett gemensamt rabattkort. Om det blir till fördel för dem som skall betala via skattsedeln är något svårare att bedöma.

Avvägningen tåg-buss är en intressant fråga, och det ligger väldigt mycket känslor i den. Vi är nog allihop på något sätt uppfödda med en kärlek till tåg, till bangårdar, stationer och mycket annat. Jag tror att det är detta som gör att människor så oändligt mycket hellre vill åka tåg, och det är någonting man hela tiden måste väga in.

Skulle vi, om det vore våra egna pengar, satsa 50 milj. kr. på den upprustning som det här är fråga om? Jag tycker att det ligger mycket i den frågan. Gör vi det därför att kostnaden tas över skattsedlarna, där vår egen insats visserligen finns med men är så pass anonym att den inte berör oss?

I det här speciella fallet säger interpellanten att jag inte skulle vara intresserad av dessa frågor. Jag tycker att det är litet fräckt, ärligt talat. Skulle jag inte vara intresserad, bara därför att jag råkar ha intagit samma ståndpunkt som den lokala trafikhuvudmannen och inte samma ståndpunkt som Thorsten Larsson? Jag anser att jag är lika intresserad som alla andra, och jag tycker att man kan ha olika åsikter och ändå båda vara intresserade. Så jag är litet besviken på vice talmannen som påstår att jag inte skulle vara intresserad, för det är jag.

Jag har kontrollerat hur den lokala trafikhuvudmannen resonerar, och därifrån sägs ganska entydigt, vilket också har påpekats här i debatten, att järnvägsalternativet är intressant när man har ett stort resandeunderlag inom gångavstånd från järnvägsstationerna. I annat fall måste man ha en omfattande trafik med matarbus till järnvägsstationerna, och det är inte ett bra system. Det är dessutom inte energivänligt. Som nyss påpekades är det heller inte energivänligt att köra med dieselvagnar, om man inte har flera vagnar, för det är på det sättet man vinner energi.

När man diskuterar förutsättningarna för ett stort resandeunderlag inom gångavstånd till stationerna måste man ta hänsyn till de här orternas invånarantal. Staffanstorps har 11 000 invånare, Dalby 4 000, Veberöd 3 000 och Sjöbo 4 700. Enligt de uppgifter jag har fått – jag har visserligen varit i flera av dessa orter, men jag har inte tänkt på dem ur den här aspekten – har

---

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

orterna inte en geografisk uppbyggnad som skulle passa för en järnvägstrafik. Om man vill skapa en smidig kollektivtrafik till och från Malmö är det i det här fallet mycket bättre med busstrafik.

Jag kan alltså inte göra någon annan bedömning än den som gjorts av den lokala trafikhuvudmannen, nämligen att det här inte går att vinna något i energibesparing genom att övergå till tågtrafik. Ett sådant alternativ skulle dessutom innebära en stor investering, som man inte kan göra räntabel.

Om man skulle diskutera ett alternativ med tågförbindelse kommer därtill att den lokala trafikhuvudmannen finner andra frågor intressantare än den vi nu diskuterar. Man bedömer t. ex. att en mer angelägen prioritering i det här området vore att förse sträckan Malmö–Ystad med fler stationer. En annan sträcka som man bedömer som mycket angelägen är den mellan Malmö och Lomma, som nu drivs på basis av ett interimsavtal med SJ, vilket eventuellt skall upphöra vid nyåret 1982. Från lokalt håll tycker man att den sträckan är mer intressant att diskutera än sträckan Malmö–Sjöbo. Slutligen har vi kontinentalbanan Malmö–Trelleborg, där den lokala persontrafiken är överflyttad till buss.

Det finns kanske större skäl för lokalt initiativ för att få fram medel till sådant jag nu nämnt än för att återuppta persontrafiken Malmö–Sjöbo – det anser i varje fall den lokala trafikhuvudmannen.

Andre vice talmannen THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna tacka statsrådet för det intresse han nu gav uttryck åt. Jag fick ut mera av det än av det som står skrivet i svaret, vilket bara innebar ett konstaterande av de lokala synpunkter som förts fram.

När man skall bedöma de här frågorna, måste man som jag ser det göra det utifrån det faktum att här finns en kapacitet i den befintliga järnvägen. Den måste upprätthållas och ha en viss standard, som med en mindre kostnad kan ökas.

Både statsrådet och Per Stenmarck säger att järnvägen en gång gick centralt genom området, och det är naturligtvis helt riktigt. Men järnvägen går fortfarande centralt genom området. Egentligen gör den det i dag mer än tidigare, för tätorterna är ju uppbyggda kring denna järnvägslinje. Man behöver alltså inte, som statsrådet anförde, räkna med någon större matartrafik. Det handlar om att anordna ett par hållplatser vid varje tätort för att man skall få en bra närtrafik. Jag kan inte se annat än att man genom en parkeringsplats intill järnvägen för bilar och cyklar skulle kunna få en mycket bra anslutning till järnvägshållplatserna. Jag skulle tro att också kommunalmännen i de olika berörda orterna skulle kunna komma fram till samma ståndpunkt.

När det sedan gäller frågan om motortåg och möjligheterna att spara energi, så finns det kanske i dag inte några sådana möjligheter. Men jag skulle vilja uttrycka det så att allt kollektivt resande, vare sig det sker med buss eller med motortåg, innebär en besparing i förhållande till det enskilda resandet med bil som vi nu har. Det riktiga är som jag ser det att så småningom inrikta sig på en elektrifiering av den här banan. Att det är en

---

*Om utbyggnad
av kollektivtrafiken
i Malmöområdet*

riktig investering borde man inte hålla för otroligt.

I fråga om utbyggnaden av riksväg 12 kan man naturligtvis sedan fråga sig vilken typ av utbyggnad som skall ske. Skall det bli en utbyggnad för motorväg eller för riksväg?

Statsrådet sade att han inte var beredd att svara på när denna utbyggnad var planerad, men jag kan kanske få upplysa om att jag från lokala vägmyndigheterna fått reda på att den är planerad att ske 1983. Här har man kommit ganska långt, och därför har jag inte i min interpellation tagit avstånd från detta. Men jag vill ännu en gång erinra om vad jag här sade, att järnvägen är ett smidigt kommunikationsmedel för dem som skall resa in till sina jobb eller uträtta sina ärenden i Malmö. De kan komma in till Centralstationen och därifrån kan de utnyttja det trafiknät som finns i Malmö stad. Jag tror att man skall se dessa frågor upptagna i en helhetslösning, ty det är nog bra mycket bättre än att tro att man kan komma upp i tillräcklig kommunikationskapacitet bara genom att låta bussarna trafikera riksväg 12. När riksväg 12 blir utbyggd kommer denna ju inte att tangeras tåtorterna. Det är klart att det blir bussarna som får svänga in till tåtorterna. Naturligtvis går det också att låta dem göra det, men det blir i varje fall inte bättre. I det här sammanhanget kan man utnyttja en hållplats för järnvägen.

Om statsrådet och departementet tittar på detta, skall ni nog finna att det kan vara lönt att investera i en järnväg som denna. Jag noterar med tacksamhet de synpunkter statsrådet hade på de andra järnvägslinjerna. Vi har haft frågor om dessa järnvägslinjer uppe till debatt i riksdagen, och därför är jag helt övertygad om att en positiv synpunkt även på dessa skulle vara till nytta för kommunikationerna i framtiden.

PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att först få tacka statsrådet för det svar jag fick på mina frågor. Jag har full förståelse för att det kan vara svårt att besvara dem så här snabbt, men jag tror att vi är mycket känslomässigt engagerade när det gäller just järnvägarna, vilket statsrådet även sade. Jag kommer själv ifrån en bygd icke så långt från Thorsten Larssons och där man för ett antal år sedan också lade ner järnvägen. Min erfarenhet är att man i stor utsträckning beklagar åtgärden först men att man så småningom kommer underfund med att det förmodligen var en riktig åtgärd som vidtogs. Med nuvarande trafiksystem kan man köra omkring längs de olika villa- och höstadsområdena på ett helt annat sätt. Resandefrekvensen har också på detta sätt ökat tämligen kraftigt.

När det gäller riksväg 12 skulle jag vilja rikta en uppmaning till statsrådet att snabbt ta itu med denna, ty det är verkligen en fråga som är viktig för de människor som bor längs denna väg. På sina håll är vägen tämligen dålig. Den går i alltför stor utsträckning rätt igenom de olika orterna, vilket inte kan anses som särskilt lämpligt med hänsyn till den trafik som finns längs denna väg i dag.

Måndagen den
17 december 1979

*Om utbyggnad
av kollektivtrafi-
ken i Malmöom-
rådet*

Kommunikationsministern ULF ADELSSOHN:

Herr talman! Tack vare förtjänstfullt bistånd från departementets tjänsteman kan jag nu ge riksdagsman Stenmarck ett detaljerat svar i fråga om utbyggnaden av riksväg 12.

Det finns en fyraårsplan som gäller till 1988 och som är upprättad den 12 maj 1978 och fastställd så sent som i december 1978, dvs. för ett år sedan. Förbifarten vid Sjöbo skall utföras 1979–1980. I vad gäller sträckan Bernstorp–Staffanstorps, som kostat 36 milj. kr., kan sägas att den skall göras åren 1982–1983. För denna tid finns detaljerade medel angivna. Resten skall utföras under åren 1982–1985. Förbifarten vid Dalby görs 1984–1985 och förbifarten vid Veberöd 1985–1986. Sträckan Veberöd–Sjöbo utförs 1987–1988.

Det är aldrig lätt att resonera om dessa ting. Vi bygger ofta våra resonemang på känslomässiga argument, och de ekonomiska analyserna spelar inte alltid den roll i resonemanget som de borde. Jag tror icke att det finns rimliga förutsättningar att förränta en investering för en upprustning av järnvägen här och ha järnvägstrafik parallellt med eller i stället för busstrafik. Det är min fasta övertygelse. Hela min ekonomiska bakgrund och utbildning säger mig att detta icke är och icke kan bli lönsamt. Det bor inte så mycket människor här att det finns någon möjlighet att göra investeringen räntabel.

Då är frågan: Skall man ändå upprusta järnvägen därför att det framförs sådana argument och önskemål? Det första krav jag måste ställa i mitt jobb är att den lokala trafikhuvudmannen bedömer det som angeläget.

Mot bakgrund av att investeringen är klart icke räntabel kan jag inte driva frågan. När den lokala trafikhuvudmannen inte heller anser upprustningen vara högt prioriterad, vore det faktiskt närmast fel eller oansvarigt av mig att föreslå medel till den typen av investering. Det kan jag alltså inte göra. Jag t. o. m. inte skall göra det – det vore direkt fel.

Då finns det ytterligare en tänkbar möjlighet, nämligen att det här företaget ur energisynpunkt skulle vara angeläget – trots att det inte är ekonomiskt räntabelt och trots att den lokala trafikhuvudmannen inte vill detta.

Jag kan konstatera att skall man göra någon vinst här, när det är dieseldrift, kräver resandeunderlaget många vagnar per tåg – annars är det ingen vinst, utan då är det bättre att köra med buss. Man måste vidare ha hög turtäthet för att få många att åka kollektivt på det här sättet – det vet vi. Då går det inte att ha många vagnar per tåg, av det enkla skälet att det inte finns så mycket människor. Och då kan jag alltså inte heller från energisynpunkt motivera en upprustning.

Då kommer nästa fråga: Skall vi under sådana förhållanden lägga om till eldrift eftersom vi kanske får ont om olja i en framtid? Då måste vi dra på oss ytterligare en mycket stor investering. Och det gäller dessutom ett energislag om vars konsekvenser och tillgång vi inte vet så värst mycket förrän den 23 mars på aftonen.

Jag måste säga: Alla skäl talar för att vi måste se på den här frågan sakligt.

Och jag måste konstatera att det inte finns några rimliga möjligheter att göra en sådan här investering räntabel, att den lokala trafikhuvudmannen inte vill rusta upp järnvägen och att trafiken inte kan utföras energimässigt lämpligare.

Herr talman! Kan man då begära av en kommunikationsminister att han skall driva den frågan?

Andre vice talmannen THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag är inte så övertygad som kommunikationsministern om att den lokala trafikhuvudmannen är emot detta och inte vill ha en sådan här investering. Jag tror att den lokala huvudmannen har sagt så här: Vi har satsat så mycket – jag nämnde lokaltrafiken Malmö–Lund, uppbyggnaden på andra håll, trafikshortsutbygganden osv. – så vi kan nog inte prioritera det här utan får låta det vänta. Jag tror att det sista som statsrådet ansåg sig ha konstaterat nog är något som kan ändras allteftersom tiden går. Den lokala huvudmannen har, enligt de uppgifter jag har, sagt ungefär: Vi har inte vågat titta på detta nu, men vi är ändå intresserade. Det beror även på de statsanslag som kan utgå.

Jag håller gärna med statsrådet om att det måste vara hög turtäthet för att upprustningen skall löna sig. Jag skulle vilja ställa frågan: Hur mycket människor måste det bo längs med den här sträckan för att det skall löna sig att investera? Investeringen är ändå inte så förfärligt avskräckande.

Man kan konstatera att det tidigare, när persontrafiken var i gång, endast bodde ett par tre tusen invånare längs med den här järnvägslinjen. Befolkningen har nu ökat. Staffanstorp har väl över 10 000 invånare i sin tätort, och sedan kan man gå vidare till Dalby – utbyggnaden där är också stor. Jag skulle tro att omkring 25 000 människor bor i dessa tätorter.

Sedan kan jag avslutningsvis säga: Jag har naturligtvis inte heller åsikten att riksväg 12 skall ligga kvar inom tätorterna. Herr Stenmarck poängterade nödvändigheten av att riksväg 12 får en ny sträckning. Det har jag ingenting emot. Vägen måste naturligtvis gå utanför tätorterna om man skall klara dem. Samtidigt innebär det en åtgång av god åkermark. Vi måste därför utbygga nya sträckor så litet som möjligt.

Men jag tror, herr talman, att till syvende og sidst, och med tanke på den utveckling som vi står inför, måste man ändå göra en investering i en järnvägslinje som denna. När man ändå måste underhålla banan, kan man lika gärna sätta i gång en kollektivtrafik på den. Det är jag rätt övertygad om. Jag tycker nog att det sista inlägget från statsrådet var litet väl pessimistiskt i detta hänseende.

Överläggningen var härmed avslutad.

Måndagen den
17 december 1979

*Om nya lokaler
för polisen i Li-
dingö*

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Essen Lindahls* (s) den 4 december anmälda fråga, 1979/80:192, och anförde:

Herr talman! Essen Lindahl har frågat mig när regeringen beräknar lämna byggnadsstyrelsen erforderligt projekteringsuppdrag för nya polislokaler i Lidingö polisdistrikt och om ett ärende av denna angelägenhetsgrad kan tidigareläggas.

Jag är medveten om de lokalproblem som finns inom Lidingö polisdistrikt, och jag bedömer f. n. detta objekt som det mest angelägna när det gäller polishusbyggen inom Stockholmsområdet.

Överenskommelse har träffats med Lidingö kommun om förvärv av en lämplig tomt. Det av byggnadsnämnden inom kommunen upprättade förslaget till ny stadsplan för det område där tomten är belägen har den 7 december 1978 fastställts av länsstyrelsen i Stockholms län. Länsstyrelsens beslut har dock överklagats. Ärendet handläggs f. n. inom bostadsdepartementet.

Jag har inhämtat att ärendet remitterats till statens planverk och att yttrande är att vänta i slutet av denna månad. Regeringens beslut i stadsplanefrågan kan förmodligen föreligga i början av februari 1980.

Jag har för avsikt att så snart som möjligt därefter ta upp frågan om projektering av nya lokaler för polisen i Lidingö.

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Lidingö polisdistrikt har alltsedan polisväsendet förstatligades 1965, dvs. för snart 15 år sedan, varit i behov av nya lokaler. Ett 80-tal nya polishus har byggts under denna tid, vilket är bra. Men av olika anledningar har Lidingö polisdistrikt hamnat på efterkälken, vilket inte är lika bra.

Att justitieministern i sitt svar betecknar ett nytt polishus i Lidingö som det mest angelägna projektet i Stockholmsområdet noterar jag med tillfredsställelse.

En på detta område initierad person har sagt mig att Lidingö har ett av de tre sämsta polishusen i hela landet. Det är bara Mjölby och Trelleborg som har det lika besvärligt. Men i Mjölby har man kommit så långt att det nya polishuset nu är färdigprojekterat och en lösning är på väg.

Arbetsförhållandena för polispersonalen i Stockholmsområdet är, som justitieministern väl känner till, på grund av befolkningskoncentrationen mycket påfrestande. De polisdistrikt som har gamla och utslitna lokaler har också svårare att få personalen att stanna kvar i Stockholmsregionen. Av ordinarie tjänster i Lidingö är 30 % vakanta, vilket bekräftar denna iakttagelse.

Jag vill gärna tolka justitieministerns svar som försiktigt optimistiskt. Jag hoppas bara att planverket skall raska på med behandlingen av detta angelägna ärende. Planverket har nu funderat på saken i närmare ett år. Det är bra om dess yttrande kan komma redan i denna månad.

Byggnadsstyrelsen väntar ju bara på projekteringsuppdrag. Under förutsättning att man kan fastställa stadsplanen i början av 1980 kan man komma i gång med byggandet efter ca 18 månader, dvs. hösten 1981. Det efterlängtnade polishuset skulle i så fall stå färdigt våren 1983. Men då får det inte bli nya hinder och nya dröjsmål. Jag hoppas därför att justitieministern kan ge byggnadsstyrelsen erforderligt uppdrag.

Kan justitieministern bekräfta att det här är en realistisk tidsplan, skulle ett sådant konkret besked väcka stor tillfredsställelse. Vår väntan har varit lång och prövande.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag vill bara lägga till att jag, såsom framgick av mitt svar, är klart medveten om behovet av detta polishus och att jag kan stryka under de synpunkter som frågeställaren anförde här.

Vi räknar med ett mycket snabbt projekteringsbeslut så fort stadsplane-frågan är avgjord. Det leder i sin tur till att polishuset inom en tämligen överskådlig framtid bör kunna tas i bruk.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 17 Om åtgärder mot missbruk av alkohol

Socialministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Stina Anderssons* (c) den 15 november anmälda interpellation, 1979/80:65, dels *Thure Jadedstigs* (s) den 16 november anmälda fråga, 1979/80:129, och anförde:

Herr talman! Stina Andersson har i en interpellation frågat mig om jag har för avsikt att intensifiera arbetet för att minska bruket och missbruket av alkohol och andra droger. Hon har också frågat om jag är beredd att ta initiativ till en kampanj för att fästa uppmärksamheten på alkoholproblemen och de skadeverkningar som blir en följd därav samt om jag i övrigt är beredd att vidta åtgärder i förebyggande syfte och i så fall vilka.

Thure Jadedstig har frågat om regeringen är beredd att tillsätta en kommission med uppgift att skyndsamt framlägga förslag till åtgärder mot alkoholmissbruket.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Missbruk av alkohol och narkotika är vårt lands största sociala och medicinska problem. Missbrukets konsekvenser i form av sociala problem med skadeverkningar för hela livet, sjukdomar, brott och skador på person och egendom blir allt allvarigare. Missbruket tar allt större behandlingsresurser i anspråk inom olika vårdområden. Förutom nykterhetsvården är det en växande andel av såväl kroppssjukvården som den psykiatriska vården som direkt eller indirekt tas i anspråk för vård av personer med alkohol- och drogproblem.

Den totala omfattningen av alkoholmissbruket är inte känd, men antalet

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

personer med allvarliga alkoholproblem har av socialstyrelsen uppskattats till mellan 200 000 och 300 000 personer. De senaste årens alkoholforskning har framhåvt det nära sambandet mellan alkoholskadornas omfattning och den totala konsumtionen av alkohol i befolkningen. Ett huvudmål för alkoholpolitiken måste därför vara att nedbringa konsumtionen och därmed minska skadorna.

Den uppgång i alkoholkonsumtionen som har skett under senare år inger stor oro. År 1976 uppgick alkoholkonsumtionen i Sverige – omräknad till hundraprocentig (ren) alkohol – till 7.7 liter per invånare över 15 år. År 1946 var motsvarande tal ca 4 liter. Under de tre efterkrigsdecennierna i det närmaste fördubblades alltså genomsnittskonsumtionen av alkohol i Sverige.

Efter en nedgång åren 1977 och 1978 steg försäljningen under första halvåret 1979 med 3 %. I första hand svarar starkölet för denna ökning. Antalet omhändertaganden av berusade har ökat. Omhändertagandena ökar i vissa län särskilt kraftigt bland de äldsta tonåringarna.

Skolöverstyrelsens undersökningar som genomförts sedan år 1971 och som täcker hela landet tyder på en ökande vin- och spritkonsumtion bland de äldre tonåringarna. Alarmerande är enligt 1978 års undersökning att omkring 10 % av 16-åringarna dricker sprit en till två gånger i veckan och att andelen ungdomar som dricker mycket alkohol vid ett och samma tillfälle har ökat. Den sänkning av debutåldern som har skett och utvecklingen av betydligt tyngre dryckesvanor bland ungdomar kan komma att medföra att vi får en stor grupp relativt unga missbrukare med svåra sociala och medicinska komplikationer.

År 1977 antog riksdagen i stor enighet ett långsiktigt alkoholpolitiskt program. Den avvägning mellan restriktioner och förebyggande insatser, i första hand bland ungdomar, i form av t. ex. upplysning och information som då gjordes vilade på ett mångårigt utredningsarbete.

Den 1 januari 1978 började socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, där folkrörelser och andra organisationer är representerade, sin verksamhet. Kritik har riktats mot att nämnden har haft svårt att komma i gång med sitt arbete. Men den som genom åren har följt alkoholdebatten och vet hur olika åsikter bryts mot varandra om hur alkoholproblemen skall angripas kan inte vara förvånad om det tar en viss tid innan nämnden har funnit sina arbetsmetoder. Personligen anser jag att detta gemensamma forum har ett stort värde och kommer att svara mot berättigade förväntningar.

Statligt stöd till alkoholpolitiska insatser, främst på ungdomssidan, finns nu i olika former. Alkoholnämnden disponerar ungefär 5 milj. kr. för informationsinsatser och dessutom ett liknande belopp för fritidsaktiviteter från allmänna arvsfonden.

Statens ungdomsråd disponerar omkring 4 milj. kr. för upplysning om alkohol- och narkotikaproblem. Via socialbudgeten stöds också länkorganisationerna i sitt arbete.

Via utbildningsdepartementets budget får nykterhetsrörelsen sitt organisationsstöd. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

får också sitt stöd från detta departement. Stöd till ideella organisationer lämnas via olika huvudtitlar i statsbudgeten.

En del av det statliga stödet till nykterhetsvården avlöstes i och med riksdagens beslut om den kommunala ekonomin. Trots detta finns det kvar olika stödformer till kommuner och organisationer som kommer att redovisas i budgetpropositionen.

Vi kan alltså konstatera att flera departement och myndigheter på ett eller annat sätt är engagerade i missbruksfrågor.

Herr talman! Flera hundra barn föds varje år med allvarliga skador till följd av moderns alkoholbruk under graviditeten. Detta motiverar ett utvecklande av särskilda förebyggande vårdinsatser och ökad information till gravida från såväl sjukvårds- som socialvårdshuvudmännen.

Skolan och därmed skolöverstyrelsen har en viktig alkoholpolitisk roll. Tidigt måste barn och ungdom få kunskap om de skadeverkningar som alkoholen ger. Betydande informationsinsatser görs inom skolan. En utveckling av dessa pågår.

Arbetslöshet är en framträdande orsak till missbruk – främst bland ungdomar. Att kunna ta ansvar och känna att man behövs i arbetslivet är en viktig förutsättning för att känna trygghet i tillvaron och utveckla en sund självkänsla. I ett förebyggande alkoholpolitiskt arbete har arbetsmarknadsmyndigheterna en betydelsefull roll. Likaså är alla de insatser som kan göras genom att förbereda ungdomarna för yrkeslivet genom utbildning och praktik av stort värde.

Mot bakgrund av växande alkoholkonsumtion, ökande missbruksproblem och den organisatoriska splittringen av de statliga insatserna har initiativ tagits till en samarbetsgrupp i syfte att bredda och samordna insatserna i regeringkansliet.

I regeringförklaringen aviserades därutöver en kampanj mot att lämna alkohol till ungdom. En arbetsgrupp har nu bildats för kampanjen. Den består av representanter från socialstyrelsen med dess alkohollnämnd, skolöverstyrelsen, brottsförebyggande rådet, Kommunförbundet, Systembolaget, statens ungdområd och CAN. Genom sin sammansättning får gruppen en koppling till föreningslivet. Gruppen kommer i sitt arbete dessutom att ta särskilda kontakter med olika organisationer.

En av de viktigaste förebyggande insatserna mot alkoholmissbruk är att ändra attityderna till bruk av alkohol. Här har vi alla som medmänniskor ett ansvar genom vår egen livsföring. Det är viktigt att en avglamorisering av alkoholbruket kommer till stånd och att en ökad upplysning om alkoholens enorma sociala och medicinska skadeverkningar genomförs.

Alla organisationer i vart land – politiska partier, fackliga organisationer, miljöorganisationer, ungdomsorganisationer, idrotts- och friluftsförbunden, kristna organisationer och nykterhetsorganisationer – har här ett ansvar att gå före, vara stilbildande och bilda opinion emot bruk av alkohol. Jag vill här betona värdet av alkoholfria miljöer, särskilt för ungdom. Stark återhållsamhet måste iaktas med alkohol vid offentlig representation såväl i statliga, kommunala och landstingskommunala sammanhang som i folkrörelsernas

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

verksamhet. Jag anser att målet måste vara att åstadkomma en helt spritfri representation i samhällsorgan och folkrörelser.

Massmedia har ett alldeles speciellt ansvar då det gäller attitydbildning till alkoholbruket. Det gäller inte minst televisionen. En del av förklaringen till den ökande alkoholkonsumtionen kan vara den ofta återkommande framtoningen av alkohol som avslappnings- och avkopplingsmedel i olika televisionsprogram utan att de negativa följdverkningarna kommer fram.

Samtidigt som det gäller att ändra våra grundläggande attityder till alkoholbruk måste förstärkta insatser göras i form av förebyggande sociala åtgärder och en mera genomtänkt samhällsplanering. Enligt min uppfattning finns det risk för att påfrestningar hos den enskilde som följer av ofullständiga samhällsmiljöer och en snabb strukturomvandling med svåra omställningar och problem i familjelivet kan skapa behov av att fly bort från verkligheten genom alkohol- och drogmisbruk. Alkoholbruket får därför inte ses isolerat från samhällsutvecklingen i stort utan måste sättas in i sitt sammanhang i den ofullständiga livsmiljö som tyvärr ofta präglar tillvaron för många människor – inte minst ungdomar.

Herr talman! För att på bred front komma till rätta med felaktiga attityder till alkoholbruk, den alltför höga alkoholkonsumtionen och problem i samhället som förstärker missbrukstendenser samt för att ytterligare utveckla rehabiliterande vårdformer för missbrukare avser jag att inom kort inbjuda företrädare för folkrörelser, landstingskommunala och kommunala myndigheter till gemensamma överläggningar. Syftet är att skapa en gemensam plattform för åtgärder på riksplanet, i varje län och i varje kommun för insatser och attitydbildning mot alkoholbruk och bruk av droger i övrigt.

Åtgärder för att förstärka behandlingssidan i alkoholvården berör jag inte närmare i detta interpellationssvar. Sådana insatser inkl. stöd till länkrörelserna kommer att redovisas i budgetpropositionen i januari 1980.

När det gäller Thure Jadestigs fråga om en kommission är min uppfattning att de överläggningar som jag här har talat om kan leda till nya samarbetsformer. Arbetsformerna får dock följa av de resultat överläggningarna leder fram till.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialminister Söder för det utförliga svaret på min interpellation.

Av svaret framgår ju att initiativ och verksamheter pågår på såväl riksnivå som landstingsnivå och kommunal nivå. Och det erkännandet måste ges förre socialministern Rune Gustavsson att han på sin tid var pådrivande beträffande det stora problemet med bruk och missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel.

Samhället i dag ser – trots de initiativ som tagits – faktiskt rent bedrövligt

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

ut med hänsyn till de stora problem som föreligger på missbrukssidan. Och det mest negativa är ju att dessa problem gått och går allt längre ner i åldrarna.

Man kan fråga sig: Hur har det kunnat bli så här? Socialminister Söder har delvis varit inne på detta i sitt svar. Naturligtvis spelar olika orsaker in. Vi har den stora omflyttningen av människor – den kan vara en av förklaringarna till de ökade sociala svårigheterna. Många människor har ryckts ur sitt sociala sammanhang. De har tvingats lämna den miljö där de vuxit upp och där de framför allt känt trygghet. Denna miljö har bytts ut mot en stereotyp yttre miljö många gånger – särskilt kanske här i Stockholmstrakten, där människor alltför ofta upplever främlingskap, isolering och ensamhet.

Arbetslösheten är en annan förklaring. Att inte ha arbete upplevs av många arbetslösa som att inte ha någon funktion i samhället, att man inte behövs. För de arbetslösa ungdomarna är detta speciellt svårt, och även för de ungdomar som kanske har en bristfällig och ofullständig utbildning.

I takt med att samhället förändras har också förhållandet människor emellan förändrats. Vi isolerar oss och tar mindre ansvar för varandra. De ungdomar som har problem måste vi ta på allvar. Vi kan inte bara slå ifrån oss och säga att det där angår inte oss.

Vi måste också vara uppmärksamma på att ungdomarna identifierar sig med oss vuxna. Ungdomarna skall inte lastas. Det är ju vi vuxna som har skapat livsmönstret. Det är därför – som jag ser det – av stor betydelse hur vi själva uppträder och hur vi själva lever i dessa sammanhang. Vuxenvärldens alkoholkonsumtion är ett exempel. Vi kan ju inte bara i ord förklara för våra ungdomar att de inte skall använda alkohol. Som vi själva hanterar dessa beroendeframkallande medel kommer också våra ungdomar att göra det.

Herr talman! Jag hälsar med tillfredsställelse att socialminister Söder säger i sitt svar att alla organisationer i vårt land har ett ansvar att gå före och bilda opinion mot bruk av alkohol och att hon inom kort kommer att inbjuda företrädare för folkrörelser, landstingskommunala och kommunala myndigheter till gemensamma överläggningar för att därigenom skapa en gemensam plattform för åtgärder dels på riksplanet, dels i varje län och dels i varje kommun. Jag utgår från att denna inbjudan kommer att skickas ut så snart som möjligt, för det brådskar verkligen.

Vidare ser jag det som positivt att fru Söder tagit initiativ till en samarbetsgrupp i syfte att bredda och samordna insatserna i regeringskansliet och att en arbetsgrupp har bildats för en kampanj mot att alkohol lämnas till ungdom.

Ja, vi måste prioritera kampen mot missbruket, och i den kampen bör vår socialminister gå i första ledet.

Jag vill uppehålla mig litet grand vid kvinnor och alkohol. Av tradition har ju kvinnors alkoholkonsumtion varit liten. Missbruk förekom självfallet tidigare också. Men under de senaste årtiondena – i stort sett efter andra världskriget – rapporteras från olika håll i världen att alkoholbruk och missbruk stadigt ökar bland kvinnor i alla samhällsskikt. I Sverige har kvinnornas alkoholbruk ökat mer än männens efter motbokens avskaffande

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

1955. Bland tonårsflickor har under 1970-talet konstaterats ett kraftigt ökat alkoholbruk, och dryckesvanorna bland flickorna liknar allt mer pojknarnas. Omfattningen av alkoholproblemen bland kvinnorna är inte helt känd. Inom svensk nykterhetsvård har kvinnornas alkoholproblem ägnats en jämförelsevis liten uppmärksamhet. Emellertid anses det oftast att den kvinnliga alkoholmissbrukaren inte visar sig i någon statistik alls utan tillhör den stora gruppen s. k. dolda alkoholister. Hennes problem är svåra att upptäcka och ofta förbisedda. Själva är kvinnorna skygga och benägna att dölja sitt missbruk.

Kvinnorna återfinns som regel på privatsjukhus, psykiatriska kliniker och kliniker med andra specialiteter såsom medicin och gynekologi samt hos privatläkare. Den manlige alkoholisten återfinns däremot framför allt på sjukhus syftande till behandling av alkoholsjukdomar såsom alkoholkliniker, mentalsjukhus etc.

Frekvensen kvinnliga alkoholmissbrukare är dock överallt lägre än frekvensen manliga alkoholister.

Ett alkoholberoende uppstår inte över en natt. Det utvecklas så småningom mer eller mindre snabbt. De tidiga symtomen – varningssignalerna – nonchaleras ofta. Det har visats enligt uppgifter från Lena Dahlgren, som är överläkare vid alkoholpolikliniken på Karolinska sjukhuset, att de kvinnor som söker hjälp själva gör detta ofta på grund av symtom som är följderna av missbruket, t. ex. magbesvär eller depression, men utan att för läkaren röja det egentliga problemet. På så vis kan det ta onödigt lång tid innan lämplig behandling kan påbörjas. Många kvinnor som tas emot på sjukhus för att för första gången behandlas för alkoholsjukdom kan i många år ha lidit av ett svårt missbruk och kanske redan har erhållit obotliga skador.

Naturligtvis är det svårt att kartlägga det "dolda alkoholbruket", som finns inte bara hos kvinnorna utan också hos männen.

Dessutom har vi alkoholens fosterskadande effekter. Om alkoholbruket fortsätter att öka, kan man också räkna med att det kommer att födas fler alkoholskadade barn. Ett missbruk under graviditeten kan, om det stör fosterutvecklingen tidigt, ge upphov till strukturella missbildningar, medan en senare störning påverkar fostrets tillväxt och mögnad. Och i Sverige föds varje år ungefär 400 barn med alkoholskador: siffrorna varierar något.

Det dolda alkoholbruket och de alkoholskador som konstaterats hos barn är också djupt allvarliga symtom i helhetsbilden. Har socialministern för avsikt att ta något särskilt initiativ med anledning av dessa förhållanden?

Slutligen, herr talman: Problemet med bruk och missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel är det största problem vi har i dag, där kampen måste föras på bred front. Där utgör hemmet, skolan och föreningslivet tre viktiga resurser. Vad jag efterlyser är bl. a. föräldraansvaret. Hur skall vi få föräldrar att ta sitt ansvar, inte bara för egna barn och ungdomar utan även för andras? Vi politiker är ju inte bara beslutsfattare – vi är ju också opinionsbildare och medmänniskor. Man klarar inte all solidaritet och medmänsklighet över skattsedeln. Alla människor har ett personligt

medmänskligt ansvar. Och det ansvaret måste vi ta som politiker och som medmänniskor i samhället.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Karin Söder för svaret.

Tack vare att min fråga placerades in i dagens interpellationsdebatt kan jag mera utförligt beröra de alkoholpolitiska frågorna. Tack för det, och jag tackar talmannen för denna välvilja.

Det har nu snart gått tre år sedan riksdagen fastlade de alkoholpolitiska målsättningarna. Det skedde efter ett tioårigt utredningsarbete. Massmedia fixerade 1977 års riksdagsbeslut kring mellanölsfrågan och hur enskilda riksdagsledamöter röstade. Därmed fick vi en snedvriden massmediabild av problemens art och storlek.

Vi visste redan då att även om alla landets sjuksängar togs i anspråk, skulle inte alkoholproblemen kunna vårdas bort. Det enda som hjälper är förebyggande åtgärder.

Vi visste redan då att alkoholbruket ökade enormt. I Stockholms skolor är endast en av tio 15-åringar absolutist.

Dessa unga människor dricker naturligtvis inte för sällskapet skull, man vill bli berusad. Man grundlägger sina alkoholvanor långt innan den personliga framtidsoron har blivit aktuell.

Det räcker sålunda inte att tala om alkoholens farlighet. Nu gäller det verkligen att ändra attityderna.

Vi visste redan då att av år 1972 i Stockholm undersökta nykterhetsvårdsfall var 500 av 4 000 döda fem år senare. Kommer detta höga dödstal att gälla även i framtiden, innebär det att två tredjedelar av 20-åriga tunga missbrukare här i Stockholm aldrig kommer att uppleva sin 50-årsdag. Inte ens 10 av 100 kommer att uppleva sin pensionsålder.

I samband med den alkoholpolitiska målsättningsdebatten den 27 april 1977 avslutade jag mitt anförande med följande: "Det finns inget enkelt genialiskt grepp för att komma till rätta med alkoholbruket. Vi måste satsa på en alkoholpolitik som är en blandning av gamla restriktioner och nya positiva inslag, där folkrörelserna kan bli det trovärdiga instrumentet."

Tyvärr blev det inte någon folkrörelsesatsning. Allt har stått kvar vid det gamla och inkörda. Problemens svårighetsgrad har inte förändrats. Regeringarnas samlade grepp har också lyst med sin frånvaro. Vi har t. o. m. haft en statsminister under den här tiden som sagt att alkoholen är en del av vår kultur och kommer så att förbli. Det har inte alltid blåst så förliga opinionsvindar som det gör i dag. Det är självklart att det är regering och riksdag som har det övergripande ansvaret för alkoholpolitiken i vårt land. Glädjande nog talas det i massmedia i dag i klarspråk om hur situationen i verkligheten är. Fakta staplas numera på varandra. Alla synes vara oroliga för dagssituationen.

Riksdagen tog sitt beslut om den framtida alkoholpolitiken i april 1977. Redan då hade vi chansen att åstadkomma en ändring. I skatteutskottet uttalade man att alkoholfrågorna i fortsättningen infogas i sitt sociala

Nr 54

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alkohol*

sammanhang och att ett klart mål uppställs för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket.

Låt mig slå fast följande: Det talades om att det var ett klart mål att begränsa konsumtionen och att komma till rätta med alkoholmissbruket. Det var faktiskt en renodlad riksdagsbeställning om förslag till fleråriga insatser.

Vi har haft tre socialministrar sedan det aktuella riksdagsbeslutet togs, och vi har haft otaliga riksdagsdebatter. Jag har många gånger hävdat att det väsentliga i det aktuella riksdagsbeslutet inte var frågan om mellanölet utan den klarläggande, övergripande målsättningen "att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen", dvs. att bryta konsumtionsmönstret. Samtliga riksdagspartier säger i dag att det finns ett samband mellan den totala konsumtionen och alkoholskadornas omfattning. Nykterhetsrörelsen har länge verkat för att föra ut dessa rön liksom andra forskarrön. Samtidigt påvisar man knytningen av alkoholskador och alkoholkonsumtion till alkoholens tillgänglighet.

Jag har tidigare i riksdagsdebatter beklagat att regeringen inte på ett helhjärtat sätt har följt upp riksdagens uppdrag från 1977 – att lägga fram förslag till fleråriga insatser. Det var ju förre socialministern Rune Gustavsson som signerade den stora alkoholpropositionen. Han fullföljde inte riksdagens uppdrag. Men det skall erkännas att han i tal, intervjuer och skrift ständigt påtalat problemens art. Politisk konkret handling blev det dock ingenting av. Gabriel Romanus socialministertid tycker jag att vi kan gå tyst förbi. Då hände det inte mycket – om det ens hände något.

För att påminna om Dan Anderssons dikt om den gamle oldmannen kan man fråga: Är det andra tider nu? Ja, tonen är glädjande: Något måste göras och något skall göras enligt dagens interpellationssvar.

Jag har med mig till dagens debatt underlagsmaterial från t. ex. IOGT-NTO-rörelsen och Blåbandsrörelsen. Tänk vilken styrka dessa opinionsbildare har! Det visar att det under de gångna åren inte saknats krav på åtgärds paket. Men det har varit svårt att komma in via kanslihusets svängdörrar. Stockholms kommuns utredning och dess konkreta förslag till åtgärder är också glädjande; Aftonbladets artikelserie likaså. Socialdemokratin har utifrån sin ställning som oppositionsparti varje år sedan 1977 aktualiserat ett samlat aktionsprogram som syftar till åtgärder mot social utslagning, och man har presenterat ett 100-miljonersprogram beträffande drogmissbruket. Den borgerliga riksdagsmajoriteten har lika traditionsenligt avslagit dessa förslag.

Det finns sålunda starka skäl att anklaga de borgerliga regeringarna för att de har nonchalerat vårt största sociala problem.

IOGT-NTO-rörelsen har i år verkat i vårt land i 100 år. Under 1880-talet var alkoholbruket ett stort samhällsproblem – under 1980-talet är alkoholbruket och dess skador erkända som vårt "största sociala problem".

Folkrörelsekampanj? Ja, det är ett mångårigt krav. Senast var det IOGT-NTO-rörelsens handlingsprogram från januari 1978. De kristna

socialdemokraterna – Broderskapsrörelsen – krävde det med skärpa vid årets Folknykterhetens dag. I dag presenterar Blåbandsrörelsen i en presskonferens här i riksdagshuset sitt alkoholpolitiska program. Även där återfinns detta krav. Socialdemokratin har i motioner sedan 1977 aktualiserat folk rörelsernas roll i kampen mot alkoholen.

Herr talman! Det är sålunda nu hög tid att följa upp 1977 års riksdagsbeslut om "att alkoholfrågorna infogas i sitt sociala sammanhang och att ett klart mål uppställs för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen".

Låt mig få betona orden "flerårig insats". Det är sålunda inte någon tillfällighetskampanj. Det gäller att få med hela Folk rörelsesverige att verka för en attitydförändring.

Det är bra att folk rörelsesatsningen kommer i gång. Men nog verkar det vara vaga konturer i den framställning som socialministern här gjorde. Kanske dagens debatt kan skingra dessa dimridåer.

Folk rörelsekampanj - låt det vara en satsning, men det måste vara en satsning på lång sikt.

Jag har alltså i mitt anförande försökt betona det alkoholpolitiska beslutet som togs här våren 1977, och jag kan även med rent samvete påstå att de borgerliga regeringarna har nonchalerat detta riksdagsbeslut. Man har inte följt upp det i dess anda och mening. Statsrådet Söder kan möjligen ursäktat sig med att säga att hon från sin förra regeringspost med dess internationella prägel inte kunde följa sådana här nationella drag utan först nu i sin egenskap av socialminister har grepp om problemets art.

När man lyssnar på svaret finner man att det inte är mycket konkret som kommer fram. Socialministern säger att hon avser att inom kort inbjuda folk rörelseföreträdare till en överläggning. Syftet är att skapa en plattform för åtgärder på riksplånet, i län och i kommuner. Är det allt? Då är det inte mycket som egentligen bjuds. För den som under några år försökt att utanför och i detta hus skapa opinion för en folkresning mot alkoholen är beskedet faktiskt en besvikelse. Nog borde vi ändå i dag kunna få reda på vilka ekonomiska resurser fru Söder tänker ställa till folk rörelsernas förfogande för att de skall klara denna jätteapparat som det är fråga om.

Det socialdemokratiska förslaget innebar 100 miljoner utslagna på tre år. Är det riktmärket? I interpellationssvaret säger statsrådet att ansvaret för missbruksfrågorna åligger flera departement och myndigheter. Borde det inte inspirera till att acceptera det mera helhjärtade s-märkta förslaget om en kommission, som kan ta upp alla de bollar som finns i luften, ge den särskilda befogenheter och ställa den direkt under regeringens ansvar och ledning?

Den samlade nykterhetsrörelsen har ställt som en övergripande målsättning och som ett delmål för alkoholpolitiken att minska den totala alkoholkonsumtionen så att man inom en tioårsperiod får en 20 % lägre förbrukningsnivå, dvs. att 1979 års konsumtion nedbringas med 20 % till 1990. Om en sådan övergripande målsättning skulle accepteras av regering och statsmakter skulle det innebära att man verkligen satte upp ett klart mål

*Om åtgärder mot
missbruk av alkohol*

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

för en flerårig insats. Det vore en lösning på vägen mot ett bättre samhälle.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Stina Andersson tog upp ett mycket väsentligt problem i samband med alkoholmissbruk, nämligen de gravida kvinnornas situation. Det har blivit alltmera uppmärksammat hur olika typer av miljöpåverkan under graviditeten drabbar fostret i en utsträckning som vi inte tidigare var medvetna om. Detta är naturligtvis något som vi måste följa med mycket stort allvar för att se vad vi kan göra för att komma till rätta med just den här speciella typen av missförhållanden.

På mödravårdscentralerna görs det informationsinsatser som måste följas upp, och försöksverksamhet av olika slag bedrivs inom mödravårdsvården. En arbetsgrupp inom socialstyrelsen arbetar f. n. fram förslag till rekommendationer om information och stödåtgärder vid sannolikt eller konstaterat missbruk hos gravida kvinnor.

Naturligtvis gäller det att här ge information men också att öka beredskapen för att kunna ge stöd och hjälp åt de kvinnor som har svårigheter. I sammanhanget har man diskuterat tvångsomhändertagande av gravida kvinnor med missbruksproblem. Jag vet inte om sådana har skett, men det är givetvis möjligt, eftersom det här är fråga om inte bara en individ utan två individer. När den ena brukar alkohol är det ju en annan individ, dvs. fostret, som löper risk för skada, och enligt de lagar vi har för omhändertagande kan ett ingripande då ske.

Vi följer som sagt den här frågan på alla nivåer med mycket stor uppmärksamhet och kommer att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att stödja och hjälpa dessa kvinnor och förebygga de skador som barnen kan få dras med för hela livet.

Det kan vara väl värt att nämna att alkoholframkallade fosterskador var kända i Sverige redan under 1800-talet. De minskade emellertid mycket kraftigt under motbokstiden, så att den här typen av skador nästan glömdes bort. Nu har de återkommit, som Stina Andersson påtalade, i och med stigande alkoholkonsumtion bland kvinnorna, och därför gäller det att ta nya tag på det här området.

Både Thure Jadestig och Stina Andersson talade om opinionsbildning och vårt medmänskliga ansvar. Den kampanj som vi nu har startat mot langning vänder sig i hög grad till föräldrar för att de skall ta sitt ansvar för att motverka att alkohol blir tillgänglig för barn och ungdomar. Vi kan nu konstatera att Luciahelgen till dels blev en framgång, så till vida att färre ungdomar var berusade på det sätt som vi olyckligtvis har sett under senare år. Denna uppslutning kring arbetet mot alkoholbruket och dess olika avarter ger alltså effekt, och det är bara att hoppas att jul- och nyårshelgerna skall kunna förlöpa på samma sätt och att den antilangningskampanj som har startats inom socialdepartementet skall få ytterligare effekter, så att varen och sommaren – t. ex. valborgsmässöhelgen – skall kunna bli bättre än vad vi har sett under tidigare år.

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

Jag håller med Thure Jadestig när han säger att vi skall ha långsiktiga, fleråriga program. Men när han kritiserade tidigare socialministrar tog han bara upp mina två företrädare. Det kunde faktiskt ha funnits skäl att också något diskutera vad som hände före 1976, under ett oändligt utredande av alkoholproblemen. Nu har ett bra program antagits. Det var Rune Gustavsson som förde fram det till riksdagen, och det antogs i stor enighet. Både Rune Gustavsson och Gabriel Romanus – de får väl försvara sig själva senare, men jag vill gärna säga detta – startade på olika sätt det arbete som riksdagen har fattat beslut om och som jag nu har uppdraget att fullfölja på bred front.

Det är inte så enkelt att hitta alla de riktiga vägarna för att komma till rätta med dessa problem. Jag håller med om att de inte går att vårda bort. Vi måste börja förändra attityder. Och vi skall som sagt arbeta med långsiktiga insatser, inte bara med insatser för ett, två eller tre år, utan vi måste fortsätta i många år för att se till att attityder och konsumtionsmönster förändras i grunden, så att ungdomarna får en annan uppfattning om alkoholen än vad många i dag får när de betraktar de vuxnas beteende.

Thure Jadestig sade – efter att ha konstaterat att det ändå tycks bli någonting gjort – att det är vaga konturer i mitt förslag i kontakterna med folkrörelserna. Med denna inbjudan och de insatser som vi avser att göra vill vi från början ha en öppen diskussion med alla typer av organisationer för att deras uppfattningar om vad de utifrån sina speciella utgångspunkter kan göra skall bli delar av helheten. Vi från socialdepartementet skall inte säga: Nu, mina vänner, skall vi göra exakt så här. Då skulle vi från början binda dem vid vissa givna åtgärder. Vi vill ha en öppen debatt, där alla insatser skall tas upp som positiva och vi av dessa skall försöka bilda en helhet där vi når så många grupper som möjligt i detta land.

När det gäller pengarna kan jag inte här ange några summor, men jag kan säga så mycket att de insatser vi kommer att föreslå i budgetpropositionen kommer att stå sig väl i konkurrensen med det hundramiljonersprogram som socialdemokraterna har föreslagit.

Till sist: I vad gäller den kommission som Thure Jadestig och socialdemokraterna tror skulle lösa alla problem – orden kanske inte föll så, men den skulle i varje fall vara ett verksamt instrument – tycker jag att det är ganska ovidkommande vad man kallar saker och ting. Huvudsaken är ju att vi arbetar med alla typer av organ på ett sådant sätt att vi når de mål varom vi här uppenbarligen är ense. Jag kan försäkra att det är min ambition att de åtgärder vi har vidtagit genom folkrörelsekampanjen, där vi tillsammans formar aktiviteterna, antilångningskampanjen och inrättandet av samarbetsgruppen mellan departementen samt alla övriga kontakter och allt övrigt arbete som utförs på behandlingssidan och i uppföljningsarbetet där, som vi i dag inte har diskuterat, skall ge resultat.

Innan jag slutar vill jag gärna säga att vi inte når målet, om vi inte alla hjälps åt. Det gäller bl. a. oss politiker i arbetet på att skapa former och ta fram resurser för denna verksamhet. Det är en viktig bit, men vi måste också få alla människor i samhället att som medmänniskor stödja och hjälpa, så att

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alkohol*

vi kan undanröja de verkliga farhågor som vi i dag känner för att stora delar av en ungdomsgeneration skall gå förlorad. Det ligger en tidsinställd bomb och väntar för de människor som i dag i de tidiga tonåren börjar att regelbundet konsumera alkohol. Det är ett av våra viktigaste problem, som vi tillsammans skall ta itu med på bred front och på många olika sätt.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de här kompletterande uppgifterna. Vi har alltså att se fram emot att vi i det förebyggande nykterhetsarbetet kommer att ha 30 milj. kr. i friska pengar. Det var glädjande. Jag tror också att i den andan och i den positiva grundsynen som vi måste arbeta, måste folkrörelserna få förutsättningar att utifrån nya utgångspunkter och på sina initiativ arbeta vidare med de här problemen.

Jag är medveten om att det i Sverige inte går att ge order till svensk folkrörelse. Folkrörelsetraditionen bygger i så hög grad på sin egen kraft och sin egen inneboende styrka. Men jag tror att det är mycket viktigt att ge folkrörelserna just dessa möjligheter att kunna syssla med de här frågorna.

Jag är också mycket glad över langningskampanjen, därför att jag tror att just attitydförändringarna hos föräldrar, ungdomsledare och andra ansvariga i samhället är nödvändiga. Jag har framför mig Systembolagets annons i kampanjen i vilken fyra ungdomar säger: Ni vuxna kan behålla era nappflaskor för er själva. Kanske kunde man tänka sig de tre borgerliga socialministrarna, inkl. den nuvarande, i en affischkampanj med samma motto och samma anda och med samma trägna mål att verkligen bryta traditionerna. Jag faller inte så lätt för fru Söders argumentering för att dra in de socialdemokratiska socialministrarna. Jag utgick nämligen från 1977, från det riksdagsbeslut som fattades på grundval av en proposition skriven av Rune Gustavsson. Det finns faktiskt bara tre socialministrar som har ansvaret för att inte ha följt upp det här riksdagsbeslutet. Det är Rune Gustavsson, Gabriel Romanus och fru Söder som ännu så länge måste ha ett medansvar. Hon kanske kan bryta detta, och det är i och för sig glädjande. Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till fru Söder, därför att hennes statssekreterare, som också sitter bredvid henne i den rådgivande delen, har gjort ett uttalande i Kommunaktuellt som jag känner litet oro för från allmän folkrörelsesynpunkt. Han säger att föreningar som aktivt bekämpar missbruk av alkohol och narkotika skall kunna få särskilda ekonomiska bidrag från socialdepartementet nästa budgetår. Det blir öronmärkta bidrag som kan komma alla föreningar till godo. Det måste väl vara på det sättet att den här kampanjen inte bara skall bekämpa missbruket, utan den skall väl också gå till storms mot bruket?

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag behöver bara svara på den allra sista frågan. Det är så att genom att man bekämpar bruk så bekämpar man också missbruk – det är ganska enkelt.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Om det hade stått så, hade det varit enkelt även för mig, men nu står det bara att bekämpa missbruk.

RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tycker det är bra att vi har fått den här debatten i dag, inte minst med tanke på de demonstrationer mot langning som förekom förra veckan. Då tog barnen saken i egna händer och reagerade mot vuxenvärlden, de vuxnas slapphet i fråga om alkoholproblemen och langningen. Det var en svidande vidräkning med både folkrörelserna och de vuxna i övrigt.

Jag tycker det är enbart positivt med inslag av den här typen. Det är strömningar som vi måste fånga upp och på allt sätt föra vidare. Det är ett framsteg i det alkohol- och narkotikapolitiska arbetet att vi nu börjar få en seriös debatt kring de här problemen. Om vi skall kunna angripa problemen i hela deras vidd är det nödvändigt med en debatt om hela problemkomplexet och om de områden som vi måste bearbeta. Vi är tvungna att komma ifrån den passivitet och i viss mån uppgivenhet som varit rådande i fråga om detta samhällets allra största sociala problem.

Socialministern pekar i sitt svar på massmedia och säger att massmedia, inte minst televisionen, har ett alldeles speciellt ansvar då det gäller attitydbildning i fråga om alkoholbruket. Jag vill livligt instämma i detta. Om vi skall kunna skapa en ordentlig opinion mot alkoholbruket, så att allmänheten och varje enskild får klart för sig problemens omfattning, måste massmedia vara med.

Som Thure Jadestig sade hade vi åren 1976–1978 en debatt som var fokuserad på mellanölet och maskrosvinet. I den debatten kom de verkliga problemen inte fram. Men den breda och mer seriösa debatt som nu har kommit i gång borde kunna leda till att det personliga engagemanget ökar och genomsyrar såväl individuella som gemensamma ställningstaganden på olika nivåer.

Riksdagens beslut 1977 har berörts både i debatten här och i interpellationssvaret, och Thure Jadestig har i det sammanhanget angripit de socialministrar som arbetat med dessa frågor. Låt mig säga att det var ett viktigt beslut som vi fattade 1977. Riksdagen var då enig om att vi måste minska totalkonsumtionen för att komma till rätta med missbruket och skadorna. I samband därmed knöts alkohalnämnden till socialstyrelsen, varvid i stort sett hela Folkrörelsesverige blev representerat.

Jag hade den uppfattningen att den markering av samhällets ansvar som gjordes genom att folkrörelserna blev representerade i nämnden innebar något av en milstolpe i svensk alkoholpolitik. Tanken var att alla skulle vara representerade. Men jag måste säga till Thure Jadestig att jag är besviken på de flesta av folkrörelserna. Man hade ett väldigt stort intresse av att få bli representerad i socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, men intresset har inte varit lika stort under de efterföljande två åren. Om så hade varit fallet, hade vi kunnat nå längre.

Jag är medveten om att det, som socialministern säger i svaret, varit vissa

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

problem med att komma i gång. Så har också jag upplevt det. Men enligt min uppfattning borde de representanter för de olika folkrörelserna som sitter i nämnden ha tagit sitt ansvar och via sina huvudorganisationer tagit upp dessa problem ute på länsplanet, i varje liten organisation och lokalavdelning och i varje verkstadsklubb. Detta har inte skett i den omfattning som jag hade hoppats. Men jag hoppas att ett sådant agerande är på väg och att folkrörelserna i gemen tar sitt ansvar.

Något som ofta händer i debatten om dessa frågor är att problemet fokuseras på frågan om hur mycket pengar samhället satsar till folkrörelserna. Thure Jadestig var också inne på detta. Naturligtvis har folkrörelserna behov av pengar. Thure Jadestig, men vi skall samtidigt komma ihåg att den stora resurs i form av personligt engagemang, vilja till attitydförändringar och möjligheter till opinionsbildning som rymts inom det idéburna föreningslivet har en avgörande betydelse utan att man därför behöver skjuta till en enda krona. Det är felaktigt att fokusera detta helt på en fråga om pengar. Tror Thure Jadestig att de ungdomar och fritidsledare som förra veckan demonstrerade utanför Systembolagets butiker hade fått speciella pengar för att gå ut och bilda opinion? Jag tror inte det. Det var ett personligt engagemang från dessa ungdomar, och då bör också vi vuxna kunna arbeta utan att vid varje tillfälle ropa på pengar från samhället. Detta är en fråga som gäller folkrörelserna, och det bör ligga i folkrörelsernas stora intresse att jobba med dessa saker.

Eftersom jag har blivit kritiserad av Thure Jadestig för att jag inte skulle ha fyllt min uppgift som socialminister och följt upp 1977 års riksdagsbeslut får jag säga att Thure Jadestig bör gå tillbaka litet i skrifterna. Jag tycker att det hade varit klädsamt om Thure Jadestig här ådagalagt något litet av självrannsakan, eftersom de problem vi i dag har till mycket stor del grundlades under 1960-talet och i början av 1970-talet under den socialdemokratiska regeringstiden. Det var då vi fick den stora samhällskoncentrationen. Vi fick de stora bostadsområdena och koncentrationen av arbetstillfällena. Vi fick de stora och många gånger kravlösa och anonyma skolorna, men vi fick därmed ett ökat avstånd mellan människorna. Det var en passivitet, Thure Jadestig, som det finns all anledning att fundera litet över.

När det gäller de gemensamma beslut vi fattade 1977 kan jag berätta att de trädde i kraft den 1 januari 1978. Det första vi då gjorde var sammankallandet av en stor konferens i gamla riksdagshuset. Till denna hade vi kallat samman alla ledamöter i alkoholpolitiska nämnderna, pressen osv. för att diskutera kring dessa frågor. Sedan skulle vi då följa upp de beslut som var fattade när det gällde insatser i skola, föreningsliv osv. Det var vi överens om.

Jag slutade som socialminister i oktober 1978, och sedan har jag inte haft någon möjlighet att påverka. Jag vill inte i likhet med Thure Jadestig säga att här ingenting har hänt, för det har hänt en hel del. I många skolor finns aktiviteter i gång för att sprida upplysning kring dessa frågor. Jag tror att det är den fråga som gäller det förebyggande som är så viktig. Vi kommer aldrig

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

till rätta med vårdproblemen och kan inte tillgodose vårdbehovet om vi inte kan minska efterfrågan på vård. Det är då riktigt, som Thure Jädestig säger, att vi måste sätta in denna fråga i dess sociala sammanhang. Ja, och då kommer vi in på samhällsplaneringen, vi kommer in på familjepolitiken. Vi kommer över huvud taget in på arbetet för bättre gemenskap och en bättre livskvalitet i samhället. Jag är glad för att Olof Palme vid olika tillfällen, bl. a. i TV för inte så länge sedan, helt enkelt gjorde avbön för den politik som fördes på 1960-talet och erkände bristerna. Det bör ju borga för att vi skall få en bättre samhällsplanering där man tar hänsyn till individerna på ett helt annat sätt än hittills.

Att ha de tre borgerliga socialministrarna på en affisch kanske inte vore så dumt, men jag förstår inte varför inte socialdemokraterna vill ställa upp i denna kampanj. Jag tycker att det finns all anledning att vi alla hjälps åt.

Sedan skall jag återgå till interpellationssvaret i övrigt. Det gäller frågan om fosterskadorna. Socialministern svarade att man håller på att arbeta med en del material. Jag beklagar att detta inte har kommit. Under den konferens som hölls i januari 1978 och som jag nämnde hade jag ett samtal med dåvarande chefen för socialstyrelsen Bror Rexed. Vid detta tillfälle sade han att man inom socialstyrelsen höll på med material som skulle gå ut till mödravårdscentralerna för att ge en bättre information om det här. Det är angeläget att här sker en ordentlig information.

Sedan vill jag avsluta med följande. Det finns, som väl också har framgått, inga färdiga lösningar på det här problemet. Det är så oerhört vittomfattande. Vi har situationen som den är i dag, där vi måste arbeta för en utbyggnad av värden för att klara den sidan.

Men jag ser det ändå som oerhört viktigt med det förebyggande arbetet. Där har vi det enskilda ansvaret. Vi har t. ex. föräldrarna. Och jag vill säga: Vi måste ute i samhället, i kvarteren osv. samla grupper av människor – föräldrar, lärare, representanter för social- och fritidssektorn i kommunen, polisen osv. – för att försöka få klarhet i hur situationen är. Och här bör vi koppla in ungdomsorganisationerna och deras arbete. Det är nödvändigt att den stora allmänheten och föräldrarna verkligen vet hur situationen är.

Alla sådana här verksamma krafter måste vi ge stöd om vi skall lyckas med det här problemet. Visst behövs det pengar. Men vi löser inte problemet, om vi tror det, genom att satsa 50 eller 100 miljoner. Det gäller det personliga engagemanget, och det kan vi inte mäta i pengar.

THURE JÄDESTIG (s) replik:

Herr talman! I och för sig var det väl inte så mycket i Rune Gustavssons anförande som gav anledning till replik. Men Rune Gustavsson nämnde 1960-talet och problemen då, fördelarna och nackdelarna, och socialdemokratins grundsyn med den sociala strukturen som utgångspunkt. Den synen finns redovisad i vår motion 600, där vi tagit upp just de här frågorna och även gått tillbaka till orsaksförhållanden som den ökade utslagningen på arbetsmarknaden, ungdomsarbetslösheten och liknande.

Vi har faktiskt i den motionen lagt fram konkreta förslag på hur vi skall

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

möta de problem som 1960-talet och 1970-talet hade gett oss i slutet av 1970-talet. Det gällde att kämpa mot arbetslösheten, att förbättra arbetsmiljön, att bryta bostadssegregationen, att bygga ut barnomsorgen, att ge skolan förbättrade resurser, att öka möjligheterna under fritiden, att satsa på folkrörelserna, att göra insatser för invandrarna osv.

Vi säger i motionen: Visst har vi under 1960-talet och 1970-talet varit en bra bit på väg för att skapa ett samhälle som ger social trygghet, arbete och utbildning. Men vi säger också att det funnits negativa tendenser, och de måste naturligtvis brytas. Liksom det varit förut kommer vi att möta 1980-talet med 1980-talets metoder och finna deras begränsningar under 1990-talet – så är det årtionde efter årtionde.

Låt oss säga: Nu gäller det i hög grad att bryta just de negativa tendenser som finns i samhället, där alkoholen utgör ett av de besvärligaste problemen.

Visst är det riktigt att man inte skall fokusera allting i folkrörelsearbetet till pengarna. Men jag sysslar med vanligt enkelt folkrörelsearbete, inte minst i nykterhetsrörelsen, och jag är medveten om att det behövs även pengar i den verksamheten. Hur stark idealiteten än är behövs det ökade resurser. Vi har inte under de senaste åren fått några väsentligt utökade ekonomiska resurser t. ex. till nykterhetsrörelsen, som just håller på med ett förebyggande arbete för att komma åt bruket och därmed minska missbruket.

Beträffande langningskampanjen vill jag säga: Jag vet att det finns intressenter som stöttat upp de här aktiviteterna, bl. a. Systembolaget, som glädjande nog lät trycka upp ett antal tröjor så att ungdomarna också efter den här demonstrationen hade möjligheter att fortsätta sin kampanj. Och det kanske hade varit nog så trevligt om socialministern deltagit i den kampanjen i stället för nej-kampanjens Luciatåg.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Beträffande det som senast sades om de resurser som dessa ungdomar eventuellt hade fått vill jag understryka att jag ändå framhöll att det gällde ett ungdomens eget initiativ. Jag menar att folkrörelserna hade haft möjligheter att göra större insatser även om de inte fått ökade anslag. Men det är inte riktigt, som Thure Jadestig påstår, att det inte har utgått ökade anslag till folkrörelserna under den senaste tiden.

Sedan noterar jag med tacksamhet att Thure Jadestig är klart införstådd med att det var oerhörda problem som skapades genom den samhällsförändring som ägde rum på 1960-talet och in på 1970-talet. Nu måste vi ta gemensamma tag för att komma till rätta med dessa problem. Då är det, som jag förut sade, ett decentraliserat samhälle som vi måste bygga på för att skapa ökade kontakter människor emellan – och en familjepolitik som innebär att barnen kan känna trygghet. Vi talar om utslagningen i dag på arbetsmarknaden och bland ungdomar. För en betydande del av dessa ungdomar börjar inte utslagningen på arbetsplatsen. Utslagningen börjar i koltåldern, förstärks i skolan och är ett faktum när ungdomarna kommer upp i den ålder då de skall börja förvärvsarbeta.

Låt oss här ta gemensamma tag! Alla goda krafter behövs i kampen mot samhällets största sociala problem.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara ge en upplysning till Thure Jadestig. Det var faktiskt så att på Hötorget den 12 december, då Kvinnokamp för fred var sammankallande, pekades också på angelägenheten av att föra folkkampanjen mot alkohol framåt. Det var alltså båda kampanjerna som man talade om den kvällen.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Det var länge sedan jag hörde en centerpartist i det politiska livet tala om decentralisering, men det var ju glädjande att höra det nu. Jag undrar emellertid vilket samhälle vi hade haft att möta 1980-talet med om vi på 1960-talet hade gått in i centerns lokalsamhälle.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Om Thure Jadestig tar sig tid och lyssnar på centern, så kommer herr Jadestig att finna att arbetet för decentralisering pågår för fullt. Den tanken har vi aldrig släppt. Men vi är mycket tacksamma för att även socialdemokraterna och Thure Jadestig ställer upp på den linjen.

På 1960-talet var vi ensamma, Thure Jadestig, om att kämpa mot den koncentration som då skedde. Vi blev ständigt hänade för att vi var landsbygdsromantiker, att vi var storstadsfientliga, att vi ville ha en industri "i varje buske". I dag tror jag att Thure Jadestig och många andra socialdemokrater skulle ha varit glada om de hade lyssnat på de tankegångar och det program som vi då förde fram. Men, som sagt, vi är glada för att man nu inser att det är den vägen man måste gå. Det hör till det förebyggande arbetet, och detta är mycket väsentligt.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Jag följer med stort intresse debatten om den s. k. decentraliseringen inom jordbrukskooperationen i dag.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Även jag vill rikta några tacksamhetens ord till socialministern för det omfattande svar som gavs på den interpellation som hade framställts av Stina Andersson. Svaret var väsentligt och pekade på problemet med missbruk i hela dess omfattning.

Jag vill säga något om missbruk under graviditeten. Vare sig det gäller alkohol eller narkotika påverkar missbruket det växande fostret och det nyfödda barnet. Därav framkomna skador i kombination med de negativa effekter som kan bli följden av att barnet sedan vistas i en dålig social miljö har mycket svåra konsekvenser.

Alkoholens och narkotikans effekter på foster och nyfödda har alltmer uppmärksamats. Varje år föds ett ökande antal barn med skador. Barn

Nr 54

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

föds med abstinensbesvär, och i skadebilden hos barn finns hämmad tillväxt i moderlivet och hämmad tillväxt även efter födelsen, liten skalle, hämmad tillväxt av hjärnan. Störning av bl. a. formuppfattning kan vidare förekomma, liksom koordinationsrubbnig, ökad frekvens av krampsjukdom och ökad frekvens av CP – dvs. cerebral pares - med ensidig spastisk förlamning. Vart 5:e nytt CP-barn som föds har fått sin sjukdom på grund av alkoholskada. De rena missbildningar som konstateras är en ökad frekvens av hjärtfel, läppgomspalt, ögonmissbildningar, hjärnmissbildningar samt smärre skelett- och ledmissbildningar.

Speciella vårdproblem under första levnadsåret förekommer i form av extrema matningssvårigheter. Spädbarnsdödligheten ökar med åtta gånger den "normala".

Bruk av alkohol har alltså effekter som medför allvarliga bestående skador på barn.

Varje enskilt barn som får skador beroende av förälders konsumtion av alkohol är ett skadat barn för mycket.

Även en torftig social miljö för den missbrukande kvinnan med dåliga kostvanor, hög konsumtion av cigaretter m. m. påverkar graviditeten och fostret negativt.

Kännedomen om dessa former av fosterskador har, när den nu alltmer uppmärksamats, upprört människor. Med denna uppmärksamhet följer också större engagemang. Man kan inte begära att kvinnorna ensamma skall känna ansvaret. Den blivande eller nyblivna modern som är missbrukare har vanligen själv haft en svår uppväxttid. "Nästan samtliga sådana kvinnor har haft otrygga förhållanden under sin uppväxttid." – Detta är citat ur handlingar som jag har haft tillgång till.

Vi har ett materiellt rikt samhälle, där vi planerar och beslutar för att ingen människa skall behöva lida nöd. Där ställer vi alla upp, ekonomiskt, via skattsedeln. Men det finns de som är utestängda från samvaron med andra människor. I alla åldrar finns det sådana som är utestängda från möjligheten att tillgodose det behov av kontakt, värme, trygghet och gemenskap som alla människor har. De är utestängda från känslan av att någon har behov av just dem.

Vi skall ha en god barnomsorg, som skall ge barnen trygghet. Det är en förebyggande insats gentemot de fosterskador vi nu talar om.

Jag vill referera från ett samtal med en kvinna som klarat sig ur sitt narkotikabehov. Hon säger att hon vill poängtera att det inte räcker för barnen att de får någonting att äta när de kommer hem och båda föräldrarna arbetar. Det räcker inte heller med att sträva efter egen bil, färg-TV, sommarstuga och en massa andra prylar. Hon säger att knarkarna, som blivit våra u-barn i välfärden, är just de som genomskådat föräldrarnas tomma jakt efter materiell lycka. Nu måste alla hjälpas åt med att skapa fungerande familjer igen med harmoniska miljöer; annars kommer ännu fler barn att löpa risk för att gå under.

Ja, vi har inte råd med en känslomässig fattigdom. Vi har inte råd att låta någon tycka: Ingen bryr sig om just mig. Vi måste få en annan inställning och

få bort attityden att isolera och utestänga. Vi människor har ansvar för varandra. Vi måste också bry oss om varandra tillräckligt mycket för att ställa krav på ansvar. Om ingen ställer krav på dig, så bryr sig ju ingen om dig! Vi måste även se upp med vart vi är på väg med varje års nya generation som föds, och, såsom nämnts i debatten, angripa problemet i hela dess vidd. Vi kan inte utelämna vissa saker. Det är därför jag också tar in barnomsorgen.

Barn är inte lika. Alla barn har inte samma behov.

Vi skall ha en god barnomsorg, som ger barnen trygghet under uppväxttiden, för att förebygga de fosterskador vi i dag talar om och som – enligt artiklar och enligt vad man vet – har den minskade tryggheten eller den uteblivna tryggheten som en av sina bakgrundsfaktorer. Det är inte bara samhället som har ansvar för den grundläggande tryggheten, utan det har också hemmet. Hem och samhälle måste samarbeta väl, och i det samarbetet skall även den som i hemmet tar hand om sina barn erkännas som den vilken utför ett viktigt och nödvändigt arbete. Vård av barn i hemmet är ett lika viktigt arbete som någon annan insats. Det är väsentligt att vi har en positiv attityd till dem som anser att de i hemmet vill satsa på vården av sina barn.

Vi måste satsa för att komma till rätta med förhållandena för dem som skadats. Alkoholkonsumtionen hos hela befolkningen och framför allt hos de yngre måste nedbringas. Det har redan sagts flera gånger i den här debatten.

I sitt svar pekar Karin Söder på massmedias ansvar. Jag vill då erinra om att svensk TV, enligt en redovisning år 1977, i genomsnitt var 18:e minut visade ett alkoholvänligt inslag. Det är inte positivt.

Mellanölet marknadsfördes skickligt med ungdomarna som målgrupp. Samma yrkesskicklighet måste nu användas för att förändra de nuvarande vanorna och attityderna till alkohol och narkotika. Den måste användas för upplysningsverksamhet i skolan och massmedia. Kan socialministern finna någon väg för att påverka just etermedias utbud?

De temadagar om alkohol och graviditet som anordnades i Göteborg har skakat många av de ungdomar som deltagit. De har fått kännedom om de uppgifter som jag här har tagit fram och som jag hämtat ur föredrag vid Läkarsällskapets årsstämma, ur artiklar i Jordemodern nr 11 år 1978 och ur Läkartidningen. Ungdomarna själva anser att informationen måste ges i skolan och att den där måste vara klar och tydlig. Det måste slås fast att alkohol och graviditet inte hör ihop. Vi kan inte bolla runt ansvaret för informationen. Var och en kan göra någonting, precis såsom socialministern har påpekat. Det här är en fråga om livskvalitet – livskvalitet för alla åldrar. Frågan är synnerligen väsentlig, och man bör kunna hoppas på att massmedia tar upp den debatt som förs upp i dag och den information som socialministern givit. Det är en information som såväl behövs.

Jag vill också fråga om socialministern avser att vidta någon speciell form av åtgärder när det gäller just fosterskadorna.

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

EI.VER JONSSON (fp):

Herr talman! I dag finns det ett nytt debattklimat kring alkoholproblemen. De optimistiska tongångarna från 1950- och 1960-talen om att lära svenska folket umgås med alkoholen har förbyts i skrämmande rapporter om hur det ser ut i vårt välfärdssamhälle. Människor far illa, slås ut, går under. Det enda vi vet är att det är en katastrof av en enorm omfattning som är på väg. Det rör sig om många tiotusental eller förmodligen hundratusentals människor som är i fara.

I en Göteborgstidning i går fanns ett reportage om hur man har det med alkoholproblemet på akutmottagningen på ett av sjukhusen i Göteborg. Den ansvarige läkaren konstaterar att han på fredagar inte vågar operera t. ex. cancerpatienter som kräver avancerad eftervård. Operationssalar, intensivvårdsplatser och respiratorer måste vara lediga för att man skall kunna klara vägen av alkoholförgiftade och skadade som väller in varje fredagskväll. Han säger vidare: "Jag känner mig maktlös och desillusionerad, jag botar bara de akuta symtomen."

På sjukhuset märker man en tydlig trend. Missbruket går allt längre ner i åldrarna, och nu kommer 20- och 25-åringar med skrumplever och hjärnskador, något som var ovanligt för fem år sedan. Man säger att även pensionärerna super mer och hårdare.

Läkaren talar om sin vision om att bygga ut akutinsetsarna för t. ex. de trafikskadade. Där rör det sig ofta om minuter när det gäller att rädda människoliv. Men läkaren säger att det inte finns en chans att få pengar. Budgetläget kräver att man skall skära ned, samtidigt som de alkoholskadades antal växer och kräver alltmer resurser. Det är med andra ord en omöjlig ekvation.

Herr talman! Vi har en situation där antalet alkoholskadade som måste få sjukhusvård kommer att öka dramatiskt varje år. Det innebär en anstormning av vårdbehövande som våra sjukhus inte kan klara, och därför finns det mycket stor anledning att se allvarligt på de larmrapporter som kommer från våra sjukhus men också från våra landsting och läkarkongresser. Jag tror att ett nyktert samhälle inte kan vårdas fram. Därför är det mer angeläget att bade främja alkoholfria miljöer och begränsa den totala, alltför höga konsumtionen av alkohol. Det senare var ju en av huvudpunkterna i riksdagens alkoholpolitiska beslut 1977. Det finns anledning att ta fasta på detta beslut, som innebär en stor uppfordran. Det gäller både myndigheter och politiker men också organisationer och oss som enskilda människor. Därför behövs det en kraftsamling för att förebygga alkoholskador genom att minska konsumtionen. Jag är glad att socialministern så klart bekänner sig till insikten om att bruk och missbruk intimt hör samman.

Att alkoholkonsumtionen kunnat bli så utbredd i vårt land har naturligtvis många orsaker. Inte minst den massiva propaganda för alkoholbruk som spritts under flera decennier av massmedia och andra har inneburit ett starkt tryck inte minst gentemot de unga. Och det myckna drickandet har inte varit ett tecken på frigörelse eller individuellt val utan i högsta grad ett uttryck för kollektivt tvang. Även om det skulle vara motiverat att vi i Sverige skulle

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

göra försök att bli en alkoholfri ö i världssamhället, så tror jag inte det är möjligt. Men jag menar att vi måste ta krafttag mot det här problemet på ett helt annat sätt än tidigare. Jag tror också att vi får hårdare markera att vi vill ha några alkoholfria områden i vårt samhälle.

Den första gruppen gäller barna- och ungdomsären. Det ligger f. ö. helt i linje med det interpellationssvar som socialministern här har lämnat.

Det andra området som är viktigt att hålla alkoholfritt är trafiken. Att två av tusen bilförare kör med straffbar alkoholhalt kan synas vara måttligt, men ställt i relation till att var tredje omkommen i trafiken är spritpåverkad ger det en skrämmande bild av en verklighet som inte kan accepteras. Det innebär nämligen att alkoholen i trafiken i genomsnitt kräver ett offer varje dag året runt, därför att principen om helnykter trafik inte är självklar.

Det tredje alkoholfria området gäller arbetslivet. I många arbeten kan även små alkoholmängder ge kraftigt ökade olycksfallsrisker.

Den fjärde gruppen gäller de redan alkoholskadade. Det borde vara ett självklart krav att man skall ha sådana miljöer att en alkoholskadad inte utsätts för risken att bli erbjuden alkohol bara för att han eller hon t. ex. ämnar äta eller delta i ett samhälleligt evenemang. Här ligger ett av flera skäl till att det måste betraktas som självklart att stat, landsting och kommuner alltid borde tillämpa alkoholfri representation. Allt fler kommuner och landsting är på väg att bestämma sig för sådana principer. Men jag upplever att man på den statliga sidan har varit trögare – det gäller såväl ämbetsverk som departement.

Ett femte område som borde vara alkoholfritt gäller kvinnor under graviditet. Det har flera talare påpekat här, och socialministerns synpunkter i detta avseende noterar jag som ytterst viktiga. Man skulle kunna säga: Finns det enighet om att man inte skall ge alkohol till spädbarn och andra barn, så borde det vara lätt att bli överens om att inte heller utsätta foster för ett gift som ger risker för obotliga skador.

Kunde de här områdena hållas alkoholfria skulle vi kunna vinna oerhört mycket i fråga om fysisk och psykisk hälsa och hela arbetsinsatser, och vi skulle undvika massor av olycksfall och misär.

En del av problemen går naturligtvis att undvika med en sträng lagstiftning, med aktiva prisinstrument och med positiva förebyggande insatser. Men jag tror att – något som understrukits i flera inlägg här – vårt eget beteende, våra egna attityder, kan påverka situationen mycket. Uppropen och demonstrationerna inför Luciafirandet styrker ett sådant påstående. Nu har vi en ny attityd i alkoholfrågan. Allt fler inser att vi måste göra insatser som förhindrar att gruppen alkoholskadade växer med den styrka den gör just nu. Här har vi som föräldrar ett stort ansvar – en synpunkt som folkpartiledaren Ola Ullsten flera gånger framfört och som det finns anledning att stryka under.

När det gäller att lösa alkoholproblemen krävs det många insatser, både stora och små. Det finns ingen entydig och enkel väg. Sociala insatser behöver göras, men det behövs också en restriktiv syn på tillgängligheten av alkohol.

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

I interpellationssvaret säger socialministern att målet är en helt alkoholfri representation. Min fråga till Karin Söder blir då: Är detta mål något som socialministern anser skall förverkligas nästa år eller är det en treårsplan eller en tioårsplan? Jag tror nämligen att om denna målsättning snart blir verklighet kommer den att spela en stor roll.

En annan synpunkt i interpellationssvaret som jag tycker att det finns anledning att ta fasta på är socialministerns framhållande av massmedias och bl. a. televisionens ansvar. Att massmedia har ett stort ansvar är så sant som det är sagt. Tar vi riksdagens beslut 1977 som utgångspunkt får vi konstatera att det har hänt ytterst litet. Jag skulle vilja fråga socialministern om hon är beredd att ta initiativ till en överläggning med Sveriges Radios ledning om de här frågorna och efterhöra om man där är beredd att leva upp till det som riksdagen uttalade 1977 i samband med det alkoholpolitiska beslutet. Jag tror att många TV-tittare som med förvåning och ibland med förtvivlan följt TV:s verklighetsförfalskning och undanhållande av fakta på alkoholområdet skulle uppfatta ett sådant initiativ som mycket positivt och välgörande.

Herr talman! Slutligen tror jag att om riksdagen, regeringen och socialministern mer aktivt driver uppfattningen att vi måste minska alkoholbruket är vi på god väg att reducera de problem som håller på att knäcka vårt välfärdssamhälle.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill först svara på den fråga som Märta Fredrikson ställde och som jag delvis har berört redan i mitt svar till Stina Andersson. Frågan gäller de fosterskador som kan uppkomma i samband med alkoholförtäring under graviditet. Vi har detta problem under uppsikt. Det sätt varpå man måste gå till väga är ju att informera om den oerhörda risk som barnet löper när modern förtär alkohol. Det gäller att se till att blivande mödrar får klart för sig vad det är fråga om. På det området pågår arbete. Det pågår försökverksamhet av speciell karaktär i Göteborg för att hitta vägar att nå detta mål på ett rimligt sätt. Man kan ju inte vänta med denna information till dess att kvinnan är gravid, utan man måste samspela med all den information som ges. Inte minst under skolåren är det viktigt att alkoholkonsumtionens konsekvenser i deras hela vidd tas upp, så att ungdomarna får den helt klart för sig på ett tidigt stadium. I och för sig kanske de svåraste skadorna uppkommer innan kvinnan ens är medveten om att hon är gravid. Därför är en förebyggande information av absolut största värde.

Elver Jonsson tog upp en hel del intressanta frågor, och vi är i flertalet fall överens. Han ställde upp några områden som bör vara alkoholfria. Jag tror att bland det allra viktigaste är att se till att det finns alkoholfria miljöer för de människor som av olika skäl annars hamnar i riskzonen. Där har vi alla ett ansvar att solidariskt ställa upp.

Sedan frågade Elver Jonsson om planen för en alkoholfri representation. Jag vill inte här ge några tidsangivelser. Om man gör det är det väldigt lätt att man ger en felaktig bild av möjligheterna. Det skall emellertid inte behöva ta lång tid. Det är egentligen fråga om att fatta beslut i berörda myndigheter.

De har ju själva ansvar för att man får en utveckling åt det här hållet, ju snabbare desto bättre.

När det gäller massmedia behöver jag här inte ge mig in på att förklara massmedias frihet att själva bestämma vilket programutbud de skall ha. Mitt intryck är i varje fall att under den här hösten har massmedia ägnat den problematik vi här i dag diskuterar mycket stor uppmärksamhet. Jag vill gärna säga att vid nästan alla de intervjuer som jag har varit med om har man tagit upp detta som ett av de stora problemen i samhället. Därmed har massmedia, framför allt tidningarna, i hög grad bidragit till att vi fått den opinionsbildning vi har i dag i dessa frågor. Jag önskar att man orkar fortsätta med detta opinionsbildningsarbete också under lång tid framöver.

Sedan är det också att hoppas att man i TV, där man har lättast att påverka, också följer upp denna opinionsbildning i program av olika slag, så att man i någon utsträckning motverkar den glamorisering av alkoholen som finns och också talar om vilka konsekvenser den har. Man behöver tala om t. ex. att det inte går att köra bil med säkerhet efter att ha druckit några glas whisky. Den upplysningen måste också komma in i bilden på ett eller annat sätt. Därmed skulle mycket vara vunnet.

MÄRTA FREDRIKSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill tacka socialministern också för det svaret. Jag känner frågan så väsentlig, och jag önskade att detta skulle understrykas.

Massmedias frihet känner man väl till och gläder sig åt att den insats de gör i så fall är i ökad grad positiv och verkar för att minska glorian kring alkoholen. Man gör dessa påståenden och framför dessa synpunkter just för att understryka massmedias roll.

Socialministern nämnde att man inte skall köra bil när man tagit alkohol. Jag skulle vilja säga att man inte heller skall vara tillsammans så att det är risk för att barn föds med alkoholskador. Man bör alltså undvika alkohol också vid sådana tillfällen.

Vi talar ofta om olika gruppers rätt i samhället: kvinnans rätt, mannens rätt, barnens rätt. Vi måste känna att det också är högst aktuellt med de ofödda barnens rätt att få födas friska och inte utsättas för risker i fosterstadiet av medvetna åtgärder från föräldrarna – ej enbart modern.

Det har frågats: Var går gränsen för konsumtionen? Man vet inte var gränsen går, hur mycket man kan konsumera utan risk. Alltså skall man inte konsumera någonting alls.

Dessa barn är en grupp som far illa på flera olika sätt. Vi vill inte att något barn vid något tillfälle skall fara illa i vårt samhälle. Därför är också denna fråga så väsentlig, och det ofödda barnets rätt så väsentlig.

Jag tackar för det starka engagemang som också socialministern känner här.

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Får jag tacka för det kompletterande svaret. När det gäller hur snabbt målet om alkoholfri representation skall förverkligas svarar

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

socialministern att hon inte vill ge några tidsangivelser. Jag noterar ändå, herr talman, att socialministern menar att det här handlar om att fatta beslut. Får jag avsluta med att jag tilltror socialministern stor handlingskraft i den frågan.

Herr talman! Jag tar det som ett löfte.

ELLA JOHNSON (c):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse som jag tar del av socialministerns svar, där det anges att man planerar för ökade satsningar och en intensivare kampanj när det gäller de här aktuella problemen. Ofta får man höra att det beror på politikerna hur många alkoholister vi kommer att ha i framtiden. Visst har vi politiker – och det gäller politiker på alla plan – ett ansvar även på detta område. I första hand tänker jag här på samhällsplaneringen, vars utformning i stort som i smått påverkar människors närmiljö och trivsel. Det har vi redan varit inne på tidigare här i debatten.

Bakom oss och i gott minne har vi 1960-talets folkomflyttningar. Det växte då snabbt fram nya, starkt koncentrerade bostadsmiljöer och stora skolenheter. Byggivern var så enorm att man i planeringen tappade bort något väsentligt, nämligen förståelsen för barnens och de vuxnas behov och önskemål. Ett av vår tids största socialt onda ting blev därför den isolering som enskilda människor och familjer kom att hamna i dels på grund av uppbrottet från traditionella sociala samlevnadsformer, dels på grund av den samhällsstruktur som bl. a. det moderna bostadsbyggandet skapat. Denna isolering, ängslan, oro och otrygghet blev för många människor inkörsporten till missbruk av alkohol och andra droger, alltså en flykt undan problem och bekymmer. Av detta måste vi lära oss att gjorda misstag i samhällsplaneringen inte får upprepas.

Sedan genomfördes kommunsammanslagningarna med centralisering av både administration och beslut. För den enskilda människan blev allt så avlägset, anonymiteten ökade. Men även omvänt – exempelvis för sociala nämnden och socialbyrån – blev avståndet till människorna längre. Många alkoholskadade och andra drogskadade människor upptäckts ju inte förrän deras behov av vård är stort. Således får samhället satsa mer på omhändertagande och på vård än på förebyggande insatser. Den distriktsindelning som pågår är ett steg i rätt riktning när det gäller att söka motverka detta. Men för att arbetet skall ge resultat måste även distriktsnämnder med beslutanderätt i vissa frågor inrättas. Även de administrativa enheterna måste ligga ute i resp. distrikt, detta för att åter föra samhällets organ och beslut närmare människorna. Min förhoppning är att socialministern vill verka som en pådrivande kraft även i dessa frågor.

Det främsta ansvaret för våra barn och ungdomar och för fostran av dem har dock föräldrarna. Men samhället skall givetvis stödja och hjälpa föräldrarna på olika sätt i deras många gånger svåra och oerhört viktiga uppgift. Jag avser då den kommande föräldrautbildningen. Den föräldraverksamhet som där kommer att bedrivas i små grupper måste bli ett utmärkt och fint forum för information och diskussion både mellan föräldrar och

tillsammans med barnen och ungdomarna. samtidigt som den kommer att leda till ökade kontakter mellan hem och skola. Föräldrarna måste bli mer medvetna om sin betydelse som förebilder för sina barn och ungdomar inte minst då det gäller bruket av alkohol och andra droger. Informationen om alkoholens skadeverkningar borde i samband med föräldrautbildningen kunna nå alla föräldrar och hem.

Medveten om den resursknapphet som råder hoppas jag likväl att socialministern skall finna det angeläget att denna föräldraverksamhet kommer i gång. Det är i hemmen, i livets start, som man lägger grunden och anger de normer och attityder som kommer att bli vägledande för de unga.

Herr talman! En samhällsplanering som inrymmer omtanke om människan, stöd och hjälp i skilda former från samhället, kan inte ge allt det som vi människor behöver. Det behövs nämligen också ökad solidaritet och eget ansvar. Som föräldrar och som medmänniskor måste vi lära oss att ställa upp för och bry oss om dem som vi har omkring oss. Förståelse, omtanke och gemenskap får aldrig bli honnörsord som vi tar fram vid speciella tillfällen, utan de skall vara en daglig verklighet – detta för att samhällets satsningar inte skall bli helt verkningslösa.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi har anledning att vara tacksamma mot Stina Andersson som har interPELLERAT, så att vi har fått tillfälle till den här alkoholpolitiska debatten strax innan riksmötet avslutas för denna höst. Jag vill också tacka socialministern för en bred redovisning i svaret av de åtgärder som man förbereder inom socialdepartementet. Jag tror att den konferens man skall hålla med folkrörelsernas företrädare är ett bra initiativ.

Thure Jadedstig var nyss ivrig att starta en partipolitisk träta, och det kan jag förstå – det är ett uttryck för den besvikelse som han och andra socialdemokrater känner över det som gjordes av den socialdemokratiska regeringen på sin tid. Jag tänker inte delta i det trätandet, för jag tror vi är rätt ense om vad som behöver göras nu. Jag vill gärna säga att sedan socialdemokraterna kom i opposition har de vaknat till liv i missbruksfrågorna och står för en bättre politik än de gjorde tidigare. Bl. a. därför kan det vara bra att de får fortsätta i opposition ett tag till.

Jag tänkte i huvudsak tala om den mest brännande frågan på alkoholområdet, nämligen alkoholmissbruket bland ungdomar. Här har sagts mycket om värdet av att skapa bättre boendemiljö och bättre samhällsplanering, se till att skolan fungerar och att ungdomarna får jobb samt att ändra attityderna till alkohol, och jag tror det är riktigt och viktigt. Men frågan är nu så brännande akut att det behövs snabba och resoluta åtgärder som direkt tar sikte på ungdomarnas alkoholkonsumtion. Jag tänkte nämna fem saker som jag tycker bör stå i förgrunden den närmaste tiden.

Det första är kampanjen mot överlåtelse av alkohol till ungdom, som har nämnts här flera gånger tidigare. Jag är glad åt det gensvar som har mött det initiativ folktopiregeringen tog i våras. Löftet om en kampanj mot

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

överlåtelse av alkoholdrycker till ungdom finns med i regeringsförklaringen. Det som skedde inför Luciafirandet visar att det går att nå praktiska resultat. Det är också bra att Systembolaget redan har gått till handling. Det är ju något orimligt att vi under många år har kunnat se att riksdagens beslut om åldersgräns inte har respekterats och att det praktiskt taget har förbigåtts med tystnad av ansvariga, både i opinionsbildning och när det gäller handlingar. Jag tror att denna kampanj, om den drivs energiskt – som det nu ser ut att bli – kommer att visa sig mycket viktig.

Den andra frågan jag vill ta upp gäller hemtillverkningen av vin. Man uppskattar att det i dag handlar om 10 miljoner liter om året. Det innebär att 1977 års beslut, som syftade till att försvåra sådan här hemtillverkning, kringgås. Det betyder att både åldersgränsen och prisinstrumentet sätts ur spel. Nu har socialstyrelsens A-nämnd förslagit att man skall ingripa mot försäljningen av snabbvinsatser och andra medel för snabbtillverkning av vin. Det förslaget bör genomföras. Det är faktiskt så att en grupp ungdomar som skaffar sig tre omgångar av sådan här utrustning – det tar tre veckor att tillverka vinet – kan till varje veckoslut ha 25 flaskor vin att hälla i sig för en kostnad av ungefär 3 kr. per flaska. Den tragiska händelsen i Göteborg nyligen tyder på att denna hemtillverkning inte bara är någonting oskyldigt som vuxna håller på med för att dryga ut hushållskassan, utan det är någonting som ungdomar har börjat upptäcka. Vi kan inte acceptera att riksdagens beslut sätts ur spel på detta sätt. En hel del kommer naturligtvis att bli irriterade, men frågan är: Är vi beredda att kräva solidaritet av den vanlige måttlighetsförbrukaren som inte har några bekymmer med alkohol? Detta är ett exempel där vi kan göra det.

Den tredje saken jag vill ta upp är alkoholförtäringen på gator och torg. Folkpartiregeringen uttalade i somras att alkoholförtäring inte längre bör tillåtas på offentliga platser. Vi ansåg att kommunerna borde utnyttja möjligheterna i allmänna ordningsstadgan att förbjuda alkoholförtäring på offentliga platser. Jag hoppas att socialministern vill bekräfta att den nuvarande regeringen har samma uppfattning.

Det fjärde är att man måste ta hand om berusade ungdomar. Ungdomar som uppträder berusade på offentliga platser bör tas om hand, i första hand för att hjälpas hem, i andra hand för att lugna ner sig hos polisen eller på tillnyktringsenheter där sådana finns. Lagen om tillfälligt omhändertagande, LTO, och lagen om omhändertagande av berusade, LOB, ger underlag för det.

För det femte menar jag att man kan lägga beslag på ungdomarnas alkoholdrycker. Om ungdomar påträffas med alkoholdrycker som de inte har rätt att köpa, bör polisen kunna ta hand om dessa drycker. Sedan kan föräldrarna få komma och hämta dem hos polisen. Jag vet att detta tillämpas på sina håll. Om det rättsliga underlaget skulle vara bräckligt, bör man skapa ett sådant underlag.

Det här kan synas som drastiska åtgärder. Men vi kan helt enkelt inte längre acceptera att de beslut om åldersgräns för alkoholköp och om förbud mot överlåtelse av alkoholdrycker till ungdomar som riksdagen har

fattat sätts ur spel, med tusentals tragedier som följd.

Självfallet måste vi också jämsides med de här insatserna fortsätta att erbjuda ungdomarna vettiga alternativ, som ger dem en stimulerande och rolig fritid utan alkohol. Och viktigast av allt – en lösning av alkoholproblemen kräver en förändring av attityderna hos den stora majoriteten måttlighetsförbrukare. Om vi genom vårt eget handlande lär våra ungdomar att man inte kan ha roligt utan alkohol, hur skall vi då kunna inbilla oss att de skall dra någon annan slutsats för egen del?

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Jag söker inte politisk träta vare sig med Gabriel Romanus eller med någon annan, och det är inte att träta om man försöker konstatera en sanning. Är det inte, herr Romanus, en sanning att riksdagen beslöt att alkoholfrågorna i fortsättningen skulle infogas i sitt sociala sammanhang och ett klart mål fastställas för fleråriga insatser, syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och därmed komma till rätta med alkoholmissbruket? Det var alltså ett klart mål att begränsa konsumtionen och komma till rätta med alkoholmissbruket, och det var en renodlad riksdagsbeställning om förslag till fleråriga insatser.

Min kritik mot Rune Gustavsson och Gabriel Romanus gällde bara att de inte har följt det här riksdagsbeslutet. Så enkelt är det. Att Karin Söder nu har satt bollen i rullning hälsar vi med tillfredsställelse, för det var ett krav från socialdemokratin redan när det alkoholpolitiska målet fastställdes att vi skulle få igenom vårt s. k. 100-miljonersprogram. I det låg just den form av folkrörelseinsatser som vi i dag diskuterar.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! De förslag som Gabriel Romanus kom med till åtgärder för att hjälpa våra ungdomar är alla av positivt slag. De här fem åtgärderna är ändock en bekräftelse på nödvändigheten av en samordning mellan olika departement. Det är just sådana här frågor som får tas upp i samarbetsgruppen, eftersom de hör hemma också i utbildningsdepartementet och budgetdepartementet. Vi måste ta ett gemensamt tag inom regeringskansliet i de här sammanhangen.

När riksdagen 1977 fattade beslut om snabbvinet – för att bara ta ett exempel – var det ju för att man med ett enkelt förfaringsätt skulle kunna ta vara på något av det naturen ger i trädgården och runt omkring genom att göra sitt vin hemma. Nu har detta nästan blivit någon sorts massindustri, och naturligtvis måste då frågan följas med stor uppmärksamhet. Vi ser ju dystra exempel på de värsta konsekvenserna av lättillgängligheten när människor dels skadar andra, dels själva hamnar i, om jag får så uttrycka mig, livstids olycka. Jag delar uppfattningen att det här är inte fråga bara om en eller några personers ansvar, utan vi har alla ett solidariskt ansvar att som medmänniskor avstå från sådant som vi inbillar oss att vi själva kan hantera men som andra inte kan handskas med, om helhetsbilden ändå skall kunna visa på ett framsteg på det här området.

Beträffande föräldrautbildningen delar jag Ella Johnssons uppfattning att det är väldigt viktigt att stödja föräldragenerationen i detta sammanhang. Inte bara barnen behöver vårt stöd, utan också föräldrarna måste få känna att de har stöd av andra i sin fostrarroll. På det sättet tror jag att vi kan nå positiva resultat i framtiden.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för hennes senaste inlägg. Jag tolkar det så att den nuvarande regeringen har samma uppfattning som folkpartiregeringen. Kommunerna bör utnyttja möjligheten att förbjuda alkoholförtäring på offentliga platser, för att på det sättet markera ett avståndstagande och inte kapitulera inför det ökande alkoholmissbruket, vilket den nuvarande situationen ger intryck av att man gör.

Beträffande snabbvinet vill jag framhålla att 1977 års beslut förbjöd koncentrat för tillverkning av vin. Då visade sig industrin uppfinningsrik och hittade på en ny sak, som man nu har haft en väldig framgång med i marknadsföringen. Vi kan driva hur många kampanjer som helst mot överlåtelse av alkoholdrycker till ungdom. Eftersom de kan tillverka vin själva på ett enkelt och billigt sätt, äventyras resultatet. Därför tror jag att det – även om det kommer att uppfattas som nya ingrepp i vardagslivet – är nödvändigt att ingripa mot försäljningen av snabbsatserna.

Thure Jadestig sade att Rune Gustavsson och jag inte har följt riksdagens beslut från 1977. Det är inte sant. Som exempel nämnde Thure Jadestig att vi inte har följt en del socialdemokratiska motioner, som har avslagits av riksdagen. Det var inte något bra exempel. På alla de punkter där det fanns konkreta inslag i riksdagens beslut har de följts. Vi har satsat mera pengar. Hundramiljonersprogrammet är inte så imponerande – det skulle ju gälla tre år – när man vet att vi bara förra året ökade insatserna till missbrukarvård och liknande med 47 milj. kr. i budgeten. Det kan jämföras med de 33 milj. kr. som ett hundramiljonersprogram på tre år innebär för ett år. Jag vet att socialdemokraterna vill ha ytterligare satsningar. Man kan alltid komma med överbud när man befinner sig i opposition. Det känner jag väl till. Men riksdagens beslut har följts. Det vet Thure Jadestig mycket väl.

Flera av de saker som Thure Jadestig tog upp är redan under arbete eller under förberedelse. Den kampanj mot langning som vi nu diskuterar, och som folkpartiregeringen tog initiativ till, syftar just till att 1977 års beslut om åldersgränsen skall förverkligas. Den är ett av de viktigaste inslagen i 1977 års beslut. Men självklart har detta beslut följts även på andra punkter.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Rune Gustavsson och Gabriel Romanus hänvisade till 1960-talet, som ju var utredningarnas decennium. Samtliga politiska partier – även centerpartiet och folkpartiet – var eniga om att man skulle avvakta APU-utredningen. Den kom, och propositionen lades av en borgerlig regering. Riksdagens beslut blev att man skulle framlägga förslag om

fleråriga insatser. Det har man inte gjort. Detta faktum kan inte ens Gabriel Romanus trola bort.

Nr 54

Måndagen den
17 december 1979

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Om man utreder och utreder medan behövliga åtgärder får vänta, vem har då ansvaret? Regeringen eller oppositionen? Självklart har den socialdemokratiska regeringen huvudansvaret för det som skedde och inte skedde fram till 1976. Jag hade på känn att Thure Jadestig inte var riktigt tillfreds med den socialdemokratiska alkoholpolitiken fram till 1976. Hans irritation nu kanske är ett uttryck för detta. Men är han nöjd med den socialdemokratiska alkoholpolitiken fram till 1976, är det så mycket mer uppseendeväckande.

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

Andre vice talmannen anmälde att Thure Jadestig anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag instämmer i det mesta av innehållet i svaret på interpellationen. Jag delar socialministerns oro. Flera av talarna har pekat på missbruksexempel som också oroar. Så gott som varje dag kan var och en av oss se tragedier runt omkring oss - här i Stockholms city, hemma i Sollentuna, ja runt om i landet.

Det är några år sedan allt detta berodde på mellanölet. Bara vi fick bort mellanölet skulle allt bli bra. Blev det så? Nej, det blev precis så som en del av oss tvingades förutspå: man började dricka annat i stället. Man tog till starkare drycker. Det finns faktiskt riksdagsmän i denna kammare som nu efteråt har erkänt att mellanölsförbudet inte blev vad de trodde och hoppades. I dag vet vi att vi inte löser så omfattande och komplicerade problem genom att sänka alkoholhalten med någon tiondels procent i någon av alkoholdryckerna. Vi skall inte glömma detta när vi nu måste gå vidare.

Herr talman! Även om socialministerns svar är ett uttryck för engagemang och intresse, för ansvar och för vilja att ta sig an dessa frågor, saknar jag en väsentlig del i detta allmänpolitiska inlägg i alkoholfrågan. Tyvärr har vi i alltför hög grad gjort alkoholpolitiken till en specialfråga för sig. Så är det ju inte. Alkoholpolitiken är invävd i många andra politiska områden. Det är fråga om barnpolitik, ungdomspolitik, familjepolitik, socialpolitik, skolpolitik, fritidspolitik, sysselsättningspolitik, ja även pris- och skattepolitik.

Nu har socialministern antytt detta i svaret. Men är det denna antydning som har medverkat till att socialministern i svaret inte säger någonting om något av det allra viktigaste när det gäller detta sociala problem, nämligen föräldrans ansvar? Jag tänker på den roll som föräldrar har. Är det inte märkligt, brukar en god vän och skolledare här i Stockholm säga till mig, om jag parkerar min bil fel får jag böta, men om jag parkerar mitt barn fel händer knappast någonting.

De viktigaste insatserna för att komma till rätta med alkoholmissbruket

*Om åtgärder mot
missbruk av alko-
hol*

måste vara de förebyggande insatserna att bereda de unga så god uppväxtmiljö, utbildning och sysselsättning som möjligt. Olika studier av social missanpassning och alkoholproblem visar att det i och för sig inte är den materiella standarden som är avgörande. Vad som behövs är främst en fostran byggd på kärlek, inte släpphänhet, och på fasthet, inte hårdhet, med en konsekvent behandling av barnet. Familjen och hemmet har här en central roll, en roll som måste stödjas och förstärkas. Så står det i ett förslag som f. n. är ute på remiss i vårt parti.

Jag vill personligen tillägga att om den svenska föräldragenerationen fortsätter att nonchalera sitt föräldraansvar, kan vi dess värre börja räkna med en förlorad allt större del av barn- och ungdomsgenerationen. Frågan är om vi inte nu måste skärpa tonen gentemot föräldrarna. Har socialministern i något anförande här på sistone verkligen sagt ifrån gentemot föräldrarna? Har något annat statsråd gjort det? Har någon partiledare f. ö. gjort det? Har skolöverstyrelsens chef gjort det? Har ärkebiskopen gjort det?

Visst är det bra om Thure Jadestig slår vakt om folkrörelsernas verksamhet och ansvar. Visst är det bra om lärarna och skolan fullgör sin alkoholpolitiska roll, såsom Rune Gustavsson i Alvesta påpekade. Visst är det bra om arbetsmarknadsmyndigheterna gör sitt, såsom socialministern framhåller i interpellationssvaret. Men jag tror att vi nu måste på ett helt annat sätt ställa krav på föräldrarna. Med "vi" menar jag inte enbart vi riksdagsmän eller politiker i leden. Visst är det bra det som Stina Andersson och Märta Fredrikson poängterade just beträffande föräldrarollen, vilket också socialministern senare var inne på. Det kanske kan vara bra att även jag understryker detta. Men jag tror att regeringen nu måste säga ifrån på denna punkt.

Tänk, Karin Söder, om vi genom en sådan uppmaning fick varje förälder att varje dag bara i denna vecka fullgöra sina uppgifter såsom mor eller far! Det är jobbigt det. Det är tidsödande och det inkräktar på vår egen bekvämlighet. Men det är faktiskt nödvändigt, nödvändigare än mycket annat på detta område. Nu gäller det en hel generation. Jag är övertygad om att om socialministern går före här och visar hur andra opinionsbildare i tåten skall agera för att få föräldrarna att känna sitt ansvar, kan det bli resultat.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Luften har gått ur denna diskussion, så man skall kanske inte förlänga den. Men det finns i den allmänna debatten klyschor som går och som det inte finns underlag för. Jag har nämligen under veckoslutet läst igenom de två stora riksdagsdebatterna i april och i maj. Jag skulle vilja ställa en konkret fråga till Alf Wennerfors: Vem har här i riksdagen sagt att mellanölsförbudet skulle lösa alla problem? Det finns i alla fall inte uttryckt i riksdagens protokoll. Det kan jag garantera Alf Wennerfors att det inte gör.

Om Alf Wennerfors hade varit inne i kammaren redan från debattens början, hade han hört att jag var ofin nog att citera mig själv i de avslutande

orden från en riksdagsdebatt i april 1977. Jag upprepar vad jag då sade:

”Det finns inget enkelt genialiskt grepp för att komma till rätta med alkoholbruket. Vi måste satsa på en alkoholpolitik som har en blandning av gamla restriktioner och nya positiva inslag, där folkrörelserna kan bli ett trovärdigt instrument.”

Det vill jag ha såsom slutvinjett också för denna debatt.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vet inte vilken uppfattning Alf Wennerfors har om min plikt såsom mor och hur jag fullgör den. Jag skulle föregå med gott exempel. Men det är förknippat med vissa svårigheter att vara hemma tillräckligt mycket i sådana sammanhang. För att ta den allvarliga delen – och det är i och för sig allvarligt hur man såsom politiker skall kunna fullgöra sin föräldraskyldighet – att vi skall gå ut och tala om föräldraansvaret vill jag framhålla att jag har gjort det vid ett flertal tillfällen. Jag råkade medverka i Hylands Gomorron Sverige för några veckor sedan. Där talade jag om föräldraansvaret. Jag har fått kvitto på detta i flera avseenden. Föräldrar har skrivit till mig och sagt:

Vi har gjort vårt allra yttersta såsom föräldrar men har ändå misslyckats. Vi känner oss ganska utpekade, när ni talar om föräldraansvaret i TV. Trots alla våra ansträngningar och trots att vi tyckte att våra barn levde i en god miljö misslyckades vi. Våra barn är alkoholister och narkotikamisbrukare.

Problemet är inte så hemskt enkelt. Det räcker inte att bara tala rent generellt om föräldraansvar. Vi har visserligen ett stort ansvar såsom föräldrar, men det gäller också att tala om ett medmänskligt ansvar. Det talar jag om i mitt interpellationssvar. Vi har alla ett ansvar. För att ta ytterligare ett exempel på mitt engagemang i dessa frågor så kan jag nämna att jag talade om detta i den allmänpolitiska debatten i höstas.

Det är inte fråga om mina barn och andras ungar. Alla barn i samhället är egentligen våra barn. Vi har ett ansvar inte bara för våra egna utan också för alla dem vi möter i vår omvärld. Jag menar också att vi som har nått litet längre i ålder har ett särskilt ansvar att stödja den nuvarande föräldragegenerationen på olika sätt i deras föräldraroll. Vi kan inte ensidigt peka ut bara föräldrarna, men vi skall stödja dem i deras roll och rusta dem för föräldrarollen. Vi skall ta hand om varandra i hela den orsakskedja som leder fram till problem med alkoholen.

Jag vill också säga någonting om mellanölet. Jag kan hålla med om att debatten under en period fokuserades alldeles för mycket på enbart mellanölet. Men vad man inte får glömma i den alkoholpolitiska debatten är det mycket glamorösa sätt varpå mellanölet introducerades i detta land. Där tror jag att de största skadeverkningarna åstadkoms när det gällde att införa nya attityder till alkoholhaltiga drycker – i detta fall mellanölet.

Enligt undersökningar, som inte är så vittgående men ändå finns, har debutåldern för alkoholkonsumtion när det gäller öl höjts efter det att mellanölet togs bort. Vi har alltså i viss utsträckning lyckats beträffande de

Yngsta åldrarna, men tyvärr har borttagandet också fått en annan effekt. I den debatt som vi nu för och i den vi har framför oss skall vi inte bara se till denna bit, utan vi skall se till helheten i alkoholkonsumtionen. Att bara ta ut en bit löser inte problemet, utan det är som sagt helheten vi måste ta tag i. Och denna debatt ger vid handen att det finns en bred uppslutning kring att vi skall försöka åstadkomma konkreta resultat till frömma för kommande generationer.

ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag delar den uppfattning som Karin Söder nu framförde beträffande glamoriseringen av mellanölet 1965. Reklamkampanjerna för mellanölet utformades på ett högst olyckligt sätt. Det håller jag fullkomligt med om.

Till Thure Jadestig vill jag säga att den hetskampanj som organisationer och politiker förde mot mellanölet kunde få människor att tro att det var mellanölet som var orsaken till allt ont här i världen. Det var det jag ville ha sagt, och det är bara skönt om jag nu kan få bekräftelse på att jag på den punkten har missuppfattat både Thure Jadestig och andra. Och kanske kan jag i dag av Thure Jadestig – andra riksdagsmän har ju lämnat det – t. o. m. få det beskedet att mellanölsförbudet inte gav det resultat som Thure Jadestig och andra med honom hoppades på.

Utmärkt, Karin Söder! Jag såg inte detta program som Karin Söder medverkade i denna lördagsmorgon, men Filip Fridolfsson, som sitter här bredvid mig, såg det. Och han har viskande berättat för mig att Karin Söder var alldeles utmärkt i det programmet och att hon verkligen sade ifrån när det gäller våra föräldrar. Jag stöttar det på allt sätt, och jag är säker på att politiker runt om i landet är beredda att göra detsamma. Vi måste inte bara säga ifrån när det gäller våra föräldrar utan också, som Karin Söder, stötta dem. Men kanske vi också måste pröva vilka åtgärder som vi skall vidta för att föräldrar som inte hör detta ändå skall känna att de nu måste ta sitt ansvar för barn- och ungdomsgenerationen.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bra att Alf Wennerfors nu börjar komma till klarhet när det gäller alkoholpolitiken. Jag känner inte till någon som har påstått att borttagandet av mellanölet skulle lösa alla problem. Men det var ett led i arbetet för att rädda ungdom. Vår motivering var att vi skulle skydda nya grupper från en tidig alkoholdebut. Mellanölet grundlade, genom att missbruket trängde längre och längre ner i åldrarna, en alkoholism som vi i dag har oerhörda problem med. Jag har ute på alkoholistanstalter och narkomanvårdshem träffat många som har sagt ungefär följande: Jag började med mellanölet när jag var elva år. Därefter fungerade jag inte, och sedan kom narkotikan. Vad gjorde Alf Wennerfors? Jo, han var den främste talesmannen för mellanölets bevarande.

Jag vill rekommendera Alf Wennerfors att lyssna litet på politiker utanför den egna gruppen. Här fick Alf Wennerfors veta att Karin Söder på ett

strålande sätt framträdde i Lennart Hylands TV-program Gomorron Sverige. Och från denna talarstol har jag personligen många gånger tagit upp detta problem, för det är fastlagt av riksdagen när vi beslöt antaga förskolelagen att det är föräldrarna som har ansvaret för barnens fostran och vård men att det åligger samhället att stötta föräldrarna för att de skall kunna fullgöra denna viktiga uppgift. Jag vill livligt understryka att det är viktigt att ungdomarna får växa upp under trygga förhållanden, för det är i hemmen som attityder och vanor grundläggs.

ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag skall i dag inte ta upp den handske som Rune Gustavsson kastade beträffande mellanölet. Däremot skall jag säga att jag inte har lyssnat ordentligt när Rune Gustavsson varit i farten och talat om det föräldraansvar som jag efterlyser. Om nu Rune Gustavsson har agerat på det här sättet – och det har jag all anledning att tro – då är jag bara tacksam och glad. Bra Rune Gustavsson!

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Nykterhetsfrågan är vårt största olösta sociala problem sade Per Edvin Sköld i riksdagen för 25 år sedan. Nästan samma ord – vårt lands största sociala och medicinska problem – använde Karin Söder nu. Vad var problemet 1954? Då var alkoholisterna nästan uteslutande män, i allmänhet män på 50 år och däröver. Det tog ungefär 30 år att utveckla en alkoholism. I dag vet vi att människor med ungefär samma skador kan ha åldrar som ligger vid och strax över 20 år. Det går alltså mycket fort att skapa alkoholism när man dricker så mycket, så snabbt och så tidigt.

Det sociala problemet alkohol är mycket större än det medicinska, i varje fall är det helt uppenbart att motåtgärderna inte i någon avgörande del kan ligga i vård och behandling. Man har talat här om bostäder och kommun-sammanslagningar som en del av orsakerna till alkoholism. Jag tror att man enklast kommer närmast om man säger som Svante Nycander sade i en bok för några år sedan: Trots allt letande tycks man bara ha funnit en gemensam nämnare för alkoholisterna: De har alla druckit ovanligt mycket alkohol.

Den totala alkoholkonsumtionen måste minskas. Det slog riksdagen fast i alkoholpolitiska beslutet 1977. Det är en viktig princip att minska den alltför höga alkoholkonsumtionen. Det innebär att man ser det klara sambandet som forskning och annat har visat mellan total alkoholkonsumtion och skador. Det är tyvärr inte alla som erkänner det här sambandet. TCO-kongressen antog nyligen ett beklämmande aktstycke som visar att man fortfarande 1979 nästan ingenting har lärt.

När Karin Söder säger att socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor måste ha tid på sig för att finna sina arbetsmetoder, så beror det på att det där också finns företrädare för organisationer, främst arbetsmarknadens största, som fortfarande inte accepterar tanken på det nära sambandet mellan total alkoholkonsumtion och alkoholskador. När riksdagen sade att man skall minska den totala alkoholkonsumtionen och att det finns ett klart samband

mellan denna konsumtion och skadorna, så kan man säga att riksdagen också medger att i princip är det en avvägning mellan den solidaritet vi visar med svaga och den konsumtionsfrihet som vi vill ge alkoholkonsumenten i gemen. En viss totalkonsumtion ger vissa skador. Då kan man säga att därmed har vi också utsagt vilka alkoholskador som riksdagen tolererar. Förr kunde man blunda för detta genom att påstå att det inte finns ett sådant klart samband. Det går inte att göra längre.

Det finns flera intressanta inlägg på senare tid. Professorn och företags-ekonomen Olof Henells bok "Kröken" är läsvärd därför att han utifrån litet annorlunda utgångspunkter kommer fram till samma slutsats. Världshälsoorganisationen har nyligen gjort en mycket fin summering som bekräftar mycket av det som sagts i det här landet. Jag har en känsla av – och många har väl det – att något av en opinionssvängning är på gång, att fler människor erkänner det här problemet.

Vi har i många år talat om gifter, om yttre miljö och om arbetsmiljö. Men det finns inget gift i landet som förorsakar så många dödsfall och inget annat gift orsakar så många skador och olyckor som alkoholen. Det finns naturligtvis litet av en dubbelmoral här. Vi såg vilken uppmärksamhet neurosedynet väckte, och vi ser hur förhållandevis liten uppmärksamhet som väcks av de mycket fler fosterskador alkoholen förorsakar. Det är klart att de olika reaktionerna visar att det inte är barnen man tänker på när man bedömer alkoholen annorlunda än andra gifter.

När man gästar livsmedelsverket kan man se med vilken frenesi man där undersöker någon liten karamell för att se om den innehåller något färgämne som eventuellt skulle kunna skada någon. Om man jämför de resurser som satsas på sådant med dem vi satsar när det gäller ett gift som vi vet dödar mellan 13 och 15 personer på en dag, så får vi en bild av relationerna mellan de här problemen.

Hur invävt är då alkoholbruket i olika sammanhang? Jag kan ta ett exempel. En av landets största banker bjöd för ett tag sedan in ett antal riksdagsmän. Det första man såg i sammanträdesrummet i denna bank var naturligtvis ett antal glas. Det berodde inte på att man inom banken tyckte att man borde bjuda just riksdagsmän på alkohol, utan så blir förmodligen varje gäst hemött. Det ingår liksom i vår umgängessed.

Naturligtvis är det ett stort psykologiskt problem att någonting som ingår som en så stor del av vardagen som alkoholen samtidigt orsakar vårt största sociala problem. Det är detta som skapat så mycket av hämningar och så mycket av oförmåga att se frågeställningen.

Alf Wennerfors tog upp frågan om mellanölet. Jag anser att det är katastrofalt att vi under 1960-talet gjorde ett avsteg från den princip som man trodde var självklar sedan vi fått Systembolaget och som innebär att berusningsdrycker inte skall säljas i allmänna handeln utan vara förbehållna för försäljning i det statliga monopolföretaget. Man gjorde ett undantag från den här principen, och hur många tusen offer detta har skördat vet vi ännu inte. Naturligtvis försvinner inte de skador som uppstått bara för att man återgår till den rimliga principen, dvs. att alkoholdrycker icke skall vara en

handelsvara på samma sätt som smör och annat. Nu har man fört tillbaka försäljningen av berusningsdrycker till Systembolaget, men givetvis kommer skadeverkningarna av att mellanölet fick försäljas fritt att finnas kvar mycket länge. De ungdomar som i dag är alkoholister har inte blivit det på grund av vad de druckit i år utan på grund av vad de druckit under de närmast föregående åren.

Riksdagen sade alltså 1977 att vi skulle minska den alltför höga alkoholkonsumtionen. Tyvärr måste vi konstatera att det innevarande år görs ett avsteg från detta. Alkoholkonsumtionen kommer nämligen att stiga. Tack och lov har skatterna på alkoholen nu höjts något. Nu måste vi se till att vi 1980 hamnar på en lägre konsumtionsnivå än den vi hade 1978 – vi skall alltså inte jämföra med årets konsumtion, som ju innebär ett allvarligt avsteg från beslutet 1977. Det instrument vi har att ta till om vi inte lyckas genom skattehöjningen är naturligtvis inköpsregistrering.

Låt oss också notera att våldet i vårt samhälle i första hand är ett alkoholpolitiskt problem. Jag vill bara konstatera att det parti som brukar tala mest om ordning på gator och torg är suveränt sämst representerat i riksdagens nykterhetsgrupper.

Men jag är optimist. Jag tror att den opinion vi nu kan se inte bara är en tillfällig historia, utan att det finns grund för att allmänheten är beredd att acceptera en mer offensiv alkoholpolitik för att bringa ner alkoholskadorna. Jag tycker att socialministern skall utnyttja det förhållandet att det nu finns en benägenhet att godta en betydligt mer ambitiös politik än vad som tydligen varit möjligt under de senaste åren.

STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka socialminister Karin Söder för hennes kompletterande svar och för hennes inlägg i debatten. Bl. a. Alf Wennerfors anförde att Karin Söder gjort ett strålande inlägg i Lennart Hylands program Gomorron Sverige. Jag vill säga att hon också har gjort jättefina inlägg i dagens alkoholpolitiska debatt.

Jag skall inte förlänga debatten utan vill bara säga att jag med intresse lyssnat till de inlägg som har gjorts, och jag kan konstatera att intresset är stort här i kammaren för denna angelägna fråga. Jag hoppas verkligen att debatten fortsätter lika intensivt utanför kammarens dörrar. Det behövs många och stora insatser i detta arbete. Vi behöver alla hjälpas åt för att söka skapa ett samhälle med livskvalitet.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Eftersom Alf Wennerfors ställde en fråga om vilka som talar om föräldraansvaret vill jag säga ett par ord. Men låt mig först säga att jag blev orolig när han drog upp mellanölsdebatten. Det är ännu för tidigt att ha en definitiv mening om vad som har hänt. Men så mycket kan man nog säga, som att verkningarna av beslutet tycks bli precis de som man kunde vänta sig efter en något så när lugn analys: För de äldre ungdomar som redan var inne i ett fast alkoholbetecende fanns stor risk för att mellanölet skulle ersättas med

Måndagen den
17 december 1979

*Om användningen
av kadmium i
porslinsindustrin*

starkare drycker. För de yngre fanns en chans att man skulle kunna skjuta upp alkoholdebuten. Om verkningarna är de som man kunde vänta sig vid beslutet, finns i dag ingen anledning att ompröva det. Jag hoppas verkligen att Alf Wennerfors med sitt inlägg inte menade att dra upp en mellanölsdebatt utan att vi får låta mellanölet vila i frid.

Alf Wennerfors frågade om någon partiledare hade tagit upp just föräldraansvaret. Om han hade varit inne när Elver Jonsson talade, hade han hört att en av dem som har tagit upp denna sak är folkpartiets ordförande Ola Ullsten. Han har dock inte gjort det på samma märkliga sätt som Alf Wennerfors. Om man parkerar sin bil fel får man böter, om man parkerar sina barn fel, då händer ingenting, sade han. Om detta skall vara en inledning till diskussionen om föräldraansvaret inom alkoholfrågan, då förstår jag ingenting. Är det meningen att man skall se på uppfostran av barn och ungdomar på det sättet att man skall parkera dem så att man undviker böter? Jag vill mycket hellre att man för en diskussion på det nyanserade sätt som socialministern gjorde, dvs. att betona föräldrarnas ansvar, men inte döma ut eller bötfälla de föräldrar som finner, att deras ungdomar kommer på sned trots alla ansträngningar. Vad föräldrarna framför allt behöver är stöd, och det måste vara ett viktigt inslag i den kampanj mot överlåtelse av alkohol till ungdomar som nu förberedes.

Det är lätt sagt att föräldrar inte skall ge sina barn alkohol, men den förälder som står i valet mellan att själv bjuda sina tonåringar på t. ex. vin och att de skall ge sig i väg till något kompisgäng, där man inte alls har någon kontroll över vad som händer, den föräldern tycker inte att situationen är enkel. Precis lika litet som det är lätt att själv bestämma den tid då ens ungdomar skall vara hemma på kvällen. Det är svårt att hävda restriktivare tider än dem som gäller för alla andra.

Vad man här bör göra är att genom hem och skola eller på annat sätt ta upp en diskussion mellan föräldrar och ungdomar, där man kan komma överens om vad som skall gälla. Man borde se till att föräldrarna inte behöver försätta sina egna ungdomar i en besvärligare situation än den som gäller för deras kamrater, för att ta ett konkret exempel. Att jämföra med parkeringsböter leder ingenstans. Saken bör diskuteras just på det nyanserade sätt som socialministern gjorde.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 18 Om användningen av kadmium i porslinsindustrin

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara *Mona S:t Cyr*s (m) den 22 november anmälda interpellation, 1979/80:79, och anförde:

Herr talman! Mona S:t Cyr har frågat mig om jag anser att de små kvantiteter kadmium som är aktuella inom porslinsindustrin utgör en hälsofara som motiverar ett fasthållande av förbudet i detta sammanhang

Måndagen den
17 december 1979

*Om användningen
av kadmium i
porslinsindustrin*

samt om jag är beredd att verka för att dispens medges de berörda företagen.

Kadmium är ett ämne som anrikas i naturen, och halterna stiger i vår omgivning. Detta kan på sikt medföra allvarliga hälsorisker. För att bryta denna ökning av koncentrationerna av kadmium i miljön har beslut meddelats om förbud att använda kadmium som färgämne och stabilisator och för ytbehandling. Kadmium används i ett stort antal produkter, ofta i små mängder. För att minska de totala utsläppen måste därför all onödig användning av kadmium undvikas.

Enligt kungörelsen om hälso- och miljöfarliga varor är det produktkontrollnämnden som meddelar undantag från förbudet om det föreligger särskilda skäl. Dispenser kan antingen vara generella eller ges för enskilda produkter. Produktkontrollnämnden håller på att utarbeta riktlinjer för dispensprövning från förbudet. Jag vill därför inte uttala mig om dispens i de i frågan berörda fallen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

MONA S:T CYR (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för erhållet svar på min interpellation. Dock anser jag att svaret tyvärr inte innehåller någonting materiellt.

Jag har exemplifierat min framställning med porslinsindustrins bekymmer med anledning av kadmiumförbudet. Det torde dock vara bekant såväl för jordbruksministern som för mig själv och många andra att många fler branscher berörs. Många är i dag med rätta oroade över sin produktion och de följder som kadmiumförbudet kan medföra. Det är då ingen tröst att få veta att produktkontrollnämnden håller på att utarbeta dispensregler. Tiden går fort, och snart är vi framme vid den 1 juli 1980. Innan dess måste många företag som berörs ha fattat sina beslut med anledning av eventuella avslag på ansökan om dispens. Det kan beröra många människors sysselsättning.

Mot den bakgrunden anser jag att jordbruksministern litet närmare borde ha kommenterat utsikterna för berörda företag. Själv anser jag att ärendet har mycket större dignitet än att avse blott och bart ett dispensförfarande. Det kunde vara intressant att få höra statsrådets rent principiella syn på frågan, ty det är knappast produktkontrollnämndens uppgift att ha överblick över de totala samhällsverkningarna. Därför vore det intressant att få veta om man vid beslutsfattandet hade analyserat vilka yttersta konsekvenser som förbudet skulle få. Det finns ju andra områden, som inte berörs denna gång, där man har en än större avnämning av kadmium. Känner beslutsfattarna alltid till följdverkningarna av ett beslut, och bryr man sig i så fall om dem?

Sedan den här interpellationen skrevs har jag erfarit hur produktkontrollnämnden kan tänkas arbeta med dispensgivningen. Man önskar eliminera onödig användning samt verka pådrivande på utvecklingen av substitut.

Måndagen den
17 december 1979

*Om användningen
av kadmium i
porslinsindustrin*

Sedan säger man följande: Hur produktkontrollnämnden kommer att ställa sig är givetvis något annat och möjligen osäkrare. Vad får vi fram av det yttrandet? Ingenting!

Jag har vidare från en berörd bransch fått vissa exempel på dispensobjekt. Sålunda skulle dispens medges om en ringa del av produkterna innehåller kadmium. Ringheten måste dock vara stor. Det exempel man ger på detta är en mutter i förhållande till en bil. Funktionsskäl kan också ligga till grund för dispens. Om t. ex. skyldighet föreligger att hålla reservdelar ett visst antal år, så medges dispens då annan myndighet har föreskrivit denna skyldighet. Friktionsytan i en skidbindning är ett exempel på hur funktionskravet är skäl för dispens. S. k. konstnärliga produkter för "evigt" bruk uppges också vara tänkbara dispensobjekt.

Förbudet drabbar givetvis förutom producenterna också återförsäljarna av produkterna. Utländska företag med handelskontakter med svenska tillverkare är också oroade över det svenska kadmiumförbudets följdverkningar. E.G-länderna har framhållit att förbudet utgör ett tekniskt hinder för handeln och har avsett att diskutera frågan inom ramen för frihandelsavtalet. Importvaror för miljontals kronor berörs nämligen. Här pekade man bl. a. på produkter inom plast- och metallindustrin. I november hölls ett möte i Bryssel om detta. Vad resulterade detta i? Finns kadmiumförbud också i andra länder? Hur har man i så fall lindrat verkningarna där?

Nog måste det förestående kadmiumförbudets följdverkningar på delar av svenskt näringsliv ha ett vidare intresse än det inom produktkontrollnämnden, som avser handläggningen av dispensansökningarna. Är jordbruksministern t. ex. beredd att få konsekvenserna ingående belysta eller saknar en sådan åtgärd intresse?

Det skulle också vara intressant att veta hur man på ansvarigt håll avser att förfara med trafikens röda stoppljus. De berörs nämligen också. Är de att hänföra till ett område där ringheten anses vara stor? Eller kommer hela vårt trafiksignalsystem att reformeras på kuppen?

Nog har förbudet ett tämligen vitt samhällsintresse, värt att uppmärksammas också utanför produktkontrollnämndens väggar!

Jag vill sluta med att fråga jordbruksministern: Vad beslutade produktkontrollnämnden om det är bekant – i förra veckan i just det här ärendet om kadmium? Det finns ett brett intresse hos företagare såväl inom näringslivet som inom varuhandeln att få veta det.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Fru talman! Konsekvenserna av folkpartiregeringens beslut om att kadmium skall förbjudas för ytbehandling eller som färgämne kommer för den svenska porslinsindustrin att bli mycket allvarliga.

Det är därför mycket angeläget att den ansökan om dispens som de svenska tillverkarna inlämnat till produktkontrollnämnden behandlas positivt. Det är viktigt att minska användningen av kadmium så mycket som möjligt, men det är mycket små mängder som här används. Andelen kadmium som används av den keramiska industrin i Sverige är mycket låg.

möjligen några promille av den totala användningen i landet. För Rörstrands i Lidköping rör det sig om två hekto per år, och strävan är att minska kvantiteten ytterligare.

Lagstiftningen om högsta tillåtna utlösning av kadmium ur keramiskt hushållsgods begränsar redan nu kraftigt möjligheterna att använda kadmi- umhaltiga färgämnen. Ur arbetsmiljösynpunkt synes man ha löst dessa frågor på ett godtagbart sätt, vilket också skyddsombudet vitsordat. Kadmium frigörs ej heller vid sopförbränning av porslin, då det är bundet.

Det är en mycket ringa andel kadmium som används i färger, men ämnet kan omöjligen ersättas i stark röd färg och ingår också i en del andra färger.

Konsekvenserna för den svenska porslinsindustrin blir allvarliga om man inte erhåller dispens. Denna industri kan då inte konkurrera på exportmarknaden på lika villkor; de utländska tillverkarna får designmässiga fördelar.

Inte heller på den svenska marknaden kommer vi att få en konkurrens på lika villkor. Man kommer knappast att kunna kontrollera om importerat porslin innehåller kadmium eller ej. Det kommer att bli oerhört svårt för de svenska kontrollmyndigheterna, vilket också generaltullstyrelsen anført.

Här riskerar vi en snedvridning av konkurrensförhållandena som jag anser att vi inte kan acceptera. För sysselsättningen och ekonomin inom porslinsindustrin skulle detta ge mycket allvarliga konsekvenser.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Mona S:t Cyr målar upp en bild som innebär att Sverige närmast skulle gå under om inte kadmium fritt får användas i fortsättningen. Så är det naturligtvis inte.

Mona S:t Cyr använde ju samma debatteknik som många före henne har tillämpat så fort man diskuterat miljöproblem. Man vill angripa miljöproblem för att göra miljön bättre. Det kan ju inte vara så att man säger sig vilja förbättra miljön och samtidigt står i riksdagen och klagar över att vi vill göra den bättre.

Sanningen i det här ärendet är att förbudet träder i kraft den 1 juli nästa år och att produktkontrollnämnden under februari månad kommer att ha riktlinjer klara för dispensprövning. Ingivna dispensansökningar kommer då att kunna prövas. Om dispensansökan blir avslagen, har företagen möjlighet att överklaga ärendet hos regeringen. Det är det sätt som vi alltid har arbetat på i regering och riksdag, och det är det enda möjliga arbetssättet även i fortsättningen.

MONA S:T CYR (m):

Fru talman! Jag talade inte alls för att åstadkomma någon domedagsstämning, utan jag tycker bara att det finns en del praktiska frågor som jag har anledning att ställa och som även bör bli besvarade.

Jag har varit aktiv i hälso- och miljöskyddsfrågorna, och jag är positiv till

---

*Om användningen
av kadmium i
porslinsindustrin*

dem. Men man kan inte bara isolerat se på dem, utan man måste också se på de totala samhällsverkningarna. Det var den frågan som jag tog upp alldeles nyss.

Det är bra att företagen har möjlighet att överklaga beslutet om förbud. Dispensreglerna är ännu inte fastställda, om jag förstod jordbruksministern rätt. Vi kommer alltså att vara inne i januari-februari innan det finns någon chans att få ärendet handlagt. Men det finns ju bland de branscher som berörs sådana som har en ettårig framförhållning, och jag vet inte hur de skall hinna med det här i så fall – då är vi redan sent ute. De har, trots att beslutet fattades i våras, inte blivit informerade om det förrän nu på höstkanten, i september-oktober.

Det rör sig, om vi bara ser på varusidan, om tiotusentals artiklar. Det vore intressant att få höra hur man kan kontrollera att dessa inte längre kommer att importeras eller behandlas. Finns det verkligen en kapacitet hos myndigheter och företag för att följa upp beslutet? Det vore också intressant att få veta vilken typ av dispens man tänker tillämpa. Såvitt jag kan se måste man, med tanke på den korta tid som återstår, arbeta med skilda tidsperspektiv för olika företag som har en dispensgivning, vilken då omfattar ett antal år, för att företaget skall hinna avveckla de produkter som inte längre får användas här eller som importeras till Sverige. Jag undrar: Vad gör man med de branscher där det inte finns något substitut för kadmium?

Denna färganvändning inom porslinsindustrin kan vara rätt intressant. Den här lilla lappen, som jag nu visar, är tagen ur en stor importerad karta med dekaler. Lappen, som ser ut ungefär som ett bokmärke, den löses upp på den fabrik i Sverige som använder dekaler av det här slaget – i detta fall är det Hackefors i Linköping – och appliceras på tallrikar, koppar, assietter osv., varefter godset bränns. Att det skulle uppstå någon större risk genom den totala avfallsmängden av kadmium i det fallet är föga troligt.

Det var alltså ett besked om typen av dispenser som jag efterlyste, vilken övergångstid de här företagen medges, om det finns någon tidsplan samt när man anser att förbudet skall ha slagit igenom totalt i vårt land?

Det kan också, till slut, vara intressant att komma ihåg att nej-sidan i kampanjen inför folkomröstningen utger ett litet märke för nej till kärnkraft. Det finns ett väldigt starkt kadmiuminslag i den gula och den röda färgen i solen på det märket. Det blir en hel del avfall av de knapparna, så det är bäst att folkomröstningen genomförs den 23 mars och inte senare!

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Mona S:t Cyr säger att att det skulle vara intressant att få veta vilka typer av dispenser som kommer att medges, osv.

Låt mig säga att produktkontrollnämnden har att följa förordningen om ändring i kungörelsen om hälso- och miljöfarliga varor som utfärdades den 30 augusti 1979 och som utkom från trycket den 18 september 1979. Det har därför inte varit någon möjlighet att ge företagen en tidigare information än från den tidpunkt då beslutet fattades och skriften kom ut från trycket. I

förordningens 45 § klargörs det också på vilka punkter produktkontrollnämnden får meddela föreskrifter om avsteg från bestämmelserna. Det är icke min uppgift som statsråd och chef för jordbruksdepartementet att tala om för produktkontrollnämnden hur den skall handlägga det arbetet – i så fall skulle vi ju inte ha någon särskild myndighet som skulle sköta det – utan det skall myndigheten själv göra. Sedan kan den som har fått en dispensansökan avslagen klaga vidare till regeringen i det enskilda ärendet.

MONA S:T CYR (m):

Fru talman! Det återstår väl en del svar på de frågor jag ställt. Intressant är t. ex. hur länge man kommer att ha ett visst överseende, dvs. hur länge man kommer att ge dispenser framdeles. Räknar man verkligen med att man då kommer att ha kontroll över hela den här marknaden? Eller hur stor del tror man att man kan få kontroll över?

Att produktkontrollnämnden handlägger dispensärenden vet jag också, men det uppstår följdverkningar för samhället som onekligen angår även jordbruksministern.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Jag rekommenderar Mona S:t Cyr att återkomma med frågor när produktkontrollnämnden har utarbetat sina riktlinjer.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 19 Om lokaliseringen av stiftelsen Statshälsans huvudkontor

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Margot Håkansson*'s (fp) den 30 november anmälda fråga, 1979/80:187, och anförde:

Fru talman! Margot Håkansson har frågat mig vilka möjligheter det finns att från regeringens sida genomdriva ett beslut om lokalisering av Statshälsans huvudkontor i enlighet med riksdagens intentioner även om beslutet står i konflikt med centrala fackliga intressen. Margot Håkansson har också frågat om jag anser det rimligt att centrala fackliga organisationer motarbetar regionalpolitiska syften och om mitt fortsatta aktiva stöd för lokalisering av stiftelsens huvudkontor till Karlskrona kan påräknas.

Jag vill först påminna om mitt svar förra gången frågan var uppe i riksdagen. Staten är en av fyra huvudmän för stiftelsen. Någon möjlighet för staten att genomdriva ett beslut mot de övriga stiftarnas vilja finns inte.

Jag har tillskrivit de övriga stiftarna, dvs. de statsanställdas huvudorganisationer, och framfört min och regeringens bestämda uppfattning att huvudkontoret inte bör förläggas i Stockholmsområdet utan till Karlskrona. Jag har dessutom haft överläggningar i frågan med företrädare för huvudorganisationerna.

*Om lokaliseringen
av stiftelsen Stats-
hälsans huvud-
kontor*

Genom att organisationerna velat medverka till en aktiv regionalpolitik har en överenskommelse nu kunnat träffas som innebär att Statshälsans huvudkontor förläggs till Karlskrona.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Statsrådet säger i svaret:

”Jag har tillskrivit de övriga stiftarna --- och framfört min och regeringens bestämda uppfattning att huvudkontoret inte bör förläggas i Stockholmsområdet.”

Jag vill varmt tacka statsrådet Johansson för svaret men också för de insatser som statsrådet gjort för att övertyga de centrala fackliga organisationerna – Statsanställdas förbund, SACO/SR och TCO-S – om vikten av att i denna fråga följa ett klart riksdagsbeslut om en riktig regionalpolitik.

När jag den 8 november fick svar från statsrådet på min första fråga om lokaliseringen av Statshälsan var tongångarna från statsrådets sida mycket positiva. Därefter har vi i Karlskrona och Blekinge blivit mycket besvikna på de centrala fackliga organisationernas agerande i denna fråga. Detta har inneburit en skarp konfrontation med det enhälliga riksdagsbeslutets intentioner när det gäller lokaliseringen av Statshälsans huvudkontor. Jag är helt medveten om att man i de överläggningar som hållits och i de brev som skrivits ändå mer eller mindre har utgått från att staten och regeringen skulle kunna genomdriva sina intentioner i denna fråga, om vilka vi enhälligt fattat beslut i riksdagen.

Organisationerna har skrivit att de inte kunde godkänna Karlskrona som lokaliseringsort. Man angav en rad skäl som egentligen var väldigt dåliga. De tyckte att Statshälsan var tvungen att hålla ständig kontakt med Stockholm, att man måste bedriva verksamheten på den ort där statsförvaltningen i övrigt finns och att man hade en begränsad budget som huvudsakligen borde användas till att bedriva företagshälsovård och inte till att företa långa resor till de åtta serviceenheter som finns runt om i landet. Dessa serviceenheter finns i Stockholm, Linköping, Kalmar, Malmö, Göteborg, Karlstad, Sundsvall och Umeå.

Det kan också förtjäna nämnas att staten har i avtalet med stiftelsen *Statshälsan förbundet sig att från Statshälsans start den 1 juli 1980 och tre budgetår framåt betala 65, 83 resp. 101 milj. kr. som bidrag till verksamheten*. I fortsättningen skall finansieringsplanen genom kollektiva förhandlingar skrivas fram, så att den alltid omfattar tre år. Bidragens storlek motsvarar också en 50-procentig ökning av utbyggnadstakten jämfört med den nuvarande.

Det är alltså med stor tillfredsställelse jag tackar statsrådet för agerandet i detta ärende, och jag tackar också för Blekinges del för att vi får huvudkontoret förlagt till Karlskrona. Vi behöver det mycket väl, och vi behöver mycket mer av statliga åtgärder.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Fru talman! Jag har naturligtvis inte särskilt stor anledning att gå in på hur detta beslut har kommit fram, men jag är angelägen att rätta ett missförstånd:

Jag tror inte att man i det här fallet skall lägga någon stor skuld på de centrala fackliga organisationerna. Jag har mött dem i förhandlingar, och det har varit positiva förhandlingar, öppna förhandlingar. Men det har förekommit indikationer eller signaler under beredningsperiodens lopp som gjort att de har fått intrycket att lokaliseringen redan var klar i och med att stiftelseurkunden undertecknades den 13 september 1979, där det i 4 § heter att styrelsen har sitt säte i Stockholm.

Jag har inte brytt mig om att forska efter vad det är för sorts indikationer i detalj. Detta är sådant som hände före regeringsskiftet, och de fackliga huvudorganisationerna har alltså fått det intrycket att Karlskrona var borta ur bilden i det läget. Jag har haft som uppgift att övertyga dem om motsatsen. Det har alltså lyckats, och då är allting väl, hoppas jag.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Nej, jag tror inte att vi skall söka syndabockar. Men jag tycker ändå att det är viktigt att i riksdagen fastställa att centrala fackliga organisationer inte skall motarbeta ett regionalpolitiskt beslut som är fattat i riksdagen. Om vi inte kan lokalisera en ny verksamhet, där inte någon människa är anställd ännu, ut i landet, så kan vi aldrig flytta ut någonting. Det skall vi vara medvetna om.

Jag är själv medlem i TCO och fackligt aktiv. Jag har varit ordförande i Blekinge läns lokalavdelning av Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförening under fem år, och jag är helt medveten om att de fackliga organisationerna måste ha stort inflytande på besluten. Men i denna fråga tycker jag det är tillfredsställande att man också har kunnat tillmötesgå de lokala fackliga organisationernas starka önskan och tillmötesgå alla dem som är berörda av beslutet i vårt län och i Karlskrona.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 20 Om decentraliseringen inom den offentliga sektorn

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Annå Wohlin-Anderssons* (c) den 6 november anmälda interpellation, 1979/80:51, och anförde:

Fru talman! Anna Wohlin-Andersson har i en interpellation frågat mig vilka konkreta åtgärder jag avser att vidta för att fullfölja regeringsdeklarationens målsättning om decentralisering av funktioner inom den offentliga sektorn.

Till grund för regeringens strävan att åstadkomma decentralisering av den offentliga verksamheten ligger uppfattningen att olika samhällsfunktioner

---

Om decentraliseringen inom den offentliga sektorn

bör förläggas så nära de människor som skall betjänas av verksamheten som möjligt. Både resurser och beslutsbefogenheter skall ligga nära medborgarna.

Det finns i dag en politisk enighet om att planeringen inom den offentliga sektorn på ett annat sätt än tidigare också skall beakta regionalpolitiska aspekter. Den största sysselsättningsökningen under senare år har ägt rum inom den offentliga sektorn. En målinriktad decentralisering kan ge bättre differentierade arbetsmarknader med bredare yrkesutbud regionalt och lokalt. I kombination med en aktiv närings- och arbetsmarknadspolitik ökar det människornas möjligheter att finna sin utkomst i hemtrakten eller i vart fall inom det egna länet. Det är inte minst viktigt i tider då minskning av sysselsättningen inom delar av industrin och en svag ekonomisk tillväxt skapar betydande problem på olika håll i landet.

I regeringsförklaringen slås fast att ett målmedvetet arbete skall bedrivas för att åstadkomma decentralisering inom den offentliga sektorn och att en särskild delegation för decentraliseringen skall inrättas.

F. n. utarbetas inom regeringskansliet direktiv för delegationen, som kommer att inrättas inom kort. Det är därför nu för tidigt att ange vilka konkreta åtgärder som delegationens arbete kan ge upphov till. Eftersom delegationen måste komma att spela en viktig roll när det gäller att planmässigt styra decentraliseringen av resurser och beslutsbefogenheter och lokaliseringen av den offentliga förvaltningen utifrån regionalpolitiska utgångspunkter, vill jag här kortfattat redovisa vissa riktlinjer för delegationens arbete.

Vad det nu i första hand gäller är att genom en samordnad planering och successiva åtgärder få till stånd en sådan omstrukturering av statsförvaltningens organisation att lämpliga funktioner och arbetsuppgifter som handläggs centralt efter hand kan föras ut till regionala och lokala enheter. Men det gäller också att kontinuerligt pröva lokaliseringen av ny eller utvidgad statlig verksamhet. Det måste finnas starka skäl för att förlägga en ny statlig verksamhet till Stockholm eller dess grannkommuner. Olika medel bör prövas att styra över en eventuell expansion av central statlig verksamhet till regionala eller lokala enheter inom myndigheter som har sådan organisation, vid sidan av den styrning som sker genom budgetprocessen. Bl. a. kan övervägas att införa ett högsta tal för antalet anställda vid olika centrala statliga funktioner i storstadsområdena.

Även om det finns många önskemål om reformer och förbättringar inom den offentliga sektorn torde den ekonomiska situationen under lång tid framöver vara sådan att endast mycket begränsade utökningar kan tillåtas. Kraven på besparing och rationalisering av befintlig verksamhet kommer att öka. Mot den bakgrunden bör också prövas om funktioner som är gemensamma för flera myndigheter kan slås samman och förläggas regionalt eller lokalt.

Frågan om decentralisering bör också regelmässigt prövas i samband med omorganisation av befintlig statlig verksamhet. Jag vill särskilt betona att det nu inte är fråga om någon ny utlokaliseringsetapp. Genom att decentralise-

ringsfrågorna knyts till pågående förändringar av den statliga verksamheten skapas förutsättningar för en mer genomgripande decentralisering av såväl verksamhet som beslutsbefogenheter.

En viktig fråga i sammanhanget gäller delegationens ställning och befogenheter. Enligt arbetsmarknadsutskottet kan det vara ändamålsenligt att delegationen knyts till regeringskansliet (prop. 1978/79:112, AU 1978/79:23, rskr 1978/79:435). Jag delar helt den uppfattningen. Med hänsyn till delegationens roll som regeringens samordnande organ i decentraliseringsfrågor är det nödvändigt att den kan medverka i beredningen inom regeringskansliet av sådana frågor som innefattar bedömningar av eller ställningstaganden till lokalisering av statlig verksamhet. I alla sådana frågor bör beredningen ske i samråd med delegationen. Delegationen måste kunna arbeta aktivt och själv ta initiativ till olika åtgärder. Delegationen bör också kunna lämna anvisningar inom sitt område såväl till verk och myndigheter som till departement.

Genom den nära knytningen till regeringskansliet underlättas också den nödvändiga samordningen med budgetprocessen. Det är i hög grad angeläget att decentraliseringsfrågorna på ett mer planmässigt och målinriktat sätt än hittills integreras i budgetarbetet både hos myndigheterna och inom regeringskansliet. Närmare riktlinjer härför kommer att utarbetas genom budgetdepartementets försorg. Härigenom kommer en bättre grund att finnas för att även i budgetbehandlingen beakta decentraliseringsaspekterna på den statliga verksamheten.

En annan viktig fråga i sammanhanget gäller de anställdas medverkan i decentraliseringsarbetet. En aktiv och positiv medverkan från de statsanställda och deras organisationer är enligt min mening en förutsättning för en effektiv decentraliseringspolitik.

Jag vill avslutningsvis peka på att delegationen i planeringen av sitt arbete självfallet måste ta till vara de erfarenheter av olika decentraliseringsåtgärder som finns på olika håll inom förvaltningen. Bl. a. finns erfarenheter inom vissa affärsdrivande verk av decentralisering av uppgifter från centralförvaltningen till regional och lokal nivå. Flyttningen av centrala ämbetsverk från Stockholm till olika orter ute i landet har också gett värdefulla erfarenheter. I dag är de båda flyttningsetapperna i stort sett genomförda. Vi vet betydligt mer om vilka problem som kan uppstå och hur de kan lösas. Vi har följt upp effekterna för personal och anhöriga och för de flyttande verken, och vi kan i dag göra vissa bedömningar av bl. a. de kommunal- och samhällsekonomiska konsekvenserna av verksflyttningarna.

Erfarenheter finns också samlade inom de centrala, administrativa myndigheter som i olika sammanhang inom sina resp. fackområden medverkat i arbetet med decentralisering och omlokalisering av statlig verksamhet. Jag skall här bara nämna statskontoret, byggnadsstyrelsen och statens arbetsmarknadsnämnd. Jag förutsätter att dessa myndigheter kommer att ha viktiga uppgifter också i den nya satsning på decentraliseringspolitiken som nu inleds.

Genom de riktlinjer jag här har skisserat skapas möjligheter att

Mandagen den
17 december 1979

Om decentraliseringen inom den offentliga sektorn

åstadkomma praktiska resultat av delegationens arbete genom decentralisering såväl inom landet som inom olika regioner.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet Johansson för svaret, ett svar som jag upplevde som grundligt, innehållsrikt och engagerat.

Som jag säger i interpellationen får den offentliga sektorn en allt större betydelse för sysselsättningen. Antalet centralt anställda inom den offentliga sektorn har fördubblats under den senaste tioårsperioden och uppgick år 1976 till ca 1,2 miljoner.

Den offentliga sektorns expansion har ju kommit att spela en stor samhällsekonomisk roll, och utvecklingen inom denna sektor har också i hög grad medverkat till en koncentration av arbetstillfällena och därmed bebyggelse och service. Denna koncentration är olycklig för människorna och oekonomisk för samhället. Det krävs kraftfulla insatser och en uttalad politisk vilja att verka i decentralistisk riktning, om den pågående utvecklingen mot ökad koncentration i samhället skall kunna brytas.

En betydande decentralisering inom den offentliga sektorn kan spela en väsentlig roll för en balanserad sysselsättningsutveckling runt hela vårt land. Det är inte bara så att den offentliga servicen måste upprätthållas i bygder med vikande befolkningsunderlag och att det måste finnas garanti för rimlig service på skilda områden också i glesbygden. Denna sektor står ju för den absoluta merparten av den service varför utan ingen ort, stor eller liten, kan leva vidare. Dessutom representerar den offentliga sektorn i sig en så väsentlig del av sysselsättningen att lokaliseringen av dessa arbetsplatser på ett helt annat sätt än hittills måste uppmärksammas och underordnas den regionala planeringen.

Statsrådet Johansson säger i sitt svar att den ekonomiska situationen under lång tid framöver torde vara sådan att mycket begränsade utökningar av den offentliga sektorn kan tillåtas. Detta instämmer jag helt i. Men då är det desto viktigare att se över hur en decentralisering skall kunna ske inom redan befintliga centrala statliga myndigheter. Man kan gå flera vägar. En är att uppgifter delegeras till olika länsorgan. En annan är att man upprättar filialer eller avdelningar ute i landet. Den översyn och genomlysning av verksamheten som skulle krävas för en aktiv decentralisering skulle dessutom enligt min uppfattning verksamt bidra till en besparing inom och rationalisering av redan befintlig verksamhet.

I en partimotion i våras föreslog centerpartiet att riksdagen skulle uttala att nytillkommande statliga myndigheter skall lokaliseras utanför Stockholmsområdet. Detta ville varken arbetsmarknadsutskottet eller riksdagen gå med på, utan man föredrog en betydligt mjukare skrivning.

Jag tycker att det senaste årets händelser visar att vi inte klarar av en aktiv decentralisering med mjuka skrivningar. Om vi verkligen menar allvar med att sprida central statlig verksamhet utanför Stockholm och dess grannkommuner, borde riksdagen ha antagit centerpartiets förslag till uttalande. Då hade vi inte behövt uppleva att AB Samhällsföretag lokaliserades till

Botkyrka, att postens filateliavdelning hamnade i Kista, att vi inte fick transportrådet till Östersund, och vi hade fått en mer positiv syn på länsrätternas utlokalisering från residensstäderna.

Den offentliga sektorn spelar naturligtvis också en mycket stor roll när det gäller den inomregionala balansen. I Länsplanering, Rapport -79 säger länsstyrelsen i Östergötland, mitt hemlän, att tillväxten i arbetstillfällen inom den statliga sektorn kan förväntas bli mycket kraftig i länets primära centrum under prognosperioden. I regionala centra och kommuncentra kan den förväntas bli svag resp. mycket svag.

Länsstyrelsen säger vidare: "Länsstyrelsen måste därför understryka vad som anförts i länsrapport 1978 om sysselsättningsutvecklingen inom den offentliga verksamheten. Statliga centrala ämbetsverk och regionala organ bör i högre utsträckning än tidigare visa ett regionalpolitiskt ansvar vid lokaliseringen av tillkommande verksamheter i länen. Vidare bör i de fall där omlokalisering sker kostnadsförmyndingar täckas genom ökade anslag inom den berörda sektorn eller genom de regionalpolitiska anslag som länsstyrelsen har begärt."

För att på ett konkret sätt kunna ta itu med de här problemen och som ett led i den nya länsplaneringsomgången har länsstyrelsen i Östergötland kommit överens med statskontoret om att göra en noggrannare kartläggning av den offentliga sektorns nuläge och framtidsplaner i fråga om sysselsättningen i länet.

Arbetet kommer att bedrivas i form av ett särskilt projekt. Projektgruppen består av två utredare från länsstyrelsen, en utredare från landstinget och två utredare från statskontoret. Länsstyrelsen kommer dessutom att knyta en konsult till projektgruppen.

Projektet består av två delar – en som enbart gäller Östergötlands län och en som riktar sig till alla länsstyrelser. Den del av projektet som gäller decentralisering inom Östergötlands län syftar till att identifiera offentliga verksamheter som kan förläggas till länets regionala centra och länets kommuncentra, dvs. i första hand andra kommuner än Norrköping och Linköping.

Den andra, mer generella delen av projektet syftar till att utveckla metoder för decentralisering till hjälp för länsstyrelsernas fortsatta planeringsarbete.

Projektet kommer att avrapporteras i två separata rapporter, för vilka länsstyrelsen resp. statskontoret själva får ta ansvar. Länsstyrelsen svarar för den del av projektet som behandlar möjligheterna till decentralisering i Östergötlands län. Statskontorets rapport kommer med utgångspunkt i erfarenheter från bl. a. Östergötlands län att behandla de allmänna förutsättningarna för decentralisering av offentlig verksamhet. Denna rapport riktar sig till samtliga länsstyrelser och berörda departement.

Det är inte möjligt att dra någon skarp gräns mellan Östergötlandsdelen och den generella delen av projektet när det gäller själva utredningsarbetets bedrivande. Det kartläggnings- och analysarbete som kommer att utföras i Östergötland kan komma att fungera som en modell för, eller åtminstone

---

Om decentraliseringen inom den offentliga sektorn

Måndagen den
17 december 1979

Om decentraliseringen inom den offentliga sektorn

som en exemplifiering av, hur länsstyrelser kan verka för decentralisering. Projektarbetet kommer därför att inledas med Östergötlandsdelen.

En första sammandragning av representanter från statliga regionala myndigheter och projektgruppen har ägt rum. Redan då kom en hel del intressanta synpunkter fram. Det kan bli fråga om defensiva åtgärder, av typen att låta bli att lägga ner, och offensiva åtgärder som kan gälla dels flyttning av hela verksamheter, dels bitar därav av typen att en man som slutar på huvudkontoret ersätts av en annan som anställs på en filial i stället. Flyttar man beslut från regional nivå till lokal nivå kan man också i stället för ett eventuellt utökat huvudkontor få fler lokalkontor. Flera myndigheter har varit inne på tanken att ha gemensamma lokalkontor. Samma sak är statsrådet Johansson inne på, när han säger i svaret: "Mot den bakgrunden bör också prövas om funktioner som är gemensamma för flera myndigheter kan slås samman och förläggas regionalt eller lokalt."

Jag anser att det är viktigt och riktigt att länsmyndigheterna håller i det här decentraliseringsarbetet. Vi hoppas också att vi under utredningens gång skall få klart för oss om speciella ekonomiska medel måste till, och i så fall hur stora belopp det kan röra sig om, för att genomföra framtagna decentraliseringsåtgärder.

Ja, fru talman, det här har blivit ett långt svar på ett långt svar, men jag tycker att detta är en mycket viktig bit när det gäller den fortsatta samhällsutvecklingen. Jag vill sluta med att önska statsrådet Johansson och decentraliseringsdelegationen lycka till i det förestående arbetet.

MONA S:T CYR (m):

Fru talman! Jag är ingen tillskyndare av växande offentlig verksamhet, inte heller av utlokalisering av befintlig statlig verksamhet. Men i den mån som densamma förekommer och det rör sig om ny verksamhet anser jag det vara mycket angeläget att denna lokaliseras rätt. Det står också i regeringsdeklarationen att man ser skapandet av regional balans och sysselsättningsmöjligheter i alla delar av landet som ett betydelsefullt fördelningspolitiskt mål.

Jag representerar en liten kommun, Kinda kommun i Östergötland, där staten dragit in sin verksamhet, med bittra följdverkningar för såväl kommunen som hundratalet kvinnliga anställda. Den stansfilial som postgirot lagt ut till Kisa drabbades av ny teknik och därmed en förnyad centralisering.

Vi hade täta kontakter med ansvariga personer om detta och under lång tid, men vi fick inget gehör. När vi sedan med länsstyrelsens stöd slogs för en gynnsam placering inom det nya stödområdessystemet i våras, blev det också kyligt avslag. Dessförinnan hade man placerat Kinda kommun, liksom Ydre i samma geografiska område, i den s. k. grå zonen. Sedermera kallade man oss blott och bart grå kommun. Vad detta innebar vet vi dock alltfjämt i dag ingenting om. Det hade ingen som helst innebörd för oss. Våra framställningar om stöd avslögs nämligen konsekvent.

Jag säger detta för att exemplifiera den statliga regionalpolitiska verklig-

heten, åtminstone hitintills. Jag är förvissad om att min kommun inte är ensam i denna situation. Just därför är det viktigt att i den här frågan få framföra vittnesmål om de uteblivna fördelningspolitiska effekterna hittills. Det finns en hel del material att hämta ur gjorda erfarenheter för den delegation som statsrådet har omnämnt i sitt interpellationssvar till Anna Wohlin-Andersson. Måhända kan det materialet ge inspiration till en mer konkret resultatpolitik i framtiden för ny statlig verksamhet ute i regionerna och på det lokala planet. En samordning av samhällets alla resurser är utan tvivel nödvändig.

Vi begärde från Kinda kommun en statlig ersättningsverksamhet för den indragna stansfilialen, men vi har väntat förgäves på besked. Kanske föreligger nu möjlighet att få något besked?

Befolkningsminskningen under åren 1945–1963 utgjorde 3 500 personer. 1955 hade vi 12 700 invånare, och 1977 fanns det 10 600 invånare. Länsstyrelsens preliminära prognos i Länsplanering 1980 visar på en sluttande kurva till 10 500 redan 1983 och 10 200 år 2000. Den kvinnliga förvärvsfrekvensen är enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik 31 % inom kommunen. I det inre stödområdet är motsvarande tal 35 %. Den totala förvärvsfrekvensen för Kinda är 49 % och i det yttre stödområdet 52 %. Rikets kvinnliga förvärvsfrekvens är 42 %, att jämföra med Kindas 31 %, och rikets totala förvärvsfrekvens är 55 %, att jämföra med Kindas 49 %.

Kinda kommun har sålunda en negativ befolknings- och sysselsättningsutveckling som är jämförbar med förhållandena i många kommuner inom det s. k. inre stödområdet. Detta borde kvalificera den för gynnsamma statliga åtgärder. Riksdagen har uttalat att södra länsdelen i Östergötland, vari Kinda ingår tillsammans med Ydre, Åtvidaberg och Valdemarsvik, skall ses som ett prioriterat område i fråga om insatser för att stärka och utveckla näringslivet.

Min avsikt med detta inlägg har varit att efterlysa möjligheterna till ökad uppmärksamhet från statlig sida då eventuellt ny statlig lokalisering aktualiseras. En tidigare statlig indragning borde i första hand repareras. Det projektarbete i Östergötlands län som nyss omnämndes av Anna Wohlin-Andersson bör ge ytterligare underlag för en framtida framgångsrik statlig fördelningspolitik. Kan då möjligen södra länsdelen i Östergötlands län påräkna statens positiva inställning härvidlag? Det är min fråga till statsrådet Olof Johansson.

Förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Det finns många goda skäl för decentralisering av offentlig verksamhet och offentliga beslut. Det ligger ett egenvärde i att sprida makt och ansvar. Det är viktigt för demokratin att besluten läggs närmare människorna. Det är angeläget att man genom decentralisering kan förkorta handläggningstiden och därigenom minska den ovisshet som enskilda.

---

*Om decentralise-
ringen inom den
offentliga sektorn*

företag och kommuner alltid svävar i så länge ett ärende är oavgjort. Det är viktigt att man minskar belastningen på centrala organ, och det är angeläget att man sprider sysselsättningsstillfällena över landet.

Mot den här bakgrunden var folkpartiregeringen mycket aktiv i vad gällde decentralisering inom offentlig verksamhet. I vårens byråkratiproposition upptogs 30 olika, konkreta åtgärder som syftade till att föra ner beslut till lägre instanser, att delegera och decentralisera. Det var också mot den bakgrunden som folkpartiregeringen förberedde den decentraliseringsdelegation som nu skall tillsättas, och jag hälsar med tillfredsställelse att den äntligen kommer till stånd.

Men det fanns, tyckte jag, i statsrådet Johanssons inlägg kanske något av en snedbelastning till förmån för sysselsättningsaspekterna på decentraliseringen. Många svävar i okunnighet om att vi i Sverige faktiskt har en ganska jämn fördelning av arbetstillfällena i den offentliga sektorn över landets olika delar. Om man ser på de siffror som sysselsättningsutredningen har tagit fram, visar det sig att vi har 25 % av landets förvävsarbetande i offentlig tjänst. I storstadsområdena är siffran 27 % och i Stockholms län 28 %. Den offentliga sysselsättningen i Stockholms län ligger alltså inte särskilt långt över genomsnittet.

Ser man på de uppgifter som statistiska centralbyrån tog fram på uppdrag av statens personalnämnd för några år sedan, visar det sig att den nettoökning av 40 000 arbetstillfällen i statlig tjänst som tillkom mellan 1969 och 1976 till sju åttondelar hamnade utanför Storstockholmsområdet. Av 40 000 tillkommande arbetstillfällen hamnade 5 000 i Stockholms län och därav bara 300 i Stockholms kommun. Det finns alltså inte en väldig obalans mellan landets olika delar, och det finns därför inte heller några stora möjligheter att genom att föra ut arbetstillfällen från Stockholms kommun och län öka sysselsättningen i andra delar av landet.

Fru talman! Det är viktigt att vi inte har illusioner om vad decentraliseringspolitiken kan ge i fråga om sysselsättning. Men det är också viktigt att vi målmedvetet fortsätter att sträva efter en spridning av makt och ansvar, en spridning av inflytande, en decentralisering som ger möjlighet till lokala variationer, vilka kan ge lärdomar för reformarbetet. Lika viktigt är det att vi strävar efter att tillgodose sysselsättningsbehov i olika delar av landet när det tillkommer ny verksamhet och när den offentliga verksamheten expanderar. Men låt oss inte ha illusioner om att det finns stora möjligheter att genom utflyttning av arbetstillfällen från Stockholm öka sysselsättningen i landets övriga delar.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Fru talman! Jag kan hålla med Daniel Tarschys så långt som att det aldrig är bra att ha illusioner, i varje fall om de inte kan förverkligas. Men jag tror ändå att det är viktigt att man har en väldigt stark målinriktning på den verksamhet som nu får ett nytt avstamp i decentraliseringspolitiken genom decentraliseringsdelegationen. Det krävs naturligtvis att alla delar av den statliga förvaltningen är med på noterna, att de ställer upp och är beredda att

göra sin insats. I så fall tror jag att det finns betydande möjligheter som hittills inte har tagits till vara, i varje fall inte på något målmedvetet eller samlat och samordnat sätt.

Inläggen från Anna Wohlin-Andersson och Mona St Cyr visar båda att det finns en betydande opinion i olika delar av landet som just vill sätta sysselsättningsfrågorna i centrum. Jag håller med om att det inte är den enda men en avgörande och viktig del av decentraliseringsverksamheten.

Daniel Tarschys och andra känner till att vi har ett betydande och viktigt material att hämta ur decentraliseringsutredningen och ur förvaltningsutredningen, som Daniel Tarschys själv har arbetat med. Detta kan leda till betydande förenklingar i statlig byråkrati, decentralisering och kanske i vissa fall också sysselsättningseffekter i form av spridning av sysselsättningen över landet.

Det är väsentligt att ha balans, men jag tycker inte att jag har någon direkt snedbelastning i mitt interpellationssvar, som är relativt principiellt hålllet. Jag har avsiktligt försökt att i de olika formuleringarna hela tiden parallellt nämna både resurser och beslutsbefogenheter. Och den så att säga traditionella regionalpolitiken och decentraliseringspolitiken i mer demokratisk betydelse återkommer gång på gång i svaret.

Det var intressant att lyssna till Anna Wohlin-Anderssons redogörelse för det arbete som pågår inom Östergötlands län. Det finns verkligen stark anledning att också lyfta fram den inomregionala decentraliseringen. Det kan vara riktigt att den offentliga verksamhetens omfattning inte skiljer sig så förfärligt mycket åt så länge vi ser till regioner och jämför dessa med varandra, men mellan olika delar av regionerna är skillnaderna avsevärda, för att inte säga enorma. Här kommer väsentliga delar av decentraliseringspolitiken att avgöras av hur stark viljan är, dels på central nivå, dels ute i länen, att verkligen göra något åt denna inomregionala snedfördelning av offentlig verksamhet.

Vi skall också vara medvetna om att det finns en inneboende automatik i den offentliga verksamhetens sätt att tillväxa. Eftersom vi inomregionalt har en betydande snedfördelning, tillväxer den genom denna automatik också koncentrerat inom regionerna. Detta måste motverkas, i den mån vi kommer att ha en betydande tillväxt framöver. Det kräver en målmedveten decentraliseringspolitik. Och om denna hoppas jag att vi alla är överens.

Jag skall inte här yttra mig om enskilda fall, men jag är mycket väl medveten om den vikt vi bör lägga vid verksamheter av olika slag. Vi vet att vi ofta lägger ut vad vi kan kalla litet enklare sysselsättning i periferin och behåller den högteknologiska eller den som har en betydande utvecklingspotential i vissa centrala positioner, här i Stockholm eller i residensstäderna. Jag tror att det är viktigt att vi också på den punkten är observanta, så att vi vet vad vi gör. Det som hör framtiden till skall också kunna läggas i delar av vårt land som betecknas som ytterkanter, så att de inte blir någon sorts avstjälpningsplats för lägre stående verksamhet. Jag tror att det i vissa sammanhang finns möjligheter till ett nytt synsätt också i det avseendet.

Jag hade före denna interpellationsdebatt tillfälle att besvara en konkret

*Om decentralise-
ringen inom den
offentliga sektorn*

regionalpolitisk fråga – Statshälsans lokalisering till Karlskrona. För min del var det ett ganska naturligt synsätt att Statshälsans huvudkontor skulle lokaliseras dit mot bakgrund av att Karlskrona under ärens lopp har förlorat så många sysselsättningstillfällen. Det började på 1950-talet med betydande minskningar inom den militära sektorn, och det har fortsatt genom decennierna. Det är ganska självklart att man måste ta hänsyn till detta när man får möjligheter att lokalisera ny statlig verksamhet eller bedriva decentraliseringspolitik i vedertagen bemärkelse.

Rent allmänt kan jag säga att man självfallet bör ha observans på den typ av problem som uppstått i Kinda och Ydre, som ju alla vet är särskilt drabbade kommuner.

Till sist vill jag ta fasta på några frågor som Anna Wohlin-Andersson tog upp.

Jag tror att det är oerhört viktigt att det, precis som Anna Wohlin-Andersson sade, finns en klar politisk vilja till decentralisering. De som i sådana här sammanhang vill verka för konservering och därmed för koncentration har alltid ett litet försteg så till vida att de slår vakt om något som redan finns. Det är därför viktigt att riksdagen inte förfelar syftet med decentraliseringspolitiken genom att tillåta alltför mycket av huggsexxa inom den här församlingen. Man får inte dra åt olika håll i decentraliseringsverksamheten, så att krafterna så att säga tar ut varandra. Det förekommer tyvärr inslag av detta ibland, både i regionalpolitiken som sådan och i decentraliseringsverksamheten.

Jag hoppas att det inte skall bli så, utan att vi skall kunna enas om övergripande målsättningar och riktlinjer för denna verksamhet, så att den verkligen kan ge det resultat vi vill uppnå. Ett sådant resultat är utan tvivel en spridning av sysselsättningen i landet. Eftersom vi vet att industrisektorn inte direkt tillhör de expansiva verksamhetsområdena, skapar detta betydligt ökade krav på att den offentliga verksamheten sprids över landet i ökad utsträckning. Detta bör kunna ske utan att man för den skull rycker upp människor med rötterna. Om den politiska viljan finns, är det möjligt att decentralisera befogenheter, funktioner och uppgifter så att vi får en jämnare fördelning över landet. Därmed kan vi leva upp till regeringsförklaringens ord om att regionalpolitiken har en avgörande fördelningspolitisk uppgift och att detsamma gäller för decentraliseringspolitiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 21 Om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Lessebo m. fl. orter

Nr 54

Måndagen den
17 december 1979

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

Om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Lessebo m. fl. orter

dels följande interpellationer, nämligen

1979/80:75, anmäld den 22 november, av *Rune Gustavsson* (c),

1979/80:80, anmäld den 23 november, av *Eric Rejdnell* (fp) och

1979/80:81, anmäld den 23 november, av *Margot Håkansson* (fp).

dels de den 21 november anmälda frågorna

1979/80:140 av *Kjell Nilsson* (s),

1979/80:150 av *Bertil Måbrink* (vpk) och

1979/80:152 av *Birger Rosqvist* (s)

och anförde:

Fru talman! Rune Gustavsson har frågat mig vilka möjligheter som jag ser att skapa alternativa sysselsättningsmöjligheter i de orter som drabbas av de aviserade strukturella åtgärderna inom Södra Skogsägarna AB.

Eric Rejdnell har frågat mig dels vilken inställning jag har till Södra Skogsägarna AB:s planer på att avveckla verksamheten vid fem bruk inom dess verksamhetsområde, dels om jag delar uppfattningen att Emsfors bruk bör bedömas fristående från koncernen i övrigt med tanke på gjorda investeringar i ett utvecklingsprojekt, som på sikt kan bedömas som lönsamt.

Margot Håkansson har frågat mig dels vilken inställning jag har till avvecklingen av fem bruk inom Södra Skogsägarnas koncern, dels vad jag kan göra för Olofström om ytterligare ca 85 personer från orten blir arbetslösa genom nedläggning av Fridafors bruk, dels om staten inte har ett socialt och ekonomiskt ansvar i en koncern, där staten äger 40 % av aktierna.

Kjell Nilsson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att rädda sysselsättningen i Delary, Fridafors och Lessebo.

Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att rädda jobben i Lessebo, Delary, Fridafors, Göta och Emsfors.

Birger Rosqvist har frågat mig dels om regeringen anser att bruksenheter som satsar på förnyelse och produktutveckling bör få en rejäl chans, dels om regeringen är villig att medverka till en fortsatt produktion vid Emsfors bruk.

Jag besvarar interpellationerna och frågorna i ett sammanhang.

Mot bakgrund av en finansiell kris som hotade Södra Skogsägarna AB:s fortbestånd beslöt riksdagen våren 1979 (prop. 1978/79:207, NU 1978/79:61, rskr 1978/79:451) om ett omfattande statligt engagemang i företaget. Beslutet innebar att staten gick in som delägare genom att teckna nya aktier för 500 milj. kr. Samtidigt tecknade de tidigare ägarna, Södra Skogsägarna,

---

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

ekonomisk förening, nya aktier för 180 milj. kr. Syftet var bl. a. att ge företaget finansiella förutsättningar att genomföra nödvändiga struktur- och effektiviseringsåtgärder för att stärka företagets långsiktiga konkurrenskraft och åstadkomma lönsamhet i verksamheten.

Riksdagen uttalade vid nämnda tillfälle att det var utomordentligt angeläget att företagsledningen snabbt tog itu med den strukturella och finansiella rekonstruktion som bedömdes nödvändig för att företaget skulle kunna erbjuda en trygg sysselsättning för sina anställda. Riksdagen utgick från att man i detta arbete tog med i beräkningarna effekter som uppkommer för sysselsättning och regional utveckling på berörda orter men erinrade om att nedläggningar av vissa enheter inte kunde uteslutas som nödvändiga inslag i en förtgående strukturförändring inom skogsindustrin.

De av styrelsen för Södra Skogsägarna AB nu framlagda planerna avseende verksamhetsinskränkningar vid fem av företagets driftenheter bör ses mot denna bakgrund. Låt mig emellertid först framhålla att något beslut om nedläggning av verksamheten vid de aktuella enheterna ännu inte har fattats. Styrelsen har endast beslutat om att inleda MBL-förhandlingar avseende verksamhetsinskränkningar. Vid dessa MBL-förhandlingar torde företagsledningen tillsammans med de fackliga organisationerna komma att diskutera bl. a. alternativa möjligheter till struktureringsåtgärder inom företaget. Vi vet sålunda i dag inte vilka strukturförändringar företaget kan komma att genomföra. Vi vet heller inte i vilken omfattning framtida sysselsättningsproblem kan uppstå. Det är sålunda för tidigt att nu diskutera eventuella behov av konkreta sysselsättningsstödjande insatser. Jag vill emellertid med anledning av de till mig ställda frågorna allmänt framhålla följande.

Ett avgörande motiv för det statliga engagemanget i Södra Skogsägarna AB var omsorgen om sysselsättningen och utvecklingen på de orter som nu är beroende av företaget. En långsiktig sysselsättningsstrygghet förutsätter emellertid att en omstrukturering och rekonstruktion av företaget sker. Jag bedömer det som ofrånkomligt att det härvidlag på kort sikt kan uppstå vissa sysselsättningsproblem. Nödvändiga struktureringsåtgärder bör emellertid inte förhindras. Uppkomna problem bör lösas på annat sätt. Här vilar ett ansvar såväl på företaget som på samhället.

Enligt konsortialavtalet mellan delägarna i Södra Skogsägarna AB skall avtalsparterna verka för att företagets verksamhet bedrivs efter affärsmässiga grunder. Syftet är att åstadkomma en långsiktig konkurrenskraft, lönsamhet och konsolidering och därmed tryggad sysselsättning. Det ankommer på styrelsen i företaget att tillse att sådana åtgärder vidtas att detta syfte kan uppnås. Härvidlag gäller samma förutsättningar för Södra Skogsägarna AB som för andra företag. Bland åtgärderna kan ligga att vidta verksamhetsinskränkningar i den omfattning och på det sätt styrelsen finner nödvändigt. Någon formell möjlighet för mig eller regeringen att ingripa mot styrelsens beslut finns inte. Jag utgår emellertid från att företaget liksom andra företag i motsvarande situation aktivt medverkar till att lösa uppkomna sysselsättningsproblem.

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

Samhället har i sin tur ett övergripande ansvar för att den successiva omstruktureringen av svensk industri genomförs på ett socialt acceptabelt sätt. Det förbättrade allmänna sysselsättningsläget i landet torde kunna ge goda förutsättningar för att klara eventuella uppkommande omställningsproblem på arbetsmarknaden. Förhållandena är enligt min bedömning bättre nu än de var för bara några år sedan. Det finns skäl att nu särskilt beakta möjligheterna till yrkesmässig rörlighet genom att effektivt utnyttja befintliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder för utbildning och arbetsförmedling som komplement till företagets egna insatser. Enligt vad jag inhämtat har länsmyndigheterna redan i dag en god beredskap, och insatser bör kunna sättas in i nödvändig omfattning.

RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Jag tackar industriministern för svaret. Tyvärr sprider det inte så mycket ljus i det vintermörker som vilar över de samhällen och bygder som drabbas, om Södra Skogsägarnas aviserade industrinedläggningar skulle bli verklighet.

Det här är viktiga regionalpolitiska frågor. Företagen är i regel belägna i glesbygdskommuner, där alternativa sysselsättningsmöjligheter saknas. Jag vill inleda med att anlägga några principiella synpunkter på det regionalpolitiska arbetet.

Under en följd av år har vi från centerns sida drivit kravet på att eftersatta regioner skulle stödjas genom bl. a. regional- och näringspolitiska insatser i syfte att trygga överlevnadsmöjligheterna för dessa bygder. Vår politik har syftat till att sprida sysselsättningstillfällena rättvist över landet. Vi har hårt kritiserat den flyttlasspolitik som bedrevs av såväl socialdemokraterna som traditionella förespråkare för en ren marknadsekonomi, med avfolkning av glesbygder och koncentration av befolkningen till storstadsregioner som följd, en utveckling som framför allt gick ut över skogslänen.

Den faktiska utvecklingen gav oss rätt och tvingade efter hand regeringen att vidta åtgärder i syfte att stoppa utarmningen av skogslänen. Dessa åtgärder neutraliserades dock ofta av den dåvarande politiken som bedrevs på andra områden. De insatser man gjorde från samhällets sida var även geografiskt avgränsade, och jag vill säga att det utan tvivel var riktigt då.

De regionalpolitiska insatser som genomförts under det senaste decenniet har dock medfört att exempelvis kuststäder i Norrland fått en relativt gynnsam utveckling i jämförelse med vissa kommuner i Syd- och Mellansverige, vilka ej har möjligheter att erhålla regionalpolitiskt stöd. Det regionalpolitiska beslut som togs i våras innebar emellertid att man slentrianmässigt övertog den geografiskt motiverade inplaceringen av kommuner i stödområden, dvs. en indelning som inte längre motsvarar de verkliga regionalpolitiska behoven. Från centerns sida kritiserade vi detta och krävde att en översyn av stödområdssystemet skulle ske. I regeringsförklaringen aviserades även att en sådan skall komma till stånd.

För en decentralistisk regionalpolitik är det grundläggande att samhällets insatser kan baseras på kriterier som tar hänsyn till de problem som finns i

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

olika kommuner oavsett geografisk belägenhet. Vi måste så att säga få en problemanpassad regionalpolitik där olika kriterier, såsom befolkningsutveckling, arbetslöshet sedd över en längre period, åldersstruktur och näringsstruktur, bestämmer kommunens inplacering i stödområdesklass. Med det system vi har i dag erhåller exempelvis vissa mycket expansiva kommuner efter den norrländska kusten ett avsevärt regionalpolitiskt stöd, medan hårt drabbade kommuner i Syd- och Mellansverige ej har några möjligheter att komma i åtnjutande av sådant stöd.

Det skall givetvis understrykas att vi i Sydsverige i många fall har bättre infrastrukturella förutsättningar att klara företagsnedläggningar och strukturomdaningar genom den vanligen mera differentierade arbetsmarknaden och de möjligheter till pendling som finns. Exempelvis var anställningsgarantin för varvsarbetare på orter i Västsverige ett regionalpolitiskt svek mot betydligt värre drabbade regioner med betydligt sämre förutsättningar att klara företagsnedläggningar.

Vi skall här i dag diskutera händelser som understryker behovet av att nya kriterier för ett regionalpolitiskt stöd införs. Problemen för skogsindustrin är välkända, och Södra Skogsägarnas aviserade nedläggning av fem enheter kan kanske försvaras ur företagsekonomisk synpunkt.

Industriministern ger i sitt svar en kortfattad redovisning av orsaken till att staten gick in som delägare i Södra Skogsägarna. Industriministern anknyter i sitt svar till riksdagens uttalande i samband med beslutet om statens aktieteckning i våras.

I anledning av vad industriministern säger i sitt svar beträffande de regionalpolitiska effekterna av strukturella förändringar så finner jag att riksdagen i sitt uttalande fäster betydligt större vikt vid de regionalpolitiska effekterna än vad som framgår av det svar industriministern har lämnat.

Riksdagen uttalade bl. a. följande: "Syftet med det statliga engagemanget är att göra det möjligt att skapa stabilitet och framtida lönsamhet i verksamheten och härigenom trygga sysselsättningen. Detta ställer krav på en aktiv medverkan från alla parter. Utskottet förutsätter att man vid en strukturrationalisering som bedöms nödvändig nog beaktar de samhälls-ekonomiska problemen så att den genomförs på ett för berörda människor och orter acceptabelt sätt." Utskottet framhöll vidare: "Utskottet vill understryka att ett avgörande motiv för det stora statliga engagemanget i skogsägareföretagen är omsorgen om sysselsättningen och utvecklingen på de orter som är beroende av dessa företag."

Detta är uttalanden av riksdagen som jag menar att industridepartementet måste studera mycket noggrant. Och statens representanter i Södra Skogsägarna kan som företrädare för samhället inte vifta bort de starka uttalanden av riksdagen som ligger till grund för beslutet om aktieteckningen. Men i de nu framlagda planerna på nedläggningar och driftsinskränkningar är det svårt att spåra något av regionalpolitiskt tänkande och hänsynstagande från Södra Skogsägarnas sida.

Detta gäller flera län. I det län jag representerar finns tre av företagsenheterna, nämligen Delary, Fridafors och Lessebo. Det samhälle som skulle

*Om åtgärder för
att rädda sysselsättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

drabbas hårdast i Kronobergs län, om skogsägarnas planer skulle bli verklighet, är Fridafors – ett samhälle som skulle raderas ut om planerna sätts i verket. Detta står enligt min mening inte i överensstämmelse med riksdagens uttalade mening, och jag har svårt att förstå att industriministern kan åse en sådan utveckling utan att vidta några åtgärder. Om det skulle vara så att det är de rent företagsekonomiska bedömningarna i ett visst läge som får fälla avgörandet, så kommer detta givetvis att få samhällsekonomiska och sociala konsekvenser som är mångdubbelt större mått i ekonomiska mått. Därtill kommer icke mätbara mänskliga problem.

Jag skall i första hand uppehålla mig vid Fridaforsfabriken och situationen där, eftersom den fabriken är den hårdast drabbade. Fridafors är ett litet samhälle med bortåt 400 personer, beläget vid Blekingegränsen i Tingsryds kommun i Kronobergs län. Vid bruket är drygt 350 personer anställda. Av dessa är drygt 100 bosatta i Blekinge län. En nedläggning av Fridaforsfabriken skulle innebära, som jag sade, en uträdering av en hel bygd inom en glesbygdskommun. I sitt svar säger industriministern: "Det förbättrade allmänna sysselsättningsläget i landet torde kunna ge goda förutsättningar för att klara eventuella uppkommande omställningsproblem på arbetsmarknaden. Förhållandena är enligt min bedömning bättre nu än de var för bara några år sedan. Det finns skäl att nu särskilt beakta möjligheterna till yrkesmässig rörlighet genom att effektivt utnyttja befintliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder för utbildning och arbetsförmedling som komplement till företagets egna insatser."

De nu aktuella företagen är till stor del belägna på orter där det tidigare varit otillfredsställande arbetsmarknad, inte minst beroende på ensidigheten i näringslivet. Fridafors har inte något alternativ. När industriministern talar om yrkesmässig rörlighet så är det inte relevant i detta sammanhang. Det blir i så fall geografisk rörlighet, och det är inte acceptabelt ur regionalpolitisk synpunkt. Länsstyrelsen i G län har i en studie om lokala arbetsmarknader för skogsindustriorterna i G län sagt att Fridafors förefaller "vara den ort som skulle drabbas hårdast vid en nedläggning. Arbetsstället är relativt stort och ligger på en liten ort. Antalet arbetstillfällen inom pendlingsavstånd är begränsat och sysselsättningsutvecklingen i området är negativ."

De ekonomiska problem som drabbat Fridafors efter 1974 års högkonjunktur är i huvudsak att hänföra till förlorade marknadsandelar på tillverkningen av gipsplattepapp. Eftersom det inte har varit möjligt att återta dessa förlorade marknadsandelar, bl. a. på grund av höga kvalitetskrav, har utvecklingsarbetet inriktats på att finna ersättningsprodukter som inte kräver stora investeringar. Detta utvecklingsarbete har under den gångna sommaren gett till resultat att ett nytt produktsortiment kunnat tas fram. Dessa ansträngningar har lett till mycket positiva resultat, och det har kommit till min vetskap att man har tagit fram en vatten- och fettresistent pappkartong, en produkt som redan väckt intresse utomlands. Denna produkt har i förra veckan testats med mycket gott resultat, och den har bl. a. även den fördelen att den kan köras direkt färdig i en pappersmaskin. Enligt

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

uppgifter har denna produkt, som kallas Fridafors FF, inte varit föremål för teknisk och ekonomisk utvärdering av den konsult som Södra Skogsägarna har anlitat för genomgång av brukets förutsättningar. Därtill är att säga att Fridafors bruk använder inte mindre än 70 % returfiber i sin råvarukonsumtion, dvs. att argumentet om brist på vedråvara är tveksamt när det gäller Fridafors bruk. Årsförbrukningen av massaved i Fridafors bruk uppgår till ca 20 000 m³ eller ca 1 % av årsbehovet vid Mörrums bruk.

Men en nedläggning av Fridafors bruk skulle få betydande konsekvenser på andra verksamheter inom och utanför Tingsryds kommun. Detsamma gäller naturligtvis även för de övriga bruksorter som är berörda. Jag kan när det gäller Tingsryds kommun nämna att Värends lastbilscentral med 45 bilar räknar med att 25 % av omsättningen kommer från transporter till bruket. Vårdanstalten Ryds Brunn utför spikning av emballage för 800 000 kr., och diverse mindre verkstäder faktureras icke obetydliga belopp.

Sedan kommer, utanför kommunen, en lädfabrik med 21 anställda i östra delen av länet. Fridafors beställningar utgör 12 % av omsättningen. Svenska Lim i Landskrona, med 30 anställda, levererar lim till klistringen. Fridafors beställningar utgör 25 % av det företags omsättning, och företagets existens hänger på Fridafors fortlevnad, enligt uppgift. Skogsgårdhs AB bedriver reguljär linjetrafik mellan Fridafors och Kyrkhult, och linjen trafikeras av arbetare.

De här uppgifterna om leverantörer är inte fullständiga. Ca ett 40-tal leverantörer är knutna till Fridafors.

Med den strukturella omvandling vi har i vårt land på flera områden är det helt naturligt ett samhällsintresse att vi tar till vara varje ny idé för att skapa möjligheter till nya produkter, utveckla tidigare produkter osv. Vi har inte råd att underlåta att följa upp ett projekt av det slag som nu tagits fram i Fridafors.

De personer på Fridafors vilka lagt ner ett uppoffrande och betydelsefullt arbete på att rädda bruket, bl. a. genom ny produktframställning, räknar med att under två år kunna utveckla dessa produkter så att bruket kan ge godtagbart ekonomiskt resultat. Man beräknar att utvecklingskostnaderna är 3–6 milj. kr. under vardera av de två åren. Men vad är dessa belopp mot de kostnader för samhället som skulle uppstå om bruket måste läggas ned?

Jag vill med anledning av utvecklingen av den här nya produkten fråga industriministern hur han ser på möjligheterna att medverka till att Södra Skogsägarna skapar en fond för produktutveckling inom berörda industrier, en fond som under de närmaste åren kunde gå in med förlusttäckningsbidrag. Vill industriministern medverka till detta för statens del?

Jag vill också säga att kommunerna helt naturligt är aktiva på detta område – som regel är det glesbygdskommuner det gäller. Tingsryds kommun, exempelvis, har i en skrivelse hävdad:

Enheten Fridafors har flest anställda av de enheter som berörs av nedläggningsbeslutet, samtidigt som denna enhet uppvisar den minsta förlusten. Fridafors bruk behöver tid för att introducera sina nya produkter

på marknaden. Lyckas introduktionen på marknaden beräknas fabriken ge lönsamhet. Med tanke på att denna region har mycket svårt att klara en sådan nedläggning måste Fridafors bruk drivas vidare tills en utvärdering kan göras av de nya produkterna och deras lönsamhet.

Eventuella insatser från statens sida, fortsätter kommunen, skall ses mot de ekonomiska och sociala konsekvenser som en nedläggning får för regionen och mot de insatser på 500 milj. kr. som staten redan gjort.

Tingsryds kommun hemställer därför om att driften vid Fridafors bruk får fortsätta med vidareutveckling av de nya produkterna med förväntad lönsamhet och att erforderliga utredningar härom omedelbart verkställs.

Fru talman! Slutligen vill jag framföra några synpunkter som sällan kommer med när ekonomiska kalkyler görs upp men som bör väga tungt på företagens plussida. Jag syftar på det positiva som ligger i att de anställda – ja, hela bygden – engagerar sig, såsom nu sker i Fridafors och även på andra orter, för att det företag som ger bygden liv och arbete även i framtiden skall kunna utvecklas och ge människorna sysselsättning. I en tid när det personliga ansvaret och engagemanget inte alltid är vad det borde vara är det viktigt att vi tar till vara det värde som ligger i att människor kämpar och inte ger upp. Det skulle vara olyckligt om samhället inte toge till vara detta engagemang, det ansvar för bygden och för den verksamhet som ger dem arbete vilket ligger i att de själva aktivt vill medverka för att skapa trygghet för sig själva och sin omgivning. Dessa människor har inte sprungit till samhället och tiggt om hjälp. De kräver att få arbeta, att få göra sin insats i samhället. Här finns en inneboende kraft, en resurs som vi inte har råd att kasta bort.

ERIC REJDNELL (fp):

Fru talman! Jag vill först tacka för svaret på en av de frågor jag ställt i min interpellation till industriminister Åsling och som nu besvaras tillsammans med en del andra interpellationer och frågor om Södra Skogsägarnas verksamhet och dess planer.

Det var helt avsiktligt jag tackade för svaret på *en* av frågorna, eftersom statsrådet antingen glömt eller helt medvetet avstått från att svara på min andra fråga. Jag hoppas att statsrådet rättar till misstaget och även kommer att beröra den frågan, som många med mig väntar ett svar på.

När riksdagen för ett halvår sedan behandlade propositionen 1978/79:207 och näringsutskottets betänkande nr 1978/79:61 rådde det inga delade meningar i denna kammare om att staten skulle gå in i Södra Skogsägarna med aktiekapital. Givetvis diskuterades även andra lösningar både i och utanför detta hus, men i beslutet rådde det enighet vad det gäller statens engagemang.

Syftet var ju, som statsrådet också påpekar i sitt svar här i dag, att ge företaget finansiella förutsättningar att genomföra nödvändiga struktur- och effektiviseringsåtgärder för att stärka företagets långsiktiga konkurrenskraft och åstadkomma lönsamhet i verksamheten. Men utskottet uttalade också, som Rune Gustavsson genom ett citat redan påvisat:

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

”Syftet med det statliga engagemanget är att göra det möjligt att skapa stabilitet och framtida lönsamhet i verksamheten och därigenom trygga sysselsättningen. Detta ställer krav på en aktiv medverkan från alla parter. Utskottet förutsätter att man vid den strukturrationalisering som bedöms nödvändig noga beaktar de samhällsekonomiska problemen så att den genomförs på ett för berörda människor och orter acceptabelt sätt.” Det här var en mycket stark skrivning som utskottet gjorde i våras. Hur skall nedläggning av en fabrik, som i vissa fall kan vara den enda industrin i ett samhälle, kunna ske på ett för berörda människor och orter acceptabelt sätt? Låt oss bara se på Fridafors. Tror statsrådet att Tingsryd och Olofström, som ligger närmast till för att ta emot alla dessa människor från Fridafors, har en chans att klara detta? Man måste förstå bitterheten hos de människor som drabbas av de här beskederna. Vad finns det kvar av ett samhälle när rationaliseringsgliens baneman gått fram över ortens enda företag och tagit ifrån människorna deras chans att bo kvar på den här platsen? De personliga tragedierna blir många. Med det här menar jag inte att man alltid kan undvika nedläggningar av företag och industrier. Men man måste på ett så tidigt stadium som möjligt vidta åtgärder från alla berörda – såväl företagen som statsmakterna – för att mildra och om möjligt neutralisera de verkningar som därmed blir ett faktum.

Statsrådet säger i sitt svar att de av styrelsen för Södra Skogsägarna AB nu framlagda planerna avseende verksamhetsinskränkningar vid fem av företagets driftenheter bör ses mot bakgrund av vårens riksdagsbeslut. Statsrådet Åsling framhåller också att något beslut ej fattats om nedläggning av verksamheten. Vidare heter det att styrelsen för Södra Skogsägarna endast beslutat om att inleda MBL-förhandlingar avseende verksamhetsinskränkningar. Det här måste väl ändå vara fel. Styrelsens beslut gäller väl MBL-förhandlingar om nedläggning av fyra bruk och inskränkningar i verksamheten vid Lessebo? MBL-förhandlingarna vid Göta bruk har redan strandat första dagen och gått till centrala förhandlingar. Enligt protokoll fört vid MBL-förhandlingar mellan företaget och de fackliga organisationerna vid Emsfors bruk den 27 november hade dessa förhandlingar tillkommit på begäran av de fackliga organisationerna. Man var rädd för ett beslut om nedläggning, som man befarade att styrelsen skulle fatta redan vid sitt sammanträde den 3 december.

Efter vad jag vet beslöt också styrelsen vid sitt sammanträde den 3 december att man skulle uppta MBL-förhandlingar om nedläggning av bl. a. Emsfors bruk.

Fru talman! Jag skall uppehålla mig vid Emsfors bruk i huvudsak eftersom jag vet att andra interpellanter kommer att ta upp andra bruk och deras problem i det här sammanhanget. Jag har redan nämnt Fridafors, men låt mig också säga ett par ord om Lessebo bruk. Det är nämligen så att vad som nu håller på att hända vid Lessebo är precis vad som hänt vid Emsfors tidigare, och det är en sak som oroar. Först lägger man ner sulfidfabriken – man bygger nytt mälteri för många nya miljoner på investeringsidan. Kommer resultatet att bli detsamma som vid Emsfors? Frågan är både berättigad och

intressant.

Industriminister Åsling har noga undvikit att ta ställning till eller svara på frågorna om de enskilda brukena. Han säger att företagsledningen tillsammans med de fackliga organisationerna kommer att diskutera bl. a. alternativa möjligheter till struktureringsåtgärder. Men, statsrådet Åsling, faran för att de här brukena kommer att läggas ned redan under nästkommande år är väl ändå uppenbar efter det besked som styrelsen för Södra Skogsägarna har lämnat. Det gäller ju ändå 830 årsarbetare och därmed över tusentalet individer – med deras familjer blir det åtskilligt fler. Nog är det väl tid att diskutera åtgärder? Statsrådet säger själv att han har några allmänna synpunkter med anledning av de ställda frågorna. Ja, svaret är verkligen allmänt hållt, och det tycker jag är synd.

Så till Emsfors. Emsfors bruk är ett gammalt bruk – det har 250-årsjubileum, om det då finns kvar, 1981. Ändå kan man säga att bruket är relativt nytt. När Södra Skogsägarna övertog bruket från Klippans bruk år 1972 var man medveten om att det var ett gammalt och nedslitet bruk man köpte. Av miljöskäl och på grund av de kostnader miljöproblemen vid sulfittfabriken skulle ha dragit med sig för den nye ägaren beslöts att sulfittfabriken skulle läggas ned. Dessa omständigheter gjorde att man mer eller mindre tvingades till nya idéer för att kunna utarbeta ett program som kunde passa bruket på längre sikt.

Statsrådet Åsling är givetvis väl förtrogen med den utveckling som varit vid Emsfors bruk alltsedan Södra Skogsägarna övertog bruket, men låt mig peka på några saker. Jag är nämligen av den uppfattningen att det inte är för tidigt att diskutera åtgärder, och då kan det vara bra att följande fakta återfinns i riksdagsprotokollet.

Egentligen skulle jag vilja rekommendera en promemoria som platschefen Bengt Bölling vid Emsfors bruk har sammanställt som lämplig läsning, men jag skall bara plöcka några uppgifter ur densamma.

Det utvecklingsprogram som Södra Skogsägarnas styrelse beslöt att satsa pengar på i mars 1976 kom att kallas Emsforsprojektet. Programmet bestod i att genom marknadsutveckling, produktutveckling och investering i maskiner för att göra avancerat specialpapper omstrukturera det gamla och delvis nedslitna bruket till en modern enhet. Bl. a. satsade man på tunnare papperskvaliteter med tanke på råvaruåtgången men också med tanke på kommande konkurrensförhållanden på både den inhemska marknaden och exportmarknaden. Investeringsbeloppen uppgick under åren 1976 och 1977 till sammanlagt ca 65 milj. kr. Den nya pappersmaskin, PM 1, som byggdes och togs i bruk för ganska exakt två år sedan, har visat sig vara helt perfekt för sitt ändamål. Marknadsutvecklingen har visat att just dessa tunna papperskvaliteter blir mer och mer efterfrågade på exportmarknaden.

Man kan alltså konstatera att Emsfors bruk har utvecklats precis så som statsmakterna önskat – bruket har nämligen arbetat med vidareförädling inom landet. I det här sammanhanget kan det vara värt att notera att Emsfors bruk av Södra Skogsägarna inte tilläts sänka och därmed anpassa priset på exportsidan under åren 1975–1977. Detta innebar att man tappade markna-

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

den helt fram till 1977.

Av den lilla tabla som jag nu visar på filmduken framgår hurdan utvecklingen har varit. De tre första staplarna avser åren 1975, 1976 och 1977. De följande tre staplarna avser åren 1978 och 1979 samt budgeteringen för 1980. Tablan visar att brukets utveckling är på rätt väg.

Fr. o. m. december 1977, då den nya pappersmaskinen PM 1 togs i bruk, har man haft vissa inkörningssvårigheter. De är nu helt övervunna. I oktober 1979 nådde man nolläge ur lönsamhetssynpunkt. Den utredning Jakko Pöyrys konsultfirma i Helsingfors har gjort på uppdrag av företaget har kritiserats av bl. a. fackorganisationerna. Om kapaciteten efter inkörningsperiodens slut hade fått ligga till grund för lönsamhetskalkylerna hade resultatet med all säkerhet blivit ett annat.

Om jag för ett ögonblick återgår till Böllings PM så kan vi konstatera att en inkörningstid på två år betraktas som helt normal för en ny pappersmaskin. Felet kanske är att man var för optimistisk från början på Emsfors bruk vad gäller inkörningstiden. Man får heller inte glömma att det här är fråga om flera olika kvaliteter, vilket komplicerar inkörningen. I dag kan personalen köra ett tiotal olika kvaliteter på PM 1. Jämför man med andra avancerade specialpappersmaskiner så är inkörningstiden i det här fallet fullt normal. Från såväl företagsledningen vid Emsfors bruk som fackföreningsrepresentanterna ser man med tillfredsställelse på den höga effektivitetsnivå som uppnåddes i mitten av september, vilken man också förväntar sig kunna hålla.

Jag nämnde tidigare att man tappat marknadsandelar på ett katastrofalt sätt under åren 1975–1977. Man har nu en marknadsföring på framför allt exportsidan som bådär mycket gott för framtiden. Brukets speciella tygtryckspapper – HTX-papperet – är mycket efterfrågat från utlandet, inte minst på grund av att man lyckats få ner pappersvikten med upp till 25 %. Eftersom prissättningen är per ton förstår alla vad detta betyder ur konkurrenssynpunkt. Tillverkningen av tygtryckspapper är lönsam och har god efterfrågan som jag redan framhållit.

Bland de nya produkter man f. n. håller på med kan nämnas, glasmellanläggspapper – flamfast papper – vidareutveckling av fettavvisande papper. Man beräknar behovet av kapital för ytterligare produktutveckling till ca 1.5 milj. kr.

Därmed kommer vi osökt in på den ekonomiska biten, som tycks vara helt dominerande från företagets sida sett. Det är ganska naturligt att bruket gått med förlust de senaste åren. Det är naturligt att de stora ombyggnader som här skett också påverkat produktionen. Men den tabla jag visat här talar på sitt tydliga språk om att vi nu kan konstatera en markant resultatförbättring. Därtill är det inte oväsentligt att alla anställda i Emsfors tror på företaget. Även den aspekten var Rune Gustavsson inne på tidigare. Alla har ambitionen att göra sitt bästa – alla vill lyckas. Det vore onekligen grymt att i ett sådant läge fullfölja dödsdomen över bruket.

I det MBL-protokoll jag tidigare talat om i mitt anförande finns facketts syn på utvecklingen införd. Under åren 1980 till 1982 skulle enligt dess

uträkningar kassaflödet kunna vändas från 31.7 milj. kr. i minus till 5.6 milj. kr. i plus. Detta innebär ett ytterligare investeringsbehov på 2.7 milj. kr. under år 1980.

Att i det här läget avbryta ett utvecklingsprojekt, som inte mer än hunnit fram till lönsamhetslinjen, vore verkligen synd. Emsfors bruk behöver ett par tre år ytterligare för att verkligen få visa att satsningarna här har varit riktiga. Det ligger väl ändå någonting i de tankar man från de anställda framför när man säger, att det borde vara av stort intresse, inte bara för Södra Skogsägarna utan även för svensk och skandinavisk skogsindustri som helhet, att ur detta pilotprojekt kunna värdera om det är möjligt att äldre bruk genom produktutveckling, marknadsutveckling och maskininvesteringar kan omstruktureras till framtida lönsamhet, vilket man i Emsfors är helt övertygad om. Till saken hör att ett finskt företag hört av sig och aviserat sitt intresse för GRX-enheten, dvs. det fettavvisande papperet.

Det är mot den här bakgrunden, fru talman, jag så gärna skulle vilja få svar även på min andra fråga i interpellationen. Därför ber jag att få upprepa densamma till industriminister Åsling:

Delar statsrådet uppfattningen att Emsfors bruk bör bedömas fristående från koncernen i övrigt med tanke på gjorda investeringar i ett utvecklingsprojekt, som på sikt kan bedömas lönsamt?

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Jag vill först tacka industriministern för svaret. Detta är dock på samtliga punkter väldigt allmänt hållet och har inga konkreta besked att ge på de avgörande och viktiga frågor som är ställda. De här frågorna är av stor och livsavgörande betydelse för många människor på de berörda orterna. Det är en oerhört deprimerande läsning att ta del av den PM som de anställda i Södra Skogsägarna AB har fått av sin arbetsgivare. Det verkar som om man har haft en utomstående konsult som lagt kopiepapper emellan och slutat meningarna och styckena på samma sätt.

När det först gäller Emsfors bruk sägs det:

”Företagsledningen har därför kommit till den uppfattningen att verksamheten vid bruket måste upphöra.

Bruket har 210 årsanställda.”

Sedan sägs det när det gäller Delary bruk:

”Enligt företagsledningens bedömningar av såväl råvarusituationen som brukets allmänna framtidsförutsättningar bör driften vid sulfatfabriken i Delary upphöra.

Bruket har 95 årsanställda.”

I stycket om Fridafors bruk sägs det i slutmeningen:

”Mot bakgrund av den dåliga lönsamheten och de mörka framtidsutsikterna föreslår företagsledningen att Fridafors Bruk avvecklas.

Bruket har 315 årsanställda.”

Den sista siffran är inte riktig. Det är nu 356 årsanställda.

Beträffande Göta bruk sägs:

”Företagsledningen ser därför ingen annan möjlighet än att föreslå

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

styrelsen att bruket måste avvecklas.

Bruket har 160 årsanställda.”

Det är en utomstående konsult som gjort dessa bedömningar, och de anställda vid företagen har väl haft ytterst små möjligheter att påverka dem. De anställda vid många av de här brukena har en annan uppfattning än konsulten.

Den 19 november slog bomben ner på fem bruksorter. På fyra av dem innebar förslaget en total nedläggning och i Lessebo en nedläggning av sulfitproduktionen. Man behöver inte vara begåvad med något övermått av fantasi för att kunna sätta sig in i all den oro, hopplöshet, förtvivlan, ilska och trots som har fyllt människorna på dessa orter under en månads tid och som givetvis gör det även fortsättningsvis.

Jag tror att problemen är stora på många av orterna. Delary bruk är den största arbetsplatsen på sin ort. Det är också bekant att man inte är helt problemfri i Strömsnäs bruk. Problemen vid Emsfors har Eric Rejdell grundligt redogjort för, och jag skall inte gå in på dessa. Jag tror också att man har stora bekymmer vid Göta bruk, som har 160 årsanställda. I Lessebo är det 50 anställda som berörs av nedläggningen.

Jag skall i mitt anförande, liksom Rune Gustavsson, i huvudsak uppehålla mig vid Fridafors, eftersom bruket där ligger strax utanför Blekinges gräns mot Kronobergs län. Vid bruket arbetar, som tidigare sagts, 356 människor, varav de flesta är bosatta i Tingsryds kommun. Ungefär 85 personer i Olofströms kommun och ca ett tjugofemtal i Karlshamns kommun tillhör också dessa anställda.

Det är säkert inte obehagligt för industriministern att vi i Olofström har mycket stora bekymmer med sysselsättningen, och att många människor har blivit tvungna att flytta därifrån under de senaste åren.

Fridafors, som ju ligger i Tingsryds kommun, är en liten ort med en befolkning på 382 invånare. Fridaforsfabriken har tillverkat papper i över 100 år, är ortens enda industri och har alltså under hela sin tillvaro helt dominerat tätorten. Man kan säga att Fridaforsfabriken är hjärtat, livsnerven, i orten Fridafors. Dör bruket, så dör också orten Fridafors, och det får inte ske. Vid årsskiftet 1953-1954 sålde den dåvarande ägaren Einar Hanson bruket till Skogsägarna. I köpet ingick en hel del skogsmark, 8 000-9 000 ha skogsmark. Den skog som tillhörde bruket utgjorde under många år en komplettering till detta både ekonomiskt och genom sin vedråvara. Men 1959 tog Skogsägarna över driften av skogsbruket, och därefter har Fridafors fått köpa sin ved till marknadsmässiga priser. Jag tror att man har köpt ved för ungefär 3,5 milj. kr. under innevarande år.

Råvaruförbrukningen är till 70 % baserad på returpapper, vilket är viktigt att framhålla. Vi behöver ju verkligen ta vara på de möjligheter som finns när det gäller återanvändningen av papper. Av den enligt Skogsägarna beräknade bristen på skogsråvara på 2 miljoner m³ behöver Fridafors endast använda 1 %, ca 20 000 m³. Det är viktigt att understryka att användningen av returpapper är en från samhällssynpunkt viktig verksamhet. Men allra viktigast är nog att det här rör sig om en produktion som har framtiden för

sig.

Bruket tar vidare 30 % av sin energi från egen vattenkraft i Mörrumsån. Man använder dessutom motkraft, varför endast en tredjedel av energibehovet behöver köpas utifrån. En hypermodern reningsanläggning installerades för några år sedan; detta för att undvika att det känsliga laxvattnet i Mörrumsån nedsmutsas.

Södra Skogsägarna räknar i sin krisplan med att spara 100 milj. kr. Det här krispaketet innebär att man måste avskeda 830 medarbetare. Av dessa arbetar 356 personer i Fridafors. Förlusten i Fridafors beräknas i år uppgå till 5 milj. kr. För att kunna spara 5 % av de 100 miljoner kronorna är man från Skogsägarnas sida alltså beredd att, enligt det här lakoniska meddelandet, offra 40 % av de berörda arbetstillfällena och att dödförklara ett helt samhälle. Detta får bara inte ske!

Länsstyrelsen i Kronobergs län säger också, som Rune Gustavsson tidigare har sagt, att Fridafors är den ort som skulle drabbas hårdast vid en nedläggning. Det är alltså stora svårigheter när det gäller arbetsmarknaden i Fridafors.

Det är inte heller så lätt för Tingsryd att suga upp människor från Fridafors. Jag har tidigare varit inne på förhållandena när det gäller arbetsmarknaden i Olofström, vilken är mycket ansträngd. Volvo har i dagarna varslat om nedskärningar på personvagnssidan, vilket betyder en minskning av arbetsstyrkan med 150 man genom s. k. naturlig avgång. I så fall skulle man bryta den trend som under en kort tid inneburit att man kunnat nyanställa folk. L M Ericsson i Olofström har också problem. Utan att överdriva kan man här tala om stora problem. Människor känner sig osäkra på sin tillvaro i Olofström.

Om bruket läggs ned kommer det att krävas mycket omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det skulle alltså bli mycket dyrare för samhället och innebära en mycket sämre lösning för alla som berörs av en sådan nedskärning än om Skogsägarna, staten och kommunen under ett par år går in och säkerställer den summa som behövs för att Fridafors skall kunna introducera sina nya produkter på marknaden. Lyckas den introduktionen kan fabriken bli lönsam. Det nya produktsortimentet kallas Fridafors FI och innebär att man har lyckats skapa en unik processteknik genom att man direkt i pappersmaskinen kan förse baskartongen med en plastbeläggning. Med den nya metoden är det även möjligt att anpassa produktsortimentet till olika användningsområden. Genom att det är möjligt att gå förbi ett led i konverteringskedjan till färdig produkt kan de nya produkterna bli ekonomiskt intressanta.

STU - styrelsen för teknisk utveckling - har beviljat utvecklingsavdelningen vid Skogsägarna 500 000 kr., vilket belopp till största delen har gått till Fridafors. Det nya materialet, de vattenavvisande pappkartongerna, har testats inom t. ex. grönsaksområdet - sällad är väldigt känslig för förpackningar. Dessa försök har fallit väl ut, och man har fått en fast order på 40 000 kartonger. Hos Findus har materialet testats för fiskblock. Vidareutveckling av de redan framtagna produkterna ger öppningar även till helt nya

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

marknader.

Staten har 40 % av aktierna. Industriministern säger i sitt svar: "Någon formell möjlighet för mig eller regeringen att ingripa mot styrelsens beslut finns inte." Trots att staten enligt riksdagens beslut har gått in med 500 milj. kr. och har 40 % av aktierna har vi ingen möjlighet att påverka ett sådant här beslut. Det är för otroligt för att vara sant. Vi måste kunna ha den möjligheten.

I det här fallet måste Skogsägarna ta tillbaka sitt nedläggningshot och tillsammans med staten lösa den ekonomiska investeringsplan som behövs under en period på ett par år, tills en utvärdering av de nya produkterna kan göras. Såväl SIF, SALF och Pappersarbetareförbundets representanter som företagsledningen är inne på att den möjligheten skall finnas. Det finns ingen VD vid Fridafors, utan man har en resultatchef. Vid samtal med denne framkom att han också är förvånad över att nedläggningsbeslutet kommer nu. 1976 hade man en förlust på 16 milj. kr., och nu är den 5 milj. kr. Man har stort hopp om att verksamheten inom ett par år skall bli lönsam, och så kommer då ett sådant här besked. Det är ca 1 000–1 500 människor som blir berörda om bruket läggs ned.

Rune Gustavsson var tidigare inne på frågan om hur många leverantörer som blir berörda. Det är ett stort antal som är knutna till Fridafors – jag skall inte upprepa sifferuppgiften – men det är också många utanför. Jag har också talat med ledningen för Svenska Limämneshuset AB i Landskrona, och där vidhåller man att företagets leverans till Fridafors av 25 % av tillverkningen är helt avgörande för dess möjligheter att fortsätta. I detta fall hänger det företagets existens på Fridafors order. En pärmfabrik inom kommunen är beroende av leveranser från Fridafors, och den har 60 anställda.

Sedan kommer service, banker och offentlig service givetvis att försvinna från bygden. Skolan i Fridafors har 30 elever i låg- och mellanstadiet i B-form. Eleverna trivs fint i sin skola och vill vara kvar i Fridafors. Många av eleverna har skrivit personliga brev till Södra Skogsägarna och talat om hur de upplever hotet att behöva flytta eller skjutas i väg till en annan ort redan från skolgångens början. Kommunen har också investerat i en vattenledning som har kostat 4 milj. kr. Man har investerat i en affärsbyggnad för ca 715 000 kr., och den får man subventionera beroende på årsomsättningen. Det finns alltså ett fungerande samhälle i Fridafors.

Enheten Fridafors har flest anställda av de enheter som berörs av nedläggningshotet, samtidigt som denna enhet visar upp den minsta förlusten. Dessutom har man en produktion som har framtiden för sig, och den kan om man lyckas inom några få år ge lönsamhet.

Södra Skogsägarna har handlat cyniskt – statens representanter inkluderade – och har inte beaktat de konsekvenser detta utspel för med sig. Man har tidigare inom koncernen gjort stora felsatsningar och lagt ner mycket pengar i olönsamma projekt. De 500 miljonerna som staten har beviljat Skogsägarna i våras ger företaget ett speciellt ansvar att se till att en del av dessa pengar används så att Fridafors bruk får nödvändigt andrum och kan se huruvida de

om ett par år lyckas få bruket lönsamt.

Industriministern säger i sitt svar: "Ett avgörande motiv för det statliga engagemanget i Södra Skogsägarna AB var omsorgen om sysselsättningen och utvecklingen på de orter som är beroende av företaget." Man kan inte tro att det är sant när man då läser om att företaget helt enkelt skall lägga ner fyra bruk och göra 50 människor i Lessebo arbetslösa.

Jag vill nu ställa några konkreta frågor till industriministern:

1. Är det förenligt med det uttalande som industriministern har gjort här att lägga ned Fridafors, som ändå har en framtidsproduktion?

2. Kan industriministern i dag ge något löfte om statens engagemang i Fridafors under ett par år? Det behövs inte så stora summor – bara 3–6 milj. kr., vilket skulle utgöra mellan 8 000 och 16 000 kr. per anställd. Detta är en mycket liten summa. Hur mycket av arbetsmarknadspolitiska åtgärder får man för de pengarna? Jag skulle vilja påstå att det är väldigt litet. Dessutom kan man inte mäta alla de konsekvenser av en nedläggning som samhället inte kan råda bot på, hur gärna vi än skulle vilja.

3. Har inte regeringen eller staten något inflytande över utvecklingen i ett företag där det statliga ägandet är 40 %?

KJELL NILSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret – men det var ett negativt och intetsägande svar.

Jag har frågat om vilka åtgärder statsrådet är beredd att vidtaga med anledning av nedlägningshoten mot bruken i Lessebo, Delary och Fridafors. Det svar statsrådet ger är att han inte är beredd att vidtaga några åtgärder alls och att strukturuomvandlingen skall fortsätta ohämmat och oplanerat.

Södra Skogsägarnas industrier dominerar helt sysselsättningen i de orter som nu hotas av nedläggningar. Effekten för dessa samhällen blir förödande, vilket tidigare talare har pekat på.

Södra Skogsägarna köpte för några år sedan Klippans anläggningar i Lessebo. Man lade därefter omedelbart ned sågen och motiverade det med bristen på råvaror. Det finns fortfarande ett antal personer som ännu inte har fått annat arbete efter nedläggningen av sågen. Nu vill man lägga ned sulfatfabriken i Lessebo och ställa ytterligare ett antal människor utan möjlighet till försörjning. Även när det gäller andra industrigrenar är Lessebo ett hårt drabbat samhälle; man har besvär bl. a. med glasindustrin.

Delary är ett litet samhälle som är helt beroende av sulfatfabriken, där ca 95 personer arbetar. Det blir långa pendlingsavstånd till andra arbeten, därest sysselsättningen i Delary försvinner. Delaryfabriken har också stor betydelse för fabriken i Strömsnäsbruk, som ligger ett par mil därifrån, eftersom stora delar av produktionen går dit för förädling.

Södra Skogsägarnas företagsledning säger att innan förhandlingarna om Delary avslutas skall följderna för pappersbruket i Strömsnäsbruk utvärderas. Det meddelandet har sannerligen inte skapat lugn och ro bland de

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

anställda i Strömsnäsbruk. Också de är nu oroade för framtiden.

Fridafors är, som vi har hört här tidigare, ett litet samhälle som är helt beroende av bruket. Det har ett isolerat läge och lång väg till orter där sysselsättning eventuellt kan beredas.

Tidigare talare har pekat på vilken produktion man har i Fridafors, och jag tänker inte upprepa deras synpunkter utan instämmer i vad Rune Gustavsson har sagt i den här frågan.

Denna nya produktion bedöms få mycket stort användningsområde i framtiden. STU har bidragit med 500 000 kr. till utveckling av den.

Fridafors har, vilket också har nämnts, en fin reningsanläggning och man svarar själv för två tredjedelar av sitt elenergibehov. 70 % av råvaran är returfiber.

Enligt uppgift vid ett stort möte i Fridafors måste man gå utomlands för att kunna tillverka den produkt som nu utvecklas vid bruket. Maskinen i Fridafors är den enda i Sverige som kan tillverka denna produkt på detta speciella sätt.

Råvarubristen har återopats vid en rad tillfällen när det har varit tal om nedläggningar i Kronobergs län. Det gällde sågen i Lessebo, och det har gällt andra sågar. Och det gällde fabriken i Böksholm. Hur är det då med bristen på råvara i Kronobergs län? Vi har enligt de officiella myndigheternas rapporter en underavverkning i länet på en miljon skogskubikmeter om året. Det räcker mer än väl för att hålla alla bruken i gång i Kronobergs län.

Vad är det då brist på? Jo, det är brist på vilja att avverka mogen skog och trygga sysselsättningen i fabriken. Och denna brist är häpnadsväckande. Samma människor som tacksamt tog emot 500 miljoner av skattebetalarnas pengar för att rädda sysselsättningen och företagen från konkurs vägrar att medverka till en avverkning som kan trygga jobben för de anställda och samhällenas fortbestånd.

Utvecklingen visar att en strukturplan för skogsindustrin är helt nödvändig. Socialdemokraterna krävde en sådan vid behandlingen av ärendet om Södra Skogsägarna här i riksdagen under våren. Vilken vikt vi i mitt län tillmäter detta krav kan beskrivas med att länsstyrelsen allaredan vid två olika sammanträden med lekmannastyrelsen har behandlat frågan om Södra Skogsägarna och att länsstyrelsen försöker hitta en lösning på problemet. Nedläggningarna skulle få förödande konsekvenser för stora delar av Kronobergs län. Att företaget visar brist på ansvar är helt uppenbart – och det beklagar vi. Ett så stort företag skall visa ansvar för de anställda och för samhällena. Företaget ställer krav på de anställda och på samhällena men tydligen inga krav på sig självt. Men det är inte bättre att staten enligt mitt sätt att se också, utifrån den stora aktieportfölj som staten äger i detta företag, visar stor brist på ansvar för både samhällena och anställda. Regeringen kan inget göra, säger industriministern.

Fru talman! Jag vill därför fråga industriministern om han anser det rimligt att detta stora företag, som verkligen är inne i en allvarlig kris och som mycket väl behöver en fast ledning, ännu inte har någon ordförande i styrelsen. Är statsrådet beredd att i kraft av de 40 % av aktierna som staten

äger tillse att Södra Skogsägarna omedelbart får en fungerande ordförande? Jag förutsätter, trots svaret, att statsrådet nu visar sig beredd att avvärja nedläggningshoten, så att rådrum ges för att rädda sysselsättningen och samhällena i Kronobergs län.

Fru talman! Får jag också med anledning av Rune Gustavssons anförande säga några ord. Han riktade nämligen kritik mot centerns regionalpolitik – sådan den ter sig när den konfronteras med verkligheten. Han sade att det är orimligt att dessa små samhällen, där hela samhället är beroende av det företag som finns på orten, skall slås ut. Men vi har många sådana samhällen, och sådan blir verkligheten med centerns regionalpolitik.

Jag delar denna kritik. Här lämnas hela samhällen åt sitt öde utan att vare sig bondekooperationen eller regeringen med en centerpartistisk industriminister i spetsen kan göra något för alla de människor som ser sin framtid hotad. Jag förmodar att Rune Gustavsson i dag djupt ångrar att han inte röstade på den socialdemokratiska reservationen när frågan om Södra Skogsägarnas framtid under våren 1979 behandlades i denna kammare. Om reservationen hade vunnit, hade situationen varit en helt annan för människorna och i de nu berörda samhällena.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Kjell Nilsson måste ha missuppfattat mitt inlägg. Jag riktade kritik mot den regionalpolitik som socialdemokraterna har fört och mot den regionalpolitik som riksdagen fattade beslut om i våras. Den är inte, som jag sade, relaterad till de problem som finns, utan det måste vara andra kriterier. Och, Kjell Nilsson, centern var ensam om att i den här frågan ha reservationer i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:23. Vi begärde där att både Lessebo kommun och Tingsryds och Olofströms kommuner skulle flyttas upp och få del av det regionalpolitiska stödet. Men det var vi ensamma om. Om vår reservation hade bifallits, skulle det ha lett till att vi fått möjligheter att göra insatser på det här området.

Vi har kritiserat det som i dag sker i dessa kommuner från Södra Skogsägarnas sida. Jag har också kritiserat det i mitt tidigare anförande. Jag har här i riksdagen framfört mina tankegångar om att vi inte kan hantera samhällen och människor på det här sättet, utan att vi gemensamt måste se till att sysselsättningen kan tryggas på dessa orter. Det gäller inte minst kommuner som Tingsryd, Fridafors och Delary, där det inte finns alternativa sysselsättningsmöjligheter. Där finns inga arbetstillfällen, och då är det enligt min mening samhällets uppgift att tillsammans med företaget se till att sysselsättningen tryggas.

KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är litet väl sent att nu skylla på den socialdemokratiska regionalpolitiken. Vi har ju haft borgerliga regeringar i det här landet under snart fyra års tid. Det är deras politik det gäller.

Rune Gustavsson har i sin interpellation inte sagt ett dugg om att rädda den tillverkning som nu finns vid bruken. Han har sagt att det i stort sett är riktigt

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

att genomföra denna strukturomvandling, men att man skall försöka skapa alternativ produktion. Men det är nu inte så lätt. Det är därför vi från socialdemokratiskt håll säger att vi måste ta fram en strukturplan för hela skogsindustrin. Vi måste kunna garantera sysselsättningen fram till att strukturplanen är klar, och därest man då konstaterar att några enheter på grund av ålder eller av annat skäl måste läggas ner, så skall annan sysselsättning finnas innan den gamla försvinner.

Det är alltså dagens problem vi diskuterar, och i dag har vi ingen socialdemokratisk regering i det här landet – tyvärr.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Kjell Nilsson argumenterar mot någonting som han önskar att jag hade sagt. Men jag har klart deklarerat hur jag ser på den regionalpolitiska utvecklingen och vilka insatser som behöver göras.

Men, Kjell Nilsson, våra mindre samhällen och våra glesbygder lider alltfjämt mycket av den politik som socialdemokraterna förde. Skogsindustrins problem började under den socialdemokratiska tiden i början av 1970-talet.

Jag har hävdat här att i de fall när produktionen inte kan fortsätta – som t. ex. när det gäller Fridafors och den ena av fabriken maskiner, där man tappat huvuddelen av sin produktion – så måste man se till att någonting nytt skapas. Jag menar att då måste företaget och staten ställa upp, så att man kan utveckla detta.

KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort och säga att jag delar helt Rune Gustavssons kritik av den regionalpolitik som nu bedrivs, av vilken vi nu ser resultatet i vårt län liksom i andra län i vårt land.

Förste vice talmannen anmälde att Rune Gustavsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Det var intressant att höra på de fyra riksdagsledamöter som nu varit uppe i talarstolen. Det finns ingen hejd på deras iver att rädda de fem nedläggningshotade brukena, samtliga tillhörande Södra Skogsägarna.

Jag vill säga till dessa riksdagsledamöter att jag naturligtvis är glad för deras engagemang. Men om ni skall tas riktigt på allvar, då borde ni ha medverkat till att riksdagen före juluppehållet fattat ett beslut om att stoppa de planerade nedläggningarna tills regeringens aviserade proposition om den framtida skogsindustrins inriktning fått behandlas av partier, fackliga organisationer och riksdagens ledamöter.

Det är ett okynne av Rune Gustavsson och övriga ledamöter att rösta emot ett sådant självklart krav. Det är arrogant mot människorna på de orter som är drabbade av nedläggningshot att förvägra dem denna rätt.

Skyll er själva om politikerföraktet ökar! Ni säger att motioner enligt

3 kap. 15 § i riksdagsordningen endast kan lämnas när det handlar om landets ekonomiska situation. Om landets viktigaste basnäring sviktar, om tusentals människor och ett stort antal orter i landet drabbas, då är detta en ekonomisk fråga av större vikt för landet. Man behöver faktiskt inte ha några större ekonomiska kunskaper för att konstatera detta. Men det är tydligen så att partiegoismen skall gå före förnuftet. Den kyliga formalismen skall gå före människors rätt till utkomst och rätt att få bo kvar på sin hemort.

De svar som industriminister Åsling nu lämnat är inte sådana att människorna på de drabbade orterna kan känna sig speciellt lugnade. Då återstår vad jag kan begripa endast den aktivitet som människorna i Småland kan utveckla för att förhindra nedläggningar och tvinga Södra Skogsägarna och staten att ändra sina planer. Industriminister Åsling säger i sitt svar att uppkomna problem får lösas på annat sätt. Det är inte första gången som herr Åsling har sagt det, och jag vill då fråga: På vilket sätt då? Finns det konkreta planer på ny produktion på de nu drabbade orterna, och vilken typ av produktion handlar det i så fall om?

Emsforsarbetarna har utarbetat en diger rapport över brukets möjligheter att överleva. Jag tycker att det är beklagansvärt att landets industriminister inte har bemödat sig om att sammanträffa med Emsforsarbetarnas representanter. Redan för tre à fyra veckor sedan begärde man ett sådant sammanträffande, men herr Åsling har tigit som muren. Det minsta man kan begära är väl ändå att få ett ja eller nej till svar. Däremot cirkulerar en uppgift, som jag vill att herr Åsling kommenterar. Uppgiften gäller att herr Åsling på ett mycket tidigt stadium när man förberedde dessa nedläggningar hade kontakt med Södra Skogsägarna och också skulle ha sanktionerat de åtgärder Södra Skogsägarna nu vidtar. Denna uppgift cirkulerar alltså, och jag tycker att det kan krävas att herr Åsling antingen bekräftar eller förnekar dess riktighet.

I Emsforsarbetarnas utredning säges följande i inledningsavsnittet: "Ord borde verkställas i handling. När vi från företag och politikerns håll hör att man skall vidareförädla inom vårt eget land, då tolkar vi dessa ord så att vi måste tillvarata alla uppslag, som kan ge nya produkter inom pappers- och massaindustrin och på så sätt bli konkurrenskraftiga. Eller menar man att man skall skövla vår svenska skog som utgör vår bästa råvarutillgång? Göra massa av den, låta andra länder tillverka papper och förädla det, så att vi sedan från utlandet kan importera de pappersprodukter vi behöver, och då till höga kostnader."

Jag kan svara Emsforsarbetarna att så kan det naturligtvis inte få vara. Men storfinansen har byggt upp sina förädlingsindustrier utomlands tillsammans med det internationella kapitalet. Där tas den svenska pappersmassan om hand och vidareförädlas och kommer sedan tillbaka till vårt land. Vad man kan fråga sig är om staten och bondekooperationen skall agera på samma sätt. Vad man kan fråga sig är om ett fåtal kapitalägare i fortsättningen skall ha bestämmanderätten över skogen och på vilket sätt skogen skall användas.

Vad är då perspektivet under 1980-talet om storfinansen får som den vill

Om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Lessebo m. fl. orter

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

och om det blir ett ja till kärnkraften? Enligt de uppgifter som Svenska cellulosa- o. pappersbranschföreningen, SCPF, har lämnat skall 60 pappers- och massafabriker läggas ner, och drygt 3 000 sågverk skall röna samma öde. Trots detta skall inte produktionen av papper och massa minska, snarare tvärtom. Däremot skall andelen sågtimmer minskas och mellan 15 000 och 20 000 jobb försvinna. Det skulle vara intressant att få en kommentar av industriminister Åsling till dessa prognoser och utvecklingsplaner för 1980-talet.

Är det möjligen detta som herr Åsling menar när han talar om företagens lönsamhet? Då måste jag fråga: Lönsamhet för vem? Är det samhällsekonomiskt lönsamt att ha en alltmer ökande armé av arbetslösa? Är det verkligen nationalekonomiskt lönsamt att fortsätta en satsning på pappers- och massaproduktion, där varje mängd elkraft som underhåller 1 jobb i massaindustrin räcker till 27 jobb i snickeriindustrin och 30 jobb i trähusindustrin?

Kan det verkligen vara samhällsekonomiskt lönsamt att lägga ned produktionen i Emsfors? Man har där under de senaste åren investerat 100 milj. kr. – siffran 65 milj. kr. har nämnts, men det här är den siffra jag fått – för att få fram nya förädlade pappersprodukter. T. o. m. den kapitalistiskt tänkande Rutger Martin- Löf har sagt att Emsfors på sikt blir lönsamt. Emsforsarbetarna har visat att bruket kan bli lönsamt de kommande åren. Kan det vara lönsamt att exempelvis låta två vattenturbiner stå stilla i Karlshammar och Emsfors? Vad är det som utgör hinder för att installera en fiberåtervinningsanläggning i Emsfors, där investeringskostnaderna skulle betala sig inom ett år? Kan det vara överflöd på råvara som gör att man struntar i denna investering?

Vad är det som gör att Delary skall läggas ned trots att bruket går med vinst? Kan det vara det förhållandet att man också på energiområdet är nära nog självförsörjande? Eller är det så illa ställt att man vill komma åt också Strömsnäsbruk? Delary och Strömsnäsbruk är ju två bruk som är beroende av varandra.

Fridafors är ett återvinningsbruk. Det finns beslut på att man skall ta till vara använt papper för att återföra detta till bruken för nya pappersprodukter. Detta är ett bra beslut. Men tyvärr har man inte från statsmakternas sida följt upp beslutet så att man också organiserat vilka som skall svara för uppsamlingen. Om denna bit också klarades ut skulle Fridafors kunna leva kvar och också utvecklas. Återanvändning av papper skall ju öka väsentligt de kommande åren. Det kan då inte vara lönsamt att lägga ner ett av de få återvinningsbruk som finns i det här landet. Det har också när det gäller Fridafors nämnts den nya produkt som man fått fram där.

Jag skulle också vilja fråga: Om det nu är så att Göta bruk inte är lönsamt, kan man då tänka sig att detta bruk görs om till ytterligare ett återvinningsbruk? Jag önskar även i det här sammanhanget få veta om det är så att Göta bruk har ett ofördelaktigt energiavtal som kostar bruket miljoner årligen. Enligt uppgifter skulle nämligen avtalet bygga på en kapacitet som bruket inte har i dag. Man betalar alltså för energi som man inte använder. LRF

skulle också finnas med i bilden. Kan Nils Åsling eller möjligen Rune Gustavsson bekräfta eller dementera dessa uppgifter? Det skulle vara intressant att få veta om de är riktiga.

Fru talman! Det är inte fel på Göta bruk, det är fel på kapitalisterna. Så sade en processövervakare på Göta bruk, och jag vill instämma i detta.

Jag har ställt ett antal frågor som kräver svar. Det finns enligt min mening ingenting som visar att det är nödvändigt att lägga ned de aktuella bruken. Tvärtom skulle det på sikt vara lönsamt att bevara och utveckla dem. Det är märkligt att landets industriminister, som representerar ett parti som i tid och otid talar om decentralisering, är beredd att så till den grad centralisera att tusentals människor berövas sina jobb och att orter och samhällen berövas sina enda industrier. Trots mastodonten Mönsterås borde det vara möjligt att låta de nu aktuella bruken komplettera denna mastodont. Men det krävs naturligtvis då på dessa bruk vissa förändringar, som jag tidigare har nämnt.

Nu kommer mina sista frågor till Nils Åsling innan jag slutar mitt inlägg. Om Södra Skogsägarna trots allt sätter sina planer i verket, är då industriministern beredd att stoppa detta tills den aviserade propositionen om den framtida skogsindustrin fått behandlas av riksdag och andra berörda parter? Jag vill också fråga Nils Åsling när propositionen kommer. I tidningen Lands senaste nummer säger Nils Åsling i en stor intervju att den skall komma till hösten 1980. I andra sammanhang har det sagts att den kommer till våren 1980. Vilket är det riktiga?

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Bertil Måbrink angrep, som han sade, de fyra riksdagsledamöter som hade talat före honom. Det var alltså jag själv, Eric Rejdell, Margot Håkansson och Kjell Nilsson. För att spara tid skall jag svara för oss samtliga. Jag vill använda i stort sett de ord som Bertil Måbrink använde mot oss. Det är okynne och arrogans att tillgripa så enkla metoder som vpk försökte med förra veckan – att kasta fram en motion som vi av konstitutionella skäl inte kunde remittera till utskott. Nu försöker Bertil Måbrink och övriga från vpk bibringa berörda människor uppfattningen att deras sysselsättning – och brukens framtid – står och faller med den motionen. Eftersom motionen inte fick lämnas, skulle alltså nu sysselsättningen inte gå att rädda.

Vpk-representanten kom med precis samma påstående när Kjell Nilsson, Margot Håkansson och jag var i Fridafors. Han begärde att den stora församling som där fanns skulle besluta att de närvarande riksdagsledamöterna skulle väcka en sådan motion. Vi hävdade då alla tre att vi av konstitutionella skäl inte kunde göra detta.

Bertil Måbrink vet ju att den här motionen inte skulle ha blivit behandlad förrän nästa år. Om en motion väcks i januari nästa år blir den behandlad lika tidigt som denna skulle ha blivit: det vet Bertil Måbrink. Det är således inte av omsorg för en snabbare behandling, utan det är av taktiska skäl, som vpk har lämnat denna motion och sprider detta rykte, bl. a. nere i Fridafors.

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Det är inte nog med att Rune Gustavsson sprider den här buskpropagandan nere i Smålands bygd, utan nu fortsätter han med sin buskpropaganda också här.

Först och främst: Kryp inte bakom den där formalismen, Rune Gustavsson! Försök inte att använda motiveringen att det skulle vara konstitutionellt omöjligt att ta upp den här frågan! Ni säger att man kan använda den formen bara om det handlar om en stor ekonomisk fråga.

Men den svenska skogsnäringen håller ju på att svikta. Det har jag sagt, och jag har redogjort inte bara för Södra Skogsägarnas planer utan också för planerna för NCB, Vänerskog och de stora privata skogsbolagen. Kanske 15 000–20 000 jobb eller flera kommer att försvinna under 1980-talet. Är det inte en ekonomisk fråga av oerhört stor vikt för det här landet? Jo, visst är det det!

Sedan säger Rune Gustavsson att herr Måbrink mycket väl vet att den här motionen inte skulle ha kunnat behandlas före juluppehållet. Jo då, det hade den mycket väl kunnat, Rune Gustavsson – för det har vi kunnat göra med andra sådana här motioner, och andra förslag har mycket väl kunnat behandlas mycket snabbt. Vad motionen handlade om var att stoppa alla de planerade nedläggningarna tills vi fått en samlad plan för skogsindustrins framtid.

Nu är det nämligen på det sättet att man riskerar att vissa av bruken försvinner innan den samlade planen kommer. Det föreligger, enligt uppgifter, planer på att nu snabbbehandla ärendet och fatta ett beslut i MBL-förhandlingarna till årsskiftet. Man planerar att någon gång i mitten på nästa år påbörja avvecklingen. Under sådana förhållanden, Rune Gustavsson, varslar man om nedläggningen redan nu vid årsskiftet. Detta hade vi dock kunnat förhindra, om Rune Gustavsson och övriga riksdagsledamöter i den här kammaren hade ställt upp bakom motionen. Det är Rune Gustavsson som har okynne för sig och är hänsynslös och är en buskpropagandist. Det har han bevisat med sitt handlings sätt här, dels när motionen väcktes, dels med vad han nu har sagt.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Buskpropaganda. Bertil Måbrink, det är när vpk är ute och talar om att vpk exempelvis skulle ha räddat sysselsättningen i Fridafors.

Vi riksdagsledamöter som var i Fridafors talade öppet om för de kanske tusen personer som fanns där vilken uppfattning vi hade i den här frågan och vilka regler som tillämpas.

Sedan underkänner Bertil Måbrink hela talmanspresidiet. Förslaget att motionen inte kunde mottas, om vi skulle följa de konstitutionella reglerna, kom ju från talmännen.

BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Jag hoppas att de drabbade människorna på orterna Fridafors, Delary osv. fortsätter att jaga Rune Gustavsson med blåslampa så fort han

dyker upp därnere! Det är vad Rune Gustavsson förtjänar.

När det gäller spritpriserna gick det dock bra att få fram både proposition och motion över en natt. Då fanns det inga formella hinder; då kröp man inte bakom några bestämmelser. Visar inte det hur uppenbart felaktigt och orimligt Rune Gustavssons argumentation är?

Vi har inte sagt att vi kan rädda sysselsättningen med den här motionen. Vad vi har sagt är att man kan förhindra att nedläggningen påbörjas innan riksdagen har fått möjlighet att ta ställning till en samlad plan över hur skogsindustrin i framtiden skall se ut. Det var det som det handlade om och ingenting annat.

Förste vice talmannen anmälde att Rune Gustavsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga, som gällde aviseringar om nedläggning av en rad skogsindustrier i Småland. Detta är allvarligt och bekymmersamt. Jag blev ännu mer bekymrad när jag läste den interpellation i detta ärende som framställdes av Rune Gustavsson. Jag tyckte den kännetecknades av rena uppgivenheten – det var tal om nedläggningar och ersättningsindustrier.

Det har lovats ersättningsindustrier i hela vårt land – från norr till söder, från öst till väst. Vi vet alla hur svårt det är med nyetableringar för att skapa sysselsättning och aktivitet. När jag läste industriministerns svar måste jag tyvärr konstatera att det påminde mycket om Rune Gustavssons interpellation – interpellation och svar var liksom skraddarsydda för varandra.

Det får inte vara kortsiktiga ekonomiska intressen som avgör framtiden för hela orter och deras befolkningar. Det får heller inte vara kallt beräknande krafter utan något verkligt socialt engagemang som skall bestämma framtiden för tiotusentals människor. Vi skall inte förleda någon genom att prata om alternativa jobb och om ett övergripande samhällsligt ansvar för en socialt acceptabel omstrukturering.

Fru talman! Det har redan sagts mycket i det här ärendet i dag. Jag skall uppehålla mig vid ett av de bruk som berörts i den här debatten. Det gäller Emsfors bruk i Oskarshamns kommun i Kalmar län.

Först vill jag då göra en rättelse. I min fråga nämnde jag att bruket har 210 anställda. Det är fel. Det har 243 anställda, och det gör problemet än större.

Problemet gäller varslet om nedläggningen vid Emsfors bruk som till 60 % ägs av Södra Skogsägarna och numera till 40 % av svenska staten. Det här är ett gammalt bruk – det har redan sagts här i dag. Men det är inte av nostalgiska skäl som jag nu talar för bruket, ty det är sysselsättningen för de redan anställda och för dem som bör kunna få anställning i framtiden, och det är tron på nödvändigheten för samhället av en utveckling av svensk industri som ligger till grund för mitt engagemang. Det engagemanget har till stor del skapats av de människor som har nära anknytning till bruket. Det gäller de

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

fackliga organisationerna och deras företrädare, och det gäller företagsledningen på platsen.

Brukets fackliga representanter har visat sig ha möjligheter att sätta sig in i de uppgifter som berör företagskoncernens beslutsmaterial på ett sätt som väcker beundran och inger respekt. Den konsultrapport som skulle vara koncernens papper på att driften vid bruket skulle upphöra smulade man sönder – säkert och bestämt. Man konstaterade felaktiga kalkyler och felaktiga utgångspunkter blandade med räknefel. Det gjorde att konsultrapporten fick föga värde.

Men trots dessa konstateranden, som halvt om halvt måst tillstås av koncernledningen, står företagsledningen ändå efter de första MBI-kontakterna fast vid sitt tidigare beslut – nedläggningshotet ligger kvar.

Vad är det då som håller på att ske? Jo, omstrukturering och rekonstruktion av Emsfors bruk har redan skett. Det är detta som har pågått under de senaste två tre åren. Det har gjorts för att få det 250-åriga bruket att passa för 1980- och 1990-talen. Den långsiktiga sysselsättningstrygghet som industriministern i sitt svar förutsätter måste komma till stånd skall enligt Nils Åsling åstadkommas genom omstrukturering och rekonstruktion. Det har redan skett här. Det har investerats 65 miljoner i maskiner och byggnader under de senaste åren. Därtill kommer ca 35 miljoner för produktutveckling. Man har fått fram utomordentligt bra utrustning i maskiner som ger stor flexibilitet i produktionen. Det är en komplicerad maskinutrustning som det har tagit tid att köra in, och personalen har med glädje sett denna utveckling. Det har gått bättre och bättre på den senaste tiden.

Man har tidigare varit orolig och frågande, när man såg att det blev förluster. Men då fick man svaret: Utveckling kostar pengar – vi tar igen förlusterna när produktionen kommer i gång.

Sedan några månader har produktionen gått bra. Inkörningen, med vissa stopp i arbetsmaskiner, är över. Nu flyter det som det skall. Man var fram till det det oförklarliga nedläggningsvarslet full av optimism inför framtiden. Personal och bruksledning kände belåtenhet, och order började strömma in. Marknadsföringen höll på att byggas upp. Experimentbruket Emsfors hade lyckats.

Engagemanget från personalen hade varit av stort värde. Vidareförädling av svensk pappersmassa till unika pappersprodukter för olika ändamål kan nu ske. När det gäller vissa produkter ligger man långt före alla andra i världen.

Så, när klockan är fem i tolv, kommer beskedet: Man klipper av utvecklingen, man skall lägga ner. Den dåliga lönsamheten under utvecklingstiden får ligga till grund för koncernstyrelsens beslut. Kortsiktigt vill man inte avvakta det som några års utveckling och någon tids ytterligare marknadsföring kunde ge. 65 milj. kr. i investeringar kastas bort. 35 milj. kr. i produktutveckling kastas också bort. Order på order om provsändningar – det spelar ingen roll. Ett utomordentligt löntagarengagemang i produktutveckling och produktion spelar heller ingen roll.

Hur reagerar de nya kunder man har skaffat, och hur går det med

marknadsföringen, om det sägs att bruket skall läggas ner?

Man undrar: Vad är det som finns kvar? Hur känner man det? Vad är löften värda? Var detta meningen, herr industriminister, med statens engagemang med 40 % eller 500 miljoner skattekronor till Södra Skogsägar-koncernen?

I dag har industriministern i svaret sagt att han och regeringen inte har *formella* möjligheter att ingripa. Industriministern har dock inte sagt att han och regeringen saknar *reella* möjligheter. Sådana möjligheter har ju ändå en regering, hur det än ser ut, om viljan finns. Vad är det med svensk industri – det må gälla stålverk, varv, verkstadsindustri, elektroteknik eller skogs- och pappersindustri? Vad har industrin sina möjligheter i? Jo, det är i utveckling, i innovationer, i vidareförädling av råvara och i nya produkter.

Regering och riksdag anslår medel till styrelsen för teknisk utveckling. Styrelsen för teknisk utveckling går in och stöder olika projekt. Vi lämnar stöd till utvecklingsfonder. Vi lämnar företagarlån. Vi lämnar stöd till uppfinnare. Vi inrättar handelskamrar inom och utom landet för att vi skall kunna få fram, producera och sälja nya svenska produkter på världsmarknaden. Men att medverka, direkt eller indirekt, till en nedläggning av Emsfors blir precis tvärtom. Utvecklingskapital kastas bort. Befintlig exportproduktion försvinner. Vissa produkter som nu tillverkas måste fortsättningsvis i så fall importeras.

Fru talman! Det skulle bli att köra utvecklingsdokumentationen om Emsfors som en film baklänges med ljud och allt – med andra ord helt obegripligt.

I det här läget måste jag fråga: Förbereder regeringen någon proposition speciellt om vidareförädlingen av skogsprodukter som riksdagen kommer att få ta ställning till? Skulle det i så fall vara ett initiativ som skall jämföras med de krav på en strukturplan för svensk skogsindustri som socialdemokraterna har framfört?

Låt mig också nämna ett annat projekt som rör Emsfors. Det har nämnts tidigare i dag och gäller brukets möjligheter till självförsörjning med elkraft. Bruket har i sin ägo två vattenkraftverk. Båda står stilla. Enligt Ångpanneföreningen, som väl kan dessa saker, skulle man med smärre investeringar få mycket god räntabilitet på nedlagt kapital. Man har räknat på olika alternativ: renovering av gammal anläggning, nyanskaffning eller automatisering. Man kan få ut 9 miljoner kilowattimmar per år. Räknat med nuvarande energipriser skulle vinsten efter avskrivning och räntekostnader bli ca 400 000 kr. per år vid en investeringskostnad på något över 5 milj. kr. Märk väl att då är räntor och avskrivningar redan gjorda. I den energisituation vi befinner oss i borde ju en sådan investering vara självklar. Det kan nämnas att för producerad vara vid Emsfors – papperstillverkning är energiintensiv – är energikostnaden ca 15 % av produktionskostnaden. Ungefär hälften avser olja och hälften el. Som jämförelse kan nämnas att lönekostnaderna ligger på 22 % av produktionskostnaderna. Dvs. att energikostnaden är två tredjedelar av lönekostnaden. I stället skulle företaget självt kunna producera elkraften.

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

Slutligen något om de antydningar som finns i industriministerns svar om annan sysselsättning lokalt, om bruket skulle läggas ned. Jag vet en hel del om detta som kommunalpolitisk företrädare i Oskarshamn, i vilken kommun Emsfors ligger. I Emsfors och Påskallaviks samhällen finns ingen annan industri. I Oskarshamns kommun finns inget annat arbete att anvisa för 243 pappersbruksanställda. I Mönsterås kommun strax söder om Emsfors, där f. ö. ett åttiotal av de berörda bor, finns inte heller något. De planerade stora utbyggnader som Södra Skogsägarna skulle göra i Mönsterås blev inte av, och det som gjordes – det var ändå en del – gav möjligheter till bortrationalisering av arbetskraft i stället.

I Högsby kommun, som ligger västerut, finns heller inga jobb. De glasbruksarbetare som ville arbeta vid glas bruket i Björkshult men inte fick det längre, när bruket vägrades ett mindre statligt bidrag för sin fortsatta drift, väntar förgäves, tycks det, på de ersättningsjobb som skulle komma dit.

Fru talman! I hela Kalmar län är sysselsättningsläget dåligt, och befolkningstalet i länet minskar. Om, som jag hoppas, utbyggnaden av kärnkraftverket i Simpsvarp, Oskarshamn, kommer till stånd blir det en del jobb. För utbyggnaden blir det rätt många och för driften en del. Om det är dessa väntade jobb industriministern avser, när han talar om det kommande bättre sysselsättningsläget, är det i och för sig intressant. Men dessa arbetstillfällen är inte någonting för pappersbruksarbetare, som redan har ett yrke, som inte behöver omskolas eller få "arbetsmarknadspolitisk behandling" för dryga pengar, som är specialister på sitt område och som bor nära till på orten, om verksamheten får hållas i gång i Emsfors.

Jag menar att vi kunde vara överens om att det är nödvändigt med papperstillverkning och massaindustri inom Sverige. Vi behöver pappersindustrin och i ännu högre grad en specialpappersindustri. Ett produktutvecklingsföretag som Emsfors bör ha en given plats här. Om det skall vara ett bolag inom eller utom Skogsägarkoncernen kan övervägas. Det finns, om regeringen så vill, olika möjligheter.

Jag vill fråga industriministern såsom företrädare för hela regeringen om han är beredd att medverka härtill.

Allra sist, fru talman! Jag har också hört talas om det som nämndes här tidigare, nämligen att de anställdas representanter själva ville träffa industriminister Åsling, när för ca en månad sedan deras arbetsplats existens sattes i fråga. Av någon anledning har de inte fått något svar på den framställning de gjorde. Det var synd. De har viktig information att ge industriministern. Mycket har kommit fram här i dag. Men tillåt mig, industriministern, att här direkt få överlämna den samling handlingar som företagsamma, energiska, pålitliga och ärliga pappersbruksanställda i Emsfors bruk har sammanställt. Jag ber att få överlämna dessa handlingar, fru talman.

Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Får jag först rent principiellt med anledning av den här debatten säga att det är ofrånkomligt att mitt svar på alla dessa frågor och mitt svar på de kompletterande frågor som kommit här under debatten måste bli ganska allmänt hållet. Det här är en principdebatt. Jag tycker nog att kammarens ledamöter måste vara medvetna om att i företagspolitiska frågor av den här karaktären och på det här stadiet kan det inte bli fråga om annat än en principdebatt.

Det finns en benägenhet i dagens samhälle, från massmedia och från allmänheten, att betrakta de planer som företag tar fram för en diskussion enligt MBL och på annat sätt som definitiva. Det vore givetvis önskvärt, inte minst för svensk industris fortsatta utveckling, att preliminära planer inte togs fram till allmänt beskådande förrän man hade förhandlat färdigt planerna med de anställda. Debatten blir annars på det här sättet snedvriden. Risker är stor att man också spolierar möjligheter att hitta vägar att gå vidare, att rädda en marknad som man kanske skulle kunna rädda om inte planerna av kunder och allmänhet betraktas som definitiva.

Min principiella inställning är också naturligtvis att vi inte i riksdagen kan föregripa MBL-förhandlingar. Företagen måste enligt gällande lag inleda förhandlingar när man planerar genomgripande förändringar i driften. Då är det också rimligt att riksdagen respekterar den ordning som riksdagen själv har uttalat sig för.

Det är därför jag menar att debatten på det här stadiet knappast egentligen är meningsfull. Vi kan inte från riksdagens sida, lika litet som från regeringens sida, inskrida i parternas överläggningar eller sätta oss i styrelsernas och bolagsstämornas ställe. Det är en primär konstitutionell slutsats man måste dra i debatter som dessa.

Får jag så ge mig in på de mera konkreta frågeställningar som här rests.

Rune Gustavsson beklagade riksdagens regionalpolitiska beslut. Det gör jag också. Det visar sig ju att den uppfattning centern hade beträffande stödområdesgränserna var väl grundad. Det bör kanske övriga debattörer här betänka.

Rune Gustavsson efterlyser en problemorienterad regionalpolitik. Självfallet måste utvecklingen av regionalpolitiken gå i den riktningen att man finjusterar instrumenten till att bli alltmer orienterade utifrån den aktuella situationen i de regioner man har att beakta. Det är en strävan vi har.

Men jag vill samtidigt vitsorda att vi naturligtvis har möjlighet att gå in i de bygder där sysselsättningsproblem uppstår även om dessa bygder inte har tillförts ett bestämt stödområde.

Självfallet måste man också noga beakta de samhällsekonomiska konsekvenserna när man ger sig in i genomgripande strukturförändringar av den här karaktären. Jag förutsätter att de konsekvenserna nu beaktas när företaget, de anställdas organisationer och länsmyndigheterna samt kommunerna går in i överläggningar om hur man skall klara situationen.

I det sammanhanget vill jag till Rune Gustavsson säga att jag tror att det

Måndagen den
17 december 1979

---

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

trots allt på vissa av de här orterna finns möjligheter att lösa en del problem genom yrkesmässig rörlighet och arbetsmarknadspolitiska insatser. Jag är samtidigt medveten om att möjligheterna på andra orter är starkt begränsade.

Inom industridepartementets regionalekonomiska enhet har vi gjort en analys och funnit att de största problemen uppenbart uppstår i Tingsryds kommun om de planer som företaget föreslår genomförs. Tingsryds kommun är en av det totalt nio kommuner utanför de sex stödområdena som enligt länsstyrelsernas prognoser kan väntas få den mest negativa sysselsättningsutvecklingen inom industrisektorn. Om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna visar sig vara otillräckliga för att på ett acceptabelt sätt lösa följderna av en planerad nedläggning motiverar det naturligtvis, som jag nyss sade, en insats från samhällets sida i form av regionalpolitiskt stöd till lämpliga investeringsprojekt i Tingsryds kommun.

Jag har också kunnat notera att länsstyrelsen i Kronobergs län disponerar 500 000 kr. av det s. k. länsplaneringsanslaget. En stor del av de resurserna har satts av för ett skogsindustriprojekt, vars syfte bl. a. är att förbereda och underlätta en förestående strukturomvandling.

Rune Gustavsson frågade mig också om regeringen inte -- mot bakgrund av att vi inte har råd att ta till vara alla tänkbara utvecklingsprojekt -- skulle kunna stödja en fond för produktutveckling inom Södra Skogsägarna AB. Detta är en fråga som bör aktualiseras av Södra Skogsägarna i samråd med de fackliga organisationerna. Jag är inte i dag beredd att ge något löfte på den punkten. Jag är bara beredd att vitsorda att allt som kan göras för att förnya produkter och skapa alternativa sysselsättningar är värdefullt, i händelse av att den här strukturplanen genomförs.

Till Eric Rejdnell vill jag säga -- det kan också gälla Birger Rosqvist -- att jag faktiskt inte erhållit någon inbjudan eller något önskemål från de anställda om ett besök eller en kontakt med Emsfors. Däremot har jag haft motsvarande kontakter på andra håll, vilket också lett till att jag planerar ett besök på de här krisplatserna under början av nästa år. Självfallet är jag öppen för alla slags synpunkter från och kontakter med de anställdas organisationer för att kunna ta del av deras önskemål. När det gäller Emsfors och Eric Rejdnells fråga är det principiellt så att styrelsen i ett företag är det organ som bestämmer hur en rekonstruktion och i vilken omfattning en omstrukturering skall ske. En utgångspunkt för det arbetet bör rimligen vara att bedöma de framtida effekterna av alternativa åtgärder utifrån koncernen betraktad som en helhet. Jag har att utgå ifrån att styrelsen i det här fallet övervägt de framtida förutsättningarna och därvid också förutsättningslöst bedömt enheternas möjligheter att bidra till en långsiktigt konkurrenskraftig utveckling och sysselsättningstrygghet för hela koncernen.

Jag vill också påminna om -- det kan också gälla som svar till Rune Gustavsson -- att företaget enligt uppgift har tillsatt speciella arbetsgrupper, vari ingår företrädare för läns- och lokalmyndigheterna, för att söka finna ersättningsproduktion. Avsikten från industridepartementets sida är att ta upp en diskussion med företagsledningen för att överväga i vilken omfattning

företaget kan medverka till att sysselsättningsproblemen löses. Vi vill alltså ha en hög beredskap här i samråd med länsmyndigheterna.

Till Margot Håkansson vill jag säga, och det kan väl också gälla Kjell Nilsson, att jag hoppas att jag är offer för en missuppfattning. Man säger i ungefär likartade ordalag att det är otroligt att staten inte kan gå in och påverka styrelsens beslut när det gäller att uppta MBL-förhandlingar. Men hur skall någon företagsledning över huvud taget kunna ta ett ansvar om dess beslut kan upphävas av ett departement eller av en diskussion här i kammaren? Om så vore fallet skulle det inte vara möjligt att över huvud taget få en ansvarig företagsledning att verka.

BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Som alla hörde fick jag inget svar av Nils Åsling trots att jag faktiskt ställt ett stort antal frågor.

Sedan en liten detalj bara, Nils Åsling: Det var jag som nämnde att Emsforsarbetarna hade begärt att få träffa industriministern. För ungefär en månad sedan tog de faktiskt kontakt med industriministerns sekreterare. Han eller hon – vem det nu var – lovade att Emsforsarbetarna skulle få ett besked, men något sådant har de inte fått.

Industriministern talar om att man kan föra en principdebatt här. Ja, det tycker jag är bra. En viktig princip i det här sammanhanget är ju ändå den, att när nu regeringen, efter vad jag kan förstå, avser att lägga fram en proposition – på min fråga om den kommer till våren eller till hösten har jag inte fått något svar – borde man inte då avvakta denna innan man vidtar en mängd åtgärder, som resulterar i nedläggningar av bruk och industrier? Om det förslag som regeringen skall presentera i den här propositionen innebär en fortsatt låtgåpolitik, som i stort sett tillåter företagen att rumstera som de hitintills har gjort, kan jag förstå att den frågan inte är så viktig att Nils Åsling vill svara på den.

Industriministern säger att man måste kunna tänka sig en viss yrkesmässig rörlighet på de här platserna, alltså i klartext: Vi måste här tillämpa flyttlasspolitiken. Det är innebörden av hans konstaterande. Det är litet märkligt med tanke på att centern här har motsatt sig flyttlasspolitiken sådan den tog sig uttryck under 1960-talet. Jag vill då fråga industriministern: Vad kan industriministern rekommendera de arbetare som är över 50 år?

ERIC REJDNELL (fp) replik:

Fru talman! Industriministern säger att vi enligt lag inte kan föregripa MBL-förhandlingar här. Om då förhandlingar om en eventuell nedläggning aviseras bör vi väl ändå reagera. Snöbollen är ju redan på väg att rulla, och det är väl det som man är så orolig för. Situationen har påverkat också brukets kundkrets. En hel del av kunderna finns på exportsidan, som jag nämnde i mitt inledningsanförande här.

Det är också riktigt – det vill jag verifiera här – att i förra veckan var facketes representanter här i riksdagshuset. Vid samtal vi haft påstår de att de har kontaktat industridepartementet med en begäran om att få träffa industri-

Måndagen den
17 december 1979

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Les-
sebo m. fl. orter*

ministern. Men de hade ännu inte fått svar, så det uppstod väl något missförstånd därvidlag.

Jag tycker ändå att i vad gäller Emsfors bruk och situationen som nu uppstår för denna lilla ort är det oerhört viktigt att man får diskutera på så tidigt stadium som möjligt. Låt mig bara ta ytterligare ett exempel i det aktuella fallet beträffande Emsfors. Det gäller de följdverkningar som kommer av att en nedläggning skulle bli ett faktum. Bruket utför inga transporter självt utan anlitar Bilspedition. Jag har frågat företaget vad en eventuell nedläggning av Emsfors bruk skulle betyda för det. Svaret blev att Emsfors bruk är en av deras största kunder med bruttofrakter för drygt 1.5 milj. kr. under 1978. Årets fraktkostnader lär ligga mellan 2 och 2.5 milj. kr.

Det finns en liten sak till, som i och för sig har mycket stor betydelse, där jag gärna skulle vilja ställa en fråga till industriministern: Anser industriministern att Emsfors bruks exportandel på ca 75 milj. kr. är oväsentlig för vår handelsbalans? Droppen kan väl vara värd någonting.

Jag vill också ställa en principiell fråga: Kan man säga att den innovationsverksamhet som bedrivs vid Emsfors bruk är av intet eller ringa värde för vårt land?

KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Industriministern säger att det finns en benägenhet i detta land att ta förslag om MBL-förhandlingar som definitiva beslut. Det är naturligtvis på det sättet att människor i orter, där sysselsättning och framtid hotas, vill agera så snabbt som möjligt för att kunna påverka besluten innan de är fattade. Det är en sund utveckling att man är ute så snabbt som möjligt för att lägga fram sina synpunkter på de problem som kan finnas i de olika företagen.

Industriministern säger också att staten och regeringen inte skall gå in och påverka styrelsen. Vad jag har frågat är om industriministern, utifrån de 40 % av aktierna som staten äger, i varje fall ville tillse att styrelsen fick en ordförande. Det är ganska fantastiskt att detta stora företag, som är i allvarlig kris och har varit det länge, inte har en ordförande för sin styrelse. Det är anmärkningsvärt, och jag hoppas att statsrådet gör några försök att se till att man får en ledning för styrelsen.

Jag menar också att staten och regeringen bör kunna påverka statens ledamöter i styrelsen, så att de ser till att företaget tar ett ansvar, vilket kan vara rimligt gentemot de anställda. Här har skattebetalarna gått in med stora pengar, och företaget bryr sig inte om sysselsättningen och tryggheten för dem som jobbar på bruken. Det är oansvarigt, och jag tycker nog att regeringen kan påverka de ledamöter i styrelsen som är valda av regeringen.

RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att i de framlagda planerna av Södra Skogsägarna när det gäller nedläggning och driftinskränkningar är

det svårt att spåra något av regionalpolitiskt tänkande och hänsynstagande eller samhällsekonomiska synpunkter. Jag noterar att industriministern här har sagt att man skall noga beakta de samhällsekonomiska konsekvenserna och att han utgår från att detta kommer att ske under de överläggningar som nu skall hållas. Jag noterar också att industriministern säger att Tingsryd är en av de kommuner som kan få ett regionalpolitiskt stöd om inte de arbetsmarknadspolitiska insatserna räcker.

På min fråga om en fond för utveckling svarar industriministern att den bör aktualiseras av företrädare för företaget och från facket. Jag vill i detta tolka in att industriministern har spelat över denna boll till Södra Skogsägarna och deras företrädare och själv inte ställer sig avvisande till denna tanke. Jag hoppas att detta industriministerns uttalande verkligen når fram till dem som nu skall handlägga detta ärende.

Jag vill också understryka att det som skall ske här bör ske snabbt, eftersom det råder oro även med tanke på att vissa personer i nyckelfunktioner annars ger sig i väg, vilket skulle bli besvärande för företaget.

MARGOT HÅKANSSON (fp) replik:

Fru talman! Inte fick jag så mycket besked i det första svaret. I mitt inledningsanförande ställde jag tre konkreta frågor, och jag måste tydligen upprepa dem. Det enda jag fick veta var att industriministern tyckte att vi hade missuppfattat saken. Men jag har faktiskt inte missuppfattat någonting, och jag menade vartenda ord jag sade.

Jag anser att staten har ett mycket stort ansvar här och borde ha begagnat sina möjligheter, innan man gick ut med varslet om nedläggning, dels därför att vi har gått in med så mycket pengar, dels därför att vi äger 40 % av aktierna. Jag menade alltså precis vad jag sade.

Industriministern sade i sitt svar:

”Ett avgörande motiv för det statliga engagemanget i Södra Skogsägarna AB var omsorgen om sysselsättningen och utvecklingen på de orter som är beroende av företaget.”

Därför ställde jag några frågor, nämligen för det första: Är det förenligt med detta uttalande av industriministern att lägga ner Fridafors, som har framtiden för sig, om man ser på att fabriken ändå har minskat sina förluster mycket och har en produkt som kan bli lönsam om ett par år?

För det andra frågade jag: Kan industriministern ge ett löfte om ekonomiskt stöd till Fridafors? Vi har väl ändå inte vattentäta skott mellan departementen? Om inte Fridafors får fortsätta, måste ju arbetsmarknadsdepartementet ge Tingsryds kommun mycket större anslag, och människorna där kommer ändå att drabbas väldigt hårt. Vi kan aldrig klara av situationen, för det finns ingen arbetsmarknad att gå till i det området. Där finns ett Norrlandsproblem.

Jag kan helt hålla med Kjell Nilsson när han uttalar kritik mot att ingen ordförande har tillsatts i Södra Skogsägarna. Såvitt jag vet är den vice ordförande som tjänstgör också ordförande i NCB, och det kan väl inte vara ett lyckligt sakernas tillstånd; då kan man kanske inte vara helt opartisk när

Måndagen den
17 december 1979

*Meddelande om
fråga*

man bedömer saker och ting.

Tingsryds kommun kan gå in med regionalpolitiskt stöd, om inte de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är tillräckliga, sägs det. Men varför skall man gå in med åtgärder när man har möjlighet att få sysselsättning vid Fridafors bruk, som kan drivas vidare för den rimliga summan 3–6 miljoner, eller 8 000–16 000 kr. per anställd vid bruket? Varför skall man då ha en mycket sämre lösning? Jag vill gärna ha ett svar på den frågan.

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 22 Förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle civilutskottets betänkande 7 och utbildningsutskottets betänkande 14 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 23 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:58 om fortsatt reformering av inkomstskatten, m. m., jämte motioner

Utrikesutskottets betänkande

1979/80:13 med anledning av propositionen 1979/80:24 om de multilaterala handelsförhandlingarna inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.

Näringsutskottets betänkande

1979/80:23 med anledning av propositionen 1978/79:170 med förslag till lag om finansbolag, m. m., jämte motioner

§ 24 **Meddelande om fråga**

Meddelades att följande fråga framställdes

den 17 december

1979/80:231 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson* (fp) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Värmland:

Glädjande nog har sysselsättningsläget i landet förbättrats. Tyvärr ligger dock arbetslösheten – inte minst ungdomsarbetslösheten – i Värmland fortfarande kvar på en hög nivå.

Under den gångna veckan har regeringen beviljat ett anslag på 500 milj. kr. för att hålla beredskapsarbeten i gång under resten av verksamhetsåret.

Bedömningen av detta anslags storlek har givetvis skett med hänsyn till

förbättringar av sysselsättningsläget i landet totalt.

Av tidningsartiklar framgår att bl. a. länsarbetsdirektören i Värmland hyser djup oro för att de mest utsatta länen kommer att få det mycket besvärligt på grund av medelsbrist. Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Om det visar sig att man inte kan hålla beredskapsarbeten i gång i behövlig omfattning i de hårdast drabbade länen – t. ex. Värmland – avser då statsrådet att vidtaga speciella åtgärder för dessa län?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 17.54.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 54

Måndagen den
17 december 1979

---

*Meddelande om
fråga*